

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ทัศนะของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำมาตรการอื่นมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ถูกกักขังแทนค่าปรับ” ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งแนวความคิดและทฤษฎีทางอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรม รูปแบบและแนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่มีการใช้บังคับอยู่ในประเทศไทยและในต่างประเทศ เพื่อนำแนวคิดมาพัฒนาและประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ถูกกักขังแทนค่าปรับ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนะ
 - 1.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำผิด
 - 1.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขผู้กระทำผิด
2. มาตรการหลักเกี่ยวกับการควบคุมผู้กระทำผิดตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ
3. มาตรการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม
4. มาตรการลงโทษโดยไม่ใช้สถานกักขังในต่างประเทศ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษปรับและโทษกักขัง
6. แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการฝึกวิชาชีพ
7. ความรู้เกี่ยวกับสถานกักขัง
8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. แนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนะ

ความหมายของทัศนะ

จากการศึกษาพบว่า มีผู้ให้ความหมายของทัศนะหรือทัศนคติ พอสรุปได้ดังนี้ คือ

Allport (1935, p. 22) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นสภาวะที่มีก่อนการแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม นั่นคือ ทัศนคติเป็นสิ่งที่ช่วยเตรียมบุคคลให้รู้จักการสังเกต และตัดสินใจอย่างเหมาะสมเกี่ยวกับสิ่งที่บุคคลได้ยินได้ฟังแล้วนำมาคิด พิจารณา และแสดงออกมาเป็นการกระทำ

Ernest R. Hilgard (1973, pp. 523-524) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นสภาวะความพร้อมในการตัดสินใจที่จะตอบสนองต่อเป้าหมาย แนวคิดหรือสถานการณ์

Milton Rokeach (1970, p. 112) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นการผสมผสานหรือการจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ

Noddman L. Mun (1971, p. 77) กล่าวว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึกและความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของบุคคล สถานการณ์ สถาบันและข้อเสนอใด ๆ ในทางที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

จุฑาทิพย์ สมปราชาญานันท์ (2540, น. 18) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นวัตถุสิ่งของหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ โดยความรู้สึกนึกคิดของบุคคลนี้จะแสดงออกให้เห็นได้จากคำพูดหรือพฤติกรรมที่สะท้อนทัศนคตินั้น ๆ ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างน้อยแตกต่างกัน

ชาย เสวิกุล (2517, น. 71-72) กล่าวว่า ทัศนคติ คือ ความคิดที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ทัศนคติไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่เกิดขึ้นและฝังอยู่ในใจหลังจากถูกสั่งสอนให้ชอบหรือเกลียด ยอมรับหรือไม่ยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเวลานานพอสมควร หรือโดยที่ผู้นั้นได้รับประสบการณ์ด้วยตนเอง แต่ต้องเป็นประสบการณ์ที่ประทับใจอย่างรุนแรงหรือเกิดขึ้นบ่อย ๆ จนเกิดความฝังใจ ที่จะยอมรับทัศนคตินั้น

ชัยวัฒน์ เตชะภาสกรนันท์ (2546, น. 10-12) กล่าวว่า ทัศนคติ คือ ทัศนคติจะเป็นความโน้มเอียงของความรู้สึก ความคิดเห็นเป็นความพร้อมของบุคคลในการที่จะคิดพิจารณา

ยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งของ หรืออื่น ๆ และยังเป็นตัวกำหนดแนวทางในการแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดออกมา

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520, น. 1) กล่าวว่า ทศนคติเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2522, น. 99) กล่าวว่า ทศนคติ หมายถึง สภาพจิตใจหรือความรู้สึกนึกคิดของบุคคลหรือความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ใครแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาเป็นที่ปรากฏต่อบุคคลหรือสาธารณชนก็ตาม ล้วนเป็นการกระทำอันเกิดจากทศนคติที่มีอยู่ทั้งสิ้น

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2538, น. 149) กล่าวว่า ทศนคติ เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงออกให้เห็นได้จากคำพูดหรือพฤติกรรมที่สะท้อนทศนคตินั้น ๆ คนแต่ละคนมีทศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเล็กน้อยแตกต่างกัน ทศนคติแม้จะเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมแต่เป็นสิ่งที่จริงเป็นจังสำหรับบุคคลที่มีทศนคตินั้น

โสภา ชูพิกุลชัย (2522, น. 15-16) กล่าวว่า ทศนคติเป็นการรวมความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อความคิดเห็นและความจริง ซึ่งได้แก่ ความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึกซึ่งเป็นการประเมินค่าทั้งทางบวกและทางลบ โดยทั้งหมดจะเกี่ยวพันกัน ทศนคติเมื่อได้ก่อรูปขึ้นมาแล้วยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ เพราะมีแนวโน้มที่จะคงอยู่ตลอดเวลา คือ มนุษย์จะยอมเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิดของตนโดยปราศจากการบังคับ หรือต่อสู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้อย่างไร

ศิริพงษ์ เสนาโยธี (2545, น. 7) ทศนคติเป็นความรู้สึกนึกคิดในการที่จะนำไปปฏิบัติของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายในลักษณะของความพึงพอใจเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

จากความหมายของ “ทศนคติ” ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า “ทศนคติ” หมายถึง ความรู้สึกและความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อมาตรการหรือข้อเสนอใด ๆ ในทางที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองในการตัดสินใจต่อเป้าหมาย แนวคิดหรือสถานการณ์ อันเป็นตัวกำหนดแนวทางในการแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา

องค์ประกอบของทศนคติ

ทศนคติ (Attitude) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคล สิ่งของหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในทางที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งทศนคติจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน (ชัยวัฒน์ เตชะภาสวรรณ, 2546, น. 10-12) คือ

1. ด้านความคิด (Cognitive Component) หมายถึง การรับรู้และวินิจฉัยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับ แสดงออกมาในแนวคิดที่ว่าสิ่งใดถูกต้องและสิ่งใดไม่ถูกต้อง

2. ด้านความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ลักษณะทางอารมณ์ของบุคคลที่สอดคล้องกับความคิด เช่น ถ้าบุคคลมีความคิดที่ดีต่อสิ่งใดก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้นด้วย จึงแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ

3. ด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง ความพร้อมที่จะกระทำเป็นผลเนื่องมาจากความคิดและความรู้สึก ซึ่งจะออกมาในรูปของการยอมรับหรือปฏิเสธ การปฏิบัติ หรือการไม่ปฏิบัติ

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ทศนคติเป็นเรื่องของจิตใจ ความเชื่อ เป็นท่าทีความรู้สึกและความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น ต่อสิ่งต่าง ๆ และต่อสถานการณ์อย่างหนึ่งอย่างใด และทศนคติมีส่วนอย่างมากที่จะส่งผลให้คนเราแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดออกมาด้วย จึงเห็นได้ว่าทศนคติย่อมประกอบด้วยความคิดที่มีผลต่อด้านอารมณ์และความรู้สึกซึ่งเชื่อมโยงก่อให้เกิดแนวโน้มในการแสดงออกถึงความคิดและความรู้สึกนั้น ๆ ออกมาโดยทางพฤติกรรม (ชินจิตต์ วงษ์โพธิ์ดี, 2534, น. 15)

ดังนั้น การศึกษาถึงทศนคติจึงเกิดขึ้น เนื่องจากทศนคติจะมีผลต่อการแสดงออกทางความคิดและแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคล ขณะเดียวกันการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลก็จะมีผลต่อทศนคติของบุคคลนั้น ๆ ด้วย ในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าคุณลักษณะในกระบวนการยุติธรรมมีทศนคติอย่างไรต่อการนำมาตรการอื่น ๆ มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ถูกกักขังแทนค่าปรับ

1.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำผิด

แนวทฤษฎีนี้มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่และแพร่หลายที่สุด ซึ่งพัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ 18 เพื่อปฏิรูปกฎหมายและคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาจากการลงโทษที่รุนแรงและไม่เป็นธรรม โดยที่ความคิดเกี่ยวกับการลงโทษนี้เป็นแนวคิดและทฤษฎีของปรัชญาเมธีในยุโรป อาทิ ซีซาร์ เบคคาเรีย (Cesar Beccaria) เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) ต่อมาเป็นผู้นำของสำนักอาชญาวิทยา ที่เรียกว่า “สำนักดั้งเดิม” (Classical school) โดยได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรม และการลงโทษผู้กระทำความผิดขึ้นจนเป็นที่ยอมรับกันว่าสำนักดั้งเดิม หรือสำนักคลาสสิกนั้น เป็นต้นฉบับของความคิดว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน เพราะปรัชญาของสำนักนี้ถือเป็นต้นกำเนิดของทฤษฎีที่เกี่ยวกับการยุติธรรมในเวลาต่อ ๆ มา

กล่าวได้ว่า สำนักดั้งเดิมนี้เองที่ได้ปูพื้นฐานให้แก่สำนักอื่น ๆ เช่น สำนักปฏิฐานนิยม รวมทั้งสำนักสังคมวิทยาสายต่าง ๆ อีกด้วย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าก่อนที่จะมีสำนักดั้งเดิม ผู้กระทำ

ความผิดเปรียบเสมือนผู้ที่นำความชั่วมาสู่สังคม การจำกัดความชั่วร้ายนั้นจะทำได้ก็ต่อเมื่อสังคมได้กำจัดไปเสียซึ่งผู้ที่นำความชั่วนั้นมาสู่ ซึ่งความเชื่อเช่นนี้เริ่มหมดไปเมื่อปรัชญาเมธีของสำนักดั้งเดิมได้เริ่มชี้ให้เห็นว่า ยังมีเรื่องให้ต้องคิดมากกว่าความชั่วร้าย ผู้กระทำความผิดนั้นไม่ใช่เป็นเพียงผู้ที่นำความชั่วร้ายมาสู่สังคมเท่านั้น แต่เขายังเป็น”ผู้ที่ละเมิดศีลธรรมและขนบธรรมเนียมของชุมชน และเป็นประชาชนผู้สมควรที่ได้รับสิทธิขั้นต่ำ อันประชาชนจะพึงมี”

แนวทฤษฎีการลงโทษในอดีตมีอยู่หลายทฤษฎี สืบเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่แตกต่างกัน เช่น การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ แต่วัตถุประสงค์การลงโทษที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่มีผลมาถึงปัจจุบัน คือ การลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรมและเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูตามแนวทฤษฎีที่เรียกว่า “ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์” (Utilitarian Theory) ซึ่งมีที่มาจากแนวความคิดของนักอาชญาวิทยาสำนักดั้งเดิม ซึ่งเป็นการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Prevention) การยับยั้งอาชญากรรม (Deterrence) และการปรับปรุงผู้กระทำความผิด (Reformation) มีผลให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดต่อไปได้ อีกทั้งเป็นการยับยั้งผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่นไม่ให้กระทำความผิดเพราะเกรงกลัวว่าจะถูกลงโทษ และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้มีการปรับปรุงตนโดยมองประโยชน์สูงสุดสำหรับมวลชนตามทัศนะของเบคคาเรีย ที่ว่า เจตนาของการลงโทษไม่สมควรจะเป็นการทรมานทางกายหรือชดเชยอาชญากรรม แต่ควรจะป้องกันผู้อื่น ไม่ให้ประกอบอาชญากรรม และการลงโทษที่จะเป็นธรรมนั้นควรจะมีแรงพอที่จะยับยั้งบุคคลอื่น ๆ มิให้ประกอบอาชญากรรม แนวความคิดของเบคคาเรียดังกล่าว มีผลก่อให้เกิดขบวนการปฏิรูปกฎหมายอาญา และเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติหลายประการ โดยเฉพาะความคิดเรื่อง “การลงโทษควรให้เหมาะกับอาชญากรรม” (Punishment should fit the crime) ซึ่งเป็นหลักสำคัญของสำนักดั้งเดิม โดยให้หมายความว่า ความหนักเบาของการลงโทษจะต้องกำหนดตามความร้ายแรงแห่งอันตรายของผู้กระทำแต่ละคน และอันตรายนี้วัดได้จากขอบเขตแห่งความเสียหายอันเกิดจากการกระทำผิดและมีผลให้ประชาชนทั้งหลายเกิดความเกรงกลัว

นักอาชญาวิทยาสำนักดั้งเดิมได้อธิบายไว้ว่า การลงโทษเพื่อป้องกันมีวัตถุประสงค์ไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำผิดต่อไปนั้น อาจกระทำโดยการลงโทษขั้นสูงสุดถึงประหารชีวิต อันเป็นการป้องกันอาชญากรรมอย่างถาวรหรืออาจเป็นการป้องกันอาชญากรรมชั่วคราว โดยการจำคุกหรือขังไว้ในเรือนจำหรือในสถานที่กักขังตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ซึ่งการจำคุก และการกักขังจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสกระทำความผิดในชุมชนได้ เป็นการชั่วคราวตลอดระยะเวลาที่ถูกจำคุกหรือกักขัง อย่างไรก็ตามการจำคุกหรือกักขังนี้ จะไม่มีกิจกรรมเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนานิสัยหรือฝึกวิชาชีพ คงเป็นเพียงการจำกัดอิสรภาพโดยเน้นการ

ควบคุมและการรักษาความปลอดภัยเป็นหลัก ในส่วนของการยับยั้งอาชญากรรมนั้น ตามทัศนะของ เบนธัม ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการที่จะมีผลให้เป็นการยับยั้งการลงโทษก็จำเป็นที่จะต้องทำอย่างเปิดเผยและรุนแรงที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น การลงโทษโดยการใส่ชื่อคนและแขวนคอ แล้วทิ้งซากศพไว้นานเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ประชาชนได้เห็น เป็นต้น

ตามทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ ได้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกจากการใช้เรือนจำเป็นที่ลงโทษจำคุก โดยการนำเอาหลักการชั่งเฉียวและการให้นักโทษพิจารณาความผิดที่ผ่านมาของตนเอง จนเกิดความรู้สึกสำนึกในความผิด (penitence) ตามหลักของคริสต์ศาสนา อันเป็นที่มาของคำว่า “Penitentiary” ซึ่ง แปลว่าเรือนจำ ในเรือนจำดังกล่าวนี้ นักโทษจะไม่มีโอกาสพบกับนักโทษคนอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการคบหาสมาคมกัน เมื่อนักโทษพ้นโทษไปแล้ว อย่างไรก็ตาม การใช้เรือนจำเพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุงตามทฤษฎีของสำนักดั้งเดิม แม้เป็นหลักการที่ดีแต่ในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะกระทำได้จากเรือนจำที่ใช้ระบบชั่งเฉียวและทำงานคนเดียว ซึ่งปรากฏผลล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ย่อมอยู่โดดเดี่ยวในที่จำกัดอิสรภาพได้ยาก ถ้าทำเช่นนั้น ก็ย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อสภาพจิตของนักโทษหรือผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก

นอกจากนั้นปรัชญาทางด้านเจตจำนงอิสระ (free will) ก็ถือว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ ซึ่งหลักการในเรื่องนี้กล่าวว่า การกระทำของมนุษย์มีวัตถุประสงค์และมีมูลฐานมาจากหลักแห่งความพอใจและความเจ็บปวด ดังนั้นการลงโทษจึงควรกำหนดไว้ในความผิดแต่ละประเภทให้เพียงพอที่จะก่อให้เกิดความเจ็บปวดมากกว่าความพึงพอใจในการละเมิดกฎหมายโดยอาศัยความคิดนี้ กฎหมายจึงควรบัญญัติไว้อย่างชัดเจน และไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจแปลกฎหมายได้ นักนิติบัญญัติเท่านั้นที่เป็นผู้กำหนดบทลงโทษ และกฎหมายจะต้องใช้บังคับแก่บุคคลทุกคนด้วยความเสมอภาค มิให้มีข้อแก้ตัวได้ ในกรณีที่บุคคลกระทำความผิด ศาลจะต้องลงโทษตามกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงเพศ อายุ วัย ระดับสติปัญญา กฎหมายจึงมีความเข้มงวด เคร่งครัด แน่นนอน และไม่มีอคติ หากเป็นการกระทำผิดซ้ำ อัตราส่วนการลงโทษก็ต้องเพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้กระทำผิดซ้ำเกิดความเข็ดหลาบ ตามหลักที่ว่า การลงโทษควรให้เหมาะสมกับอาชญากรรม ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นหลักการสำคัญของสำนักดั้งเดิมเช่นกัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ มองประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นการลงโทษเพื่อการป้องกัน ยับยั้งอาชญากรรม และเป็นการปรับปรุงผู้กระทำความผิด มีผลให้ผู้กระทำความผิดไม่กระทำความผิดต่อไป อีกทั้งยังเป็นการยับยั้งผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่นไม่ให้กระทำความผิดเพราะเกรงกลัวว่าจะถูกลงโทษ โดยเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้มีการปรับปรุงตัว

วัตถุประสงค์ในการลงโทษ

เมื่อมีการกระทำผิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการกับผู้กระทำผิดหรือที่ได้ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม ถ้าหากสังคมไม่จัดการกับผู้กระทำผิดก็เท่ากับว่าสังคมยอมรับการกระทำผิดดังกล่าว แต่การที่สังคมจะจัดการกับผู้กระทำผิดอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิดและเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติกับผู้กระทำผิด ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย ตามสถานการณ์ของแต่ละยุค โดยสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะปฏิบัติต่อคนที่ทำผิดหรือการลงโทษผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติหรือการลงโทษผู้กระทำผิดที่เกิดขึ้นในยุคต่าง ๆ ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน พอสรุปได้ดังนี้ (นที จิตสงวณ, 2545, น. 24-41)

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)
2. การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)
3. การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิด (Incapacitation)
4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

วัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้ง 4 ประการ เป็นความคิดหรือความเชื่อของสังคมในยุคต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากวิธีการปฏิบัติหรือการลงโทษผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้ง 4 ข้อนี้ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน หากแต่จุดเน้นได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์

1. การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน (Retribution)

การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทนการกระทำผิดมีพื้นฐานมาจากแนวคิดในเรื่องการแก้แค้น (Revenge) หรือชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หรือเรียกว่าเป็นทฤษฎีที่เริ่มต้นมาจากความสำนึกของมนุษย์ที่จะสนองตอบต่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยรัฐเข้ามามีหน้าที่ในการลงโทษผู้กระทำผิดเอง ซึ่งการลงโทษที่ชอบธรรมตามหลักของทฤษฎีทดแทนนี้จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ คือ

- 1) การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (vindication) หมายถึง ความถูกต้องของการลงโทษจะต้องกระทำลงไปเพื่อเป็นการทดแทนหรือแก้แค้นให้แก่ผู้เสียหายจากการที่ผู้กระทำผิดได้ทำให้เกิดความเสียหายขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นจะต้องเป็นการทำให้ผู้เสียหายรู้สึกพอใจและคิดว่าเป็นการกระทำที่ยุติธรรมแล้ว ทฤษฎีนี้ชี้ว่าการละเลยเรื่องความรู้สึกของผู้เสียหายที่ต้องการแก้แค้นแก่ผู้กระทำผิดนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะจะทำให้ผู้เสียหายหรือญาติพี่น้องของเขา รู้สึกเสื่อมศรัทธาที่มีต่อรัฐว่าไม่อาจเยียวยาความเสียหายให้เขาได้ การลงโทษโดยคำนึงถึง

ความพอใจของผู้เสียหายนี้จะทำให้ผู้เสียหายยอมรับว่าการลงโทษโดยรัฐเป็นความชอบธรรมและยอมรับว่าการแก้แค้นผู้กระทำผิดไม่ใช่หน้าที่ของเอกชน แต่เป็นหน้าที่ของรัฐ

2) การลงโทษต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (fairness) ทฤษฎีนี้มองหน้าที่ของบุคคลในด้านการเมืองและกึ่งสัญญาประชาคมที่เรียกว่า การต่างตอบแทน (reciprocity) มีหลักว่าการจะให้กฎหมายมีผลคุ้มครองประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม คนทุกคนจะต้องเคารพกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมาย การที่ผู้กระทำผิดฝ่าฝืนกฎหมายอาญาแต่ละครั้งเท่ากับว่าผู้กระทำผิดเอาเปรียบบุคคลอื่นที่เชื่อฟังกฎหมาย และข้อได้เปรียบนี้จะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นถ้าเป็นการกระทำผิดอาญาที่รู้กันอย่างแพร่หลาย ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำผิดจึงเป็นการที่ทำให้ผู้กระทำผิดและบุคคลที่เชื่อฟังกฎหมายตระหนักว่าบุคคลที่ละเมิดกฎหมายจะต้องถูกดำเนินคดีและผู้ที่ได้เปรียบจากการฝ่าฝืนกฎหมายจะต้องถูกลงโทษ และการชดใช้ความได้เปรียบของการกระทำผิดเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้กระทำผิดแม้ว่าผู้เสียหายจะยกโทษให้แล้วแต่ผู้กระทำผิดก็ยังคงต้องได้รับโทษอยู่ดี

3) การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (proportionality of punishment) ทฤษฎีนี้เห็นว่า จำนวนโทษที่ผู้กระทำผิดควรจะได้รับจะต้องเท่ากันกับความเสียหายที่เขาได้กระทำการจากการกระทำผิดนั้น อย่างไรก็ตามก็มีข้อยกเว้นจากหลักดังกล่าวได้ 2 กรณี คือ กรณีที่การลงโทษสูงกว่าความเสียหายที่ผู้กระทำก่อขึ้นนั้นสามารถกระทำได้ในกรณีของการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้กระทำผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคม เพื่อปกป้องสังคมให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามการลงโทษอาจต่ำกว่าสัดส่วนแห่งความผิด ในกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสที่จะกระทำผิดนั้นอีก

อาจกล่าวได้ว่า การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทนนี้ถูกมองว่ามีความทารุณโหดร้าย แต่หากได้พิจารณาในแง่ของประโยชน์หรือข้อดีของการลงโทษนั้น ถือว่าเป็นการลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษสาสมกับความผิดที่ตนเป็นผู้กระทำขึ้น อีกทั้งยังทำให้ผู้กระทำผิดได้รู้สึกสำนึกว่าสิ่งที่ตนได้รับเป็นผลจากการกระทำผิดของตนเอง ดังนั้น การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทนทำให้สังคมส่วนใหญ่พอใจ เนื่องจากผู้กระทำผิดได้รับโทษตามสัดส่วนของความผิดที่ตนได้กระทำการลงไป และยังเป็นการช่วยป้องกันการเกิดอาชญากรรม อีกด้วย

2. การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ (Deterrence)

การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่มีวัตถุประสงค์เพื่อจะทำให้ผู้กระทำความผิดเข็ดหลาบและเกรงกลัวจนไม่กล้ากระทำความผิดอีกต่อไป และเพื่อเป็นการเตือนมิให้คนอื่น ๆ ทำตามอย่างผู้กระทำผิดเพราะจะถูกลงโทษเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ทฤษฎีนี้เห็นว่า การลงโทษที่จะมีผลเป็นการข่มขู่ได้นั้น ผู้ลงโทษต้องกำหนดโทษให้สูงจนทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัว เพราะคนเลือกว่าจะกระทำการอย่างใดขึ้นมานั้นจะคำนึงถึงผลดีและผลเสียที่จะตามมา หากการกระทำ

ความผิดได้ผลดีมากกว่าโทษที่ได้รับ ผู้นั้นจะกระทำความผิด แต่ถ้าโทษที่ได้รับมากกว่าผลที่ได้จากการกระทำความผิดผู้กระทำก็就不用กระทำความผิด โดยการช่มชู้นี้มี 2 ลักษณะ คือ

1) การช่มชู้โดยเฉพาะ หมายถึง การลงโทษเป็นการช่มชู้ผู้ถูกลงโทษเองมิให้กระทำความผิดอีก

2) การช่มชู้โดยทั่วไป หมายถึง การลงโทษผู้กระทำความผิดมีผลทำให้ประชาชนที่เห็นการลงโทษกลัวไม่กล้าจะกระทำความผิดนั้นด้วย ซึ่งการช่มชู้โดยวิธีนี้เข้าทำนองสุภาษิตไทยที่ว่า “เชือดไก่ให้ลิงดู”

อย่างไรก็ตาม Jeremy Bentham กล่าวว่า การกระทำให้ประชาชนกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอาญานั้น จะต้องบังคับโทษโดยมีลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1) การลงโทษจะต้องแน่นอน (Certainty) หมายความว่า จะต้องลงโทษแก่บุคคลทุกคนที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ดังนั้นบุคคลใดที่ทำผิดจะต้องถูกฟ้องและลงโทษตามกฎหมาย

2) การลงโทษจะต้องมีความรุนแรง (Severity) หมายความว่า ความร้ายแรงของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดจะต้องร้ายแรงพอที่จะยับยั้งความต้องการในการทำผิด

3) การลงโทษต้องกระทำโดยฉับไว (Celerity) หมายความว่า กระบวนการพิจารณาและลงโทษนั้นจะต้องกระทำไปโดยรวดเร็ว มิใช่รอไว้เป็นเวลานานจนคนทั่วไปลืมนึกว่าบุคคลนี้กระทำความผิดอย่างไร

4) การลงโทษจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณชน (Publicity) หมายความว่า การลงโทษจะต้องกระทำให้สาธารณชนได้เห็นหรือรับทราบ เพื่อผลของการช่มชู้บุคคลทั่วไป

การที่ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการช่มชู้สามารถป้องกันอาชญากรรมได้เนื่องมาจากเหตุผล 3 ประการ คือ

1) การกลัวโทษ เนื่องจากมนุษย์มีเจตจำนงอิสระ ที่จะเลือกกระทำการต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลดีแก่ตน ดังนั้นถ้าหากว่าผลร้ายที่กำหนดไว้มีอัตราสูงมากพอแล้ว เขาจะไม่ทำผิดเพราะเกรงกลัวโทษที่จะได้รับ การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงเป็นการช่มชู้บุคคลทั่วไปให้ทราบว่าถ้ากระทำความผิดแล้วจะได้รับการลงโทษอย่างไร ประกอบกับเมื่อคนเราไม่ชอบความทุกข์ยากจากการลงโทษก็就不用กลัวกระทำความผิด เพราะว่าความทุกข์ยากจากการลงโทษมีผลเสียต่อเขามากกว่า ดังที่ ฟอน ฟอยเออบาค (Von Feuerbach) นักกฎหมายชาวเยอรมันได้กล่าวว่า “กฎหมายอาญาต้องมีผลบังคับทางจิตใจเป็นการป้องกันไม่ให้คนทั่วไปกระทำความผิด โดยกฎหมายจะต้องกำหนดอัตราโทษทำให้ในใจของผู้ที่จะกระทำความผิดนั้นมีความคิดที่จะต้องเสี่ยงต่อการถูกลงโทษหนักกว่าความคิดในประโยชน์ที่จะได้รับการกระทำความผิด”

2) มติมหาชน เพราะว่าผลจากการลงโทษก่อให้เกิดการตำหนิผู้กระทำความผิดจากมหาชน เนื่องจากตามความรู้สึกของคนทั่วไปแล้วใครได้รับโทษก็เป็นที่น่าตำหนิและถูกดูถูก จึงทำให้ผู้กระทำความผิดไม่กล้าที่จะกระทำความผิดและอาจส่งผลให้เข้ากับสังคมไม่ได้

3) การสร้างนิสัย เพราะว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นการบอกแก่สังคมและประชาชนว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องไม่ควรกระทำ เมื่อนาน ๆ เข้าก็กลายเป็นนิสัยว่าถ้าฝ่าฝืนกฎหมายแล้วจะได้รับโทษ จนเกิดเป็นความเคยชินกลายเป็นนิสัยในการเคารพกฎหมายถึงแม้จะมีโอกาสฝ่าฝืนก็ไม่กระทำเพราะกับนิสัยและความเคยชิน ดังที่ อาชชาฟเฟินบวร์ก (Aschaffenburg) กล่าวว่า ผลเป็นการข่มขู่ของการลงโทษควรมีเป็นสองทาง คือ ควรจะทำให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกเป็นการป้องกันและเป็นการเตือนแต่ละบุคคลไม่ให้กระทำผิดขึ้นอีก แต่ประโยชน์ยิ่งใหญ่ของการข่มขู่ว่าจะลงโทษนั้นอยู่ที่การอบรมเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชีวิตโดยทั่วไปของประชาชน การกำหนดว่าการกระทำเช่นนั้นเช่นนั้นเป็นความผิดซึ่งถ้าผู้ใดกระทำขึ้นรัฐจะลงโทษ โดยจะทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นแก่คนทั่วไปว่าการกระทำเช่นนั้นไม่เหมาะสม ไม่เป็นที่ยอมรับนับถือเป็นที่เสียหายและขัดกับหน้าที่ของประชาชน ดังนั้นการป้องกันโดยทั่วไปจึงดำเนินไปอย่างเงียบ ๆ ซ้ำ ๆ และลึกซึ้ง ทำให้รู้สึกว่าจะอะไรชอบอะไรควรแจ่มแจ้งขึ้น เพิ่มพูนความรู้สึกทั่วไปเกี่ยวกับความดีความชั่วและมีผลในทางอบรมยิ่งกว่าจะเป็นการข่มขู่โดยตรง

สรุปได้ว่า การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ นั้น ไม่ได้คำนึงถึงแต่เพียงผลของการลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิด แต่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ต่อประชาชนด้วย โดยในสมัยก่อนการข่มขู่เพื่อป้องกัน มิให้มีการกระทำความผิดจะถือเอาผลของการลงโทษเป็นสำคัญ เช่น การลงโทษประหารชีวิตก็จะทำอย่างเปิดเผยเพื่อให้ประชาชนได้ทราบและไม่เอาเยี่ยงอย่าง ซึ่งเป็นการยับยั้งทั้งตัวผู้กระทำความผิดและประชาชน ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดจะได้ไม่กล้าหรือคิดที่จะกระทำความผิดต่อไป

3. การลงโทษเพื่อเป็นการตัดไม่ให้มีโอกาสกระทำความผิดอีก (Incapacitation)

การลงโทษเพื่อตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดอีก พิจารณาว่าการลงโทษทำให้บุคคลนั้นหมดความสามารถที่จะกระทำความผิด สังคมจึงปลอดภัยจากการกระทำผิดซึ่งเกิดจากผู้ต้องโทษนั้น ทั้งนี้แม้ว่าผู้ต้องโทษจะเกรงกลัวโทษหรือจะได้รับการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจให้กลับตัวเป็นคนดีจากการรับโทษหรือไม่ก็ไม่สำคัญ แต่ในระหว่างที่ผู้ต้องโทษได้รับโทษอยู่จะถูกตัดความสามารถในการกระทำความผิดอีก ความมุ่งหมายตามแนวความคิดนี้จึงคล้ายกับการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แต่ต่างกันตรงแนวความคิดนี้มุ่งป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยเป็นวิธีการทำให้หมดโอกาสในการกระทำความผิด

อย่างไรก็ตามการลงโทษเพื่อการตัดโอกาสไม่ให้กระทำผิดอีกแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1) การตัดโอกาสแบบถาวร ได้แก่ การลงโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต วิธีนี้มีผลทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสสร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมได้อีกเลย แต่การลงโทษบางอย่างอาจตัดโอกาสมิให้กระทำผิดเฉพาะอย่างได้ เช่น การตอน เป็นการตัดโอกาสมิให้กระทำผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอีก เป็นต้น

2) การตัดโอกาสแบบชั่วคราว ได้แก่ การลงโทษจำคุกมีกำหนดเวลา และโทษประการอื่นนอกจากโทษที่มีลักษณะเป็นการตัดโอกาสแบบถาวร เช่น โทษกักขังแทนค่าปรับ วิธีนี้เป็นวิธีที่เกิดปัญหามาก คือ ต้องพิจารณาว่าจะใช้วิธีการอย่างไรที่จะทำให้ผู้ถูกลงโทษสามารถเว้นการกระทำผิดได้ตลอดไปเมื่อพ้นโทษแล้ว วิธีการที่จะช่วยให้ผู้ที่พ้นโทษเป็นผู้ที่ไม่กระทำความผิดอีก คือวิธีการลงโทษที่ไม่มีกำหนดเวลาแน่นอน กล่าวคือ ในระยะเวลาที่ผู้ต้องโทษยังคงได้รับโทษอยู่หากเจ้าหน้าที่พิจารณาเห็นว่าผู้ต้องโทษยังไม่สามารถกลับตนเป็นคนดีได้ก็ยังคงไม่ปล่อยตัว การกำหนดเช่นนี้ไม่อาจกำหนดล่วงหน้าได้เพราะไม่อาจทราบความประพฤติล่วงหน้าของบุคคลได้

4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

การลงโทษเพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดมุ่งหมายต่อตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง มิได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่น โดยมีเป้าหมายที่จะใช้การลงโทษเป็นวิธีการเปลี่ยนหรือแก้ไขหรือเยียวยารักษาจิตใจของผู้กระทำให้ลดความรู้สึกต่อต้านกฎหมาย และกลับมามีความเห็นดีเห็นชอบด้วยการปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนมีความสามารถยับยั้งตนเองมิให้คิดหรือกระทำการอันเป็นความผิดอีกต่อไป ผลของการลงโทษในลักษณะนี้จึงคล้ายคลึงกับการข่มขู่โดยเฉพาะตัวผู้กระทำความผิด เพราะมีความประสงค์จะมีให้บุคคลนั้นกระทำผิดขึ้นอีก

โดยพื้นฐานของแนวความคิดการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด คือการที่บุคคลกระทำความผิดเกิดจากการที่จิตใจของผู้นั้น โดยเห็นว่าสิ่งที่เขากระทำเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องจึงกระทำลงไปและไม่รู้ว่าการกระทำนั้นฝ่าฝืนปทัสสถานของสังคม ซึ่งเหตุที่ทำให้เขามีทัศนคติที่ผิดเช่นนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมของผู้นั้นหรือสภาพจิตใจของเขาเองมีความเห็นที่ผิดไป ดังนั้นหากผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขหรือเยียวยาจิตใจให้มีค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องตรงกับปทัสสถานของสังคมก็จะทำให้ผู้นั้นหลีกเลี่ยงไม่กระทำผิดอีกต่อไป

วิธีการลงโทษที่ทำให้เกิดผลดีเป็นการแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดอาจกระทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับลักษณะและพื้นฐานทางจิตใจของผู้กระทำความผิด การลงโทษตามความมุ่งหมายนี้จึงมีลักษณะเป็นการแก้ไขผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล (Individualization) และมุ่งเน้นที่การ

บำบัดรักษา (treatment) แทนการลงโทษเพื่อให้ได้รับการเจ็บปวดทรมาน (punishment) ตามแนวความคิดนี้โทษประหารชีวิตและโทษจำคุกมิได้ก่อให้เกิดผลเป็นการแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำผิด

การลงโทษผู้กระทำผิดโดยวัตถุประสงค์ของการแก้ไขหรือฟื้นฟูผู้กระทำผิดมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและเฉพาะราย เพราะสาเหตุของการที่บุคคลกระทำความผิดแม้ว่าจะเป็นกรกระทำผิดฐานเดียวกัน แต่อาจมีสาเหตุที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจและสภาพแวดล้อมของผู้นั้น ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยการบำบัดแก้ไขเฉพาะรายโดยผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านสังคม จิตวิทยาและทัณฑวิทยา ซึ่งต้องใช้ระยะเวลา ตลอดจนงบประมาณที่เหมาะสม

โดยทั่วไปแล้ววิธีการปรับปรุงแก้ไขที่ปฏิบัติกันในปัจจุบันมี 5 วิธีการด้วยกัน ซึ่งอาจจะใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีควบคู่กันก็ได้ ดังนี้

1) พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา ทั้งนี้เพราะว่าเมื่อผู้กระทำผิดได้รับโทษทำให้เขาได้รับความอับอาย และไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยปกติ ดังนั้นการลงโทษจึงต้องพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ เช่น ไม่ลงโทษด้วยวิธีการประจาน ซึ่งเป็นการประกาศให้คนอื่นรู้ว่าไม่ควรเลียนแบบอย่างผู้กระทำความผิด หรือหาสถานที่ควบคุมตัวแทนโทษจำคุกที่เรียกว่า บ้านกึ่งวิถี (Halfway House)

2) พยายามหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะสั้นโดยหันมาใช้วิธีการอย่างอื่นแทนสำนักกฎหมายอาญาสมัยใหม่ได้เสนอให้ยกเลิกการลงโทษจำคุกในระยะสั้น ๆ ทั้งนี้เพราะเหตุผล 2 ประการ คือ

ประการแรก การลงโทษระยะสั้นไม่ทำให้บรรล่วัตถุประสงค์ในการดัดแปลงเนื่องจากระยะเวลาที่อยู่ในคุกน้อยเกินไป จึงไม่สามารถเปลี่ยนนิสัยผู้กระทำผิดให้กลายเป็นคนดีได้

ประการที่สอง การลงโทษจำคุกในระยะสั้นกลับจะทำให้ผู้ถูกลงโทษกลายเป็นผู้ร้าย เพราะได้ชื่อว่าต้องโทษจำคุกมาแล้ว ทำให้กลับเข้าสู่สังคมลำบาก

เนื่องจากเหตุผล 2 ประการนี้ ดังนั้นวิธีการลงโทษตามทฤษฎีลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขจึงต้องหาวิธีการอย่างอื่นแทนโทษจำคุกในระยะสั้น เช่น นำเรื่องโทษกักขังหรือโทษปรับมาใช้แทนโทษจำคุกในระยะสั้น หรือให้ศาลรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษได้

3) การลงโทษต้องลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล เนื่องจากความหนักเบาของการลงโทษขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการแก้ไขของแต่ละคน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความหนักเบาของการกระทำความผิด ดังนั้นจึงต้องลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลว่าเขาควรจะได้รับแก้ไขเท่าไร นอกจากนั้นยังจะต้องแยกประเภทของนักโทษออกจากกันว่าใครจะปรับปรุงแก้ไขได้ยากง่าย

เพียงไร ไม่ให้รวมอยู่ในที่เดียวกันเพื่อไม่ให้ผู้ที่ปรับปรุงแก้ไขได้ง่ายได้รับสิ่งที่ไม่ดีจากผู้ที่ปรับปรุงแก้ไขได้ลำบาก

4) เมื่อผู้กระทำผิดได้รับการแก้ไขดีแล้วก็ไม่ต้องลงโทษต่อ เมื่อผู้กระทำผิดได้รับโทษไปแล้วและบุคคลนั้นสามารถแก้ไขตัวเขาได้ก็ให้ระงับการลงโทษผู้นั้น ทั้งนี้เนื่องจากว่าถ้าหากลงโทษผู้นั้นต่อไปก็ไม่เกิดประโยชน์ขึ้นมา ดังนั้นในกรณีที่ผู้กระทำความผิดรุนแรงแต่กลับตัวแก้ไขได้เร็วก็อาจถูกลงโทษน้อยกว่าผู้ที่กระทำความผิดเบาแต่กลับตัวแก้ไขได้ลำบากก็ได้ เช่น วิธีการพักการลงโทษ (Parole)

5) ให้มีการปรับปรุงผู้ต้องโทษระหว่างถูกคุมขัง เมื่อผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษก็ให้ปรับปรุงผู้ต้องโทษระหว่างคุมขัง โดยการฝึกหัดอาชีพ ให้การศึกษา การอบรมทางศาสนาและศีลธรรม หรือให้การศึกษาพยาบาล ทั้งนี้เพื่อว่าเมื่อได้รับโทษแล้วพอพ้นโทษออกไปเขาก็จะได้ไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

สรุปได้ว่า การลงโทษตามกฎหมายการปรับปรุงแก้ไขนั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือการหามาตรการที่จะมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เหมาะสมกับความผิดที่ได้ทำ โดยมาตรการเช่นว่านั้นต้องทำให้ผู้กระทำผิดสามารถแก้ไขตัวเขา และยังสามารถยับยั้งไม่ให้ผู้กระทำผิดคิดหรือกลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก

รูปแบบการลงโทษ

วิธีการลงโทษหรือรูปแบบในการที่สังคมจะนำมาใช้ในการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดนั้นมีหลายรูปแบบ ซึ่งจะแปรเปลี่ยนไปตามความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย ว่าวิธีการหรือรูปแบบดังกล่าวจะเป็นการลงโทษหรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เหมาะสมที่สุดและทำให้สมประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้

วิธีการลงโทษหรือรูปแบบในการลงโทษแบบต่าง ๆ ที่ได้มีการนำมาใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาจจำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ คือ

1. การลงโทษต่อเนื้อตัวและการทรมาน

การลงโทษต่อเนื้อตัวของผู้กระทำผิดเป็นวิธีการลงโทษที่นิยมใช้ปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในโบราณโดยเฉพาะในยุโรปสมัยกลาง ประเทศตะวันออกกลางและประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย โดยมีวิธีการลงโทษหลายรูปแบบที่มุ่งแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิดให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำ เช่น การเขียน การตัดอวัยวะส่วนหนึ่งส่วนใดหรือหลายส่วนของผู้กระทำผิด การตีตรา การใส่ข้อคา และการทรมานอื่น ๆ เป็นต้น

2. โทษประหารชีวิต (Capital punishment)

การประหารชีวิตนับว่าเป็นวิธีการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุดอีกอย่างหนึ่ง ความมุ่งหมายในการลงโทษประหารชีวิตก็มีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

- เพื่อเป็นการแก้แค้นตอบแทน
- เพื่อให้เกิดความหวาดหวั่นและไม่กล้าที่จะกระทำความผิด
- เป็นการป้องกันสังคม โดยการตัดผู้นั้นออกจากสังคมอย่างถาวร (Permanent removal from society) เพื่อมิให้ผู้นั้นกลับมาทำอันตรายแก่สังคมได้อีก

วิธีการในการประหารชีวิตในสมัยโบราณก็มีอยู่มากมายหลายวิธี วิธีที่นิยมกันมากในการประหารชีวิตในสมัยโบราณ คือ การกดให้จมน้ำตาย การเอาหินขว้างให้ตาย การเอาไฟครอกหรือเผาให้ตาย การตัดศีรษะ การแขวนคอ การยิงให้ตาย การใช้เก้าอี้ไฟฟ้า การใช้ก๊าซ การประหารโดยการฉีดยา เป็นต้น

3. โทษจำคุก (Imprisonment)

การลงโทษในสมัยโบราณจะเน้นการลงโทษต่อเนื้อตัวเป็นส่วนใหญ่ จนกระทั่งในศตวรรษที่ 13 จึงเริ่มมีการใช้โทษจำคุกกันขึ้น โทษจำคุกนี้ ความจริงเริ่มต้นด้วยการมีตะราง (Jail) สำหรับควบคุมผู้ที่อยู่ระหว่างไต่สวนหรือพิจารณาในข้อหาว่าได้กระทำความผิดกฎหมายก่อน ต่อมาในปี ค.ศ. 1552 จึงได้มีการจัดตั้งโรงดัดสันดาน (Houses of Correction) ขึ้นในประเทศอังกฤษ เพื่อเป็นที่ควบคุมพวกที่เกียจคร้าน และคนจรจัด พวกเด็กเถร และคนขอทาน ต่อมาก็ได้จัดตั้งเพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ ในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปจนศตวรรษที่ 17 ทั้งคุกและโรงดัดสันดานก็ได้กลายสภาพเป็นสถานที่สำหรับคุมขังนักโทษที่มีโทษเบา และต่อมาได้พัฒนาไปสู่รูปแบบของการใช้สถานที่ควบคุมเพื่ออบรมฝึกวิชาชีพผู้กระทำความผิด เช่นเดียวกับเรือนจำ และทัณฑสถานที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงนับว่าสถานดัดสันดานเป็นบ่อเกิดของเรือนจำและทัณฑสถานในปัจจุบัน สภาพของคุกในขณะนั้นขาดทั้งความมั่นคงแข็งแรงและขาดทั้งคุณลักษณะ สกปรก และเต็มไปด้วยผู้ถูกขังประเภทต่าง ๆ โดยถูกขังรวมปะปนกันอยู่ทั้งหญิงและชาย เด็ก ผู้ใหญ่ ทั้งคนที่กำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาและผู้ที่ถูกตัดสินลงโทษแล้ว ทั้งผู้เป็นโจร คนจรจัด โสเภณี ถูกขังรวมกันหมด นักโทษอยู่กันอย่างปราศจากระเบียบวินัย ผู้คุมก็ไม่เคยได้รับการอบรมในเรื่องนี้ ทั้งไม่มีเงินเดือนจึงหารายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมเอาจากผู้ต้องขังทั้งหมดนี้ ทำให้สภาพความเป็นอยู่ในคุกและโรงดัดสันดานเลวมาก ต่อมาได้มีสมาคมอันหนึ่งชื่อ สมาคมส่งเสริมความรู้ทางคริสต์ศาสนา (Society for Promoting Christian Knowledge) ได้คัดค้านอย่างรุนแรงต่อการปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันโดยไร้ศีลธรรมเช่นนี้ และเรียกร้องให้มีการตรวจสภาพคุกเป็นครั้งคราว ในระยะเดียวกันก็มีพวกควอเกอร์ (Quakers) คือ พวกเคร่งศาสนาฝ่ายหนึ่งในสหรัฐอเมริกาที่ได้ดำเนินการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงสภาพของ

คุกให้ดีขึ้น ทั้งนี้เป็นความเคลื่อนไหวในด้านเรือนจำ ในศตวรรษที่ 17 ในระยะเดียวกันนั้น คือ เมื่อปี ค.ศ. 1681 พวกควอเกอร์ในเวสต์เจอร์ซี และเพนซิลวาเนียอเมริกา ได้จัดตั้งเรือนจำขึ้น เรียกว่า Workhouse Prison ซึ่งเป็นเรือนจำที่มีลักษณะเป็นโรงงาน มีสภาพดีกว่าคุกอื่น ๆ โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักโทษไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการถูกขังและสำหรับอาหารนักโทษทางการก็จ่ายให้โดยไม่คิดมูลค่า

4. การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน เป็นรูปแบบหรือวิธีการในการจัดการกับผู้กระทำผิด อีกรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นรูปแบบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำแต่ใช้วิธีการเลี้ยงโทษจำคุก และหันไปปฏิบัติในชุมชนแทน เช่น โทษปรับ การทำงานในชุมชน หรือการรอลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ ซึ่งเป็นการให้โอกาสผู้กระทำผิดที่กระทำผิดเล็กน้อย และไม่มีสันดานเป็นผู้ร้าย ไม่ต้องรับโทษจำคุก แต่ได้รับโอกาสในการกลับตัวโดยการปล่อยตัวไปเพื่อคุมความประพฤติแทนการจำคุก การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนนั้นมี 3 ระดับ คือ

รูปแบบที่ 1 การเลี้ยงออกไปจากกระบวนการยุติธรรม เช่น ใช้ศาลหมู่บ้าน ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

รูปแบบที่ 2 คือ การเลี้ยงโทษจำคุกคือใช้วิธีการอื่นแทนการจำคุกและ

รูปแบบที่ 3 เป็นการเลี้ยงผลกระทบบจากโทษจำคุก คือให้รับโทษจำคุกน้อยลง

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนเป็นวิธีการในการจัดการกับผู้กระทำผิดที่มุ่งในการแก้ไขปรับปรุงและให้โอกาสผู้กระทำผิดไม่ต้องไปรับผลกระทบในทางลบจากการถูกจองจำในเรือนจำ อันจะทำให้เกิดรอยมลทินและความเคยชินต่อกฎต่อตาราง และเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมในการกระทำผิด ซึ่งจะเป็นผลทำให้ยากต่อการกลับเข้าสู่สังคมของผู้ต้อง ดังนั้นจึงต้องเลี่ยงการใช้โทษจำคุกสำหรับผู้กระทำผิดโดยพลั้งพลาดที่ไม่มีสันดานเป็นผู้ร้าย และเป็นการกระทำผิดที่มีโทษไม่รุนแรงเพื่อให้โอกาสได้ปรับตัวและไม่กระทำผิดขึ้นอีก

รูปแบบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดดังกล่าวนี้ เน้นการแก้ไขมากกว่าการลงโทษโดยให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับตัวโดยใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ นับว่าเป็นรูปแบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่สะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาในการอบรมแก้ไขผู้กระทำผิดมากกว่าการแก้แค้นทดแทนหรือข่มขู่ยับยั้ง ดังนั้น หากจะพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษและรูปแบบในการลงโทษจากอดีตมาถึงปัจจุบัน จะเห็นว่ามีสอดคล้องกัน กล่าวคือ เมื่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษในอดีตเน้นเรื่องการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน วิธีการในการลงโทษก็จะเน้นเรื่องการลงโทษต่อเนื่องตัวและการทรมาน ในขณะที่เมื่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้พัฒนามาสู่การลงโทษ

ที่เน้นการอบรมแก้ไขดังเช่นในปัจจุบัน วิธีการลงโทษก็จะเปลี่ยนไปสู่การลงโทษที่เน้นการอบรมแก้ไข เช่นการอบรมแก้ไขในเรือนจำและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน

1.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขต่อผู้กระทำผิด

แนวทฤษฎีการแก้ไข มีวัตถุประสงค์เพื่อการอบรมแก้ไขผู้กระทำผิดให้ปรับตัวกลับเข้าสู่สังคมได้มากกว่าที่จะใช้การลงโทษที่รุนแรง แม้จะกล่าวได้ว่าเป็นแนวทฤษฎีที่มุ่งไปในทางการแก้ไขฟื้นฟู แต่โดยหลักแล้วก็ยังเป็นการลงโทษนั่นเอง โดยในที่นี่จะเป็นการพิจารณาในด้านการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องขัง ซึ่งโดยหลักแล้วจะมีชื่อทฤษฎีอยู่มากมายแตกต่างกัน ทั้งนี้ก็มาจากความคิดของนักอาชญาวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) โดยมี ซีซาร์ ลอมโบรโซ (Cesare Lombroso) เป็นผู้นำของสำนักนี้ โดยได้ศึกษาถึงมนุษย์เป็นรายบุคคลและถือว่าบุคคลนั้นมีได้ประกอบอาชญากรรมเพราะสภาพสังคมเท่านั้น แต่เป็นเพราะผิดปกติทางจิตและโครโมโซมที่ฝังลึกอยู่ในสภาพทางกายของบุคคลผู้นั้น อีกทั้งยังเห็นว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในสังคมเช่นเดียวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ โดยผู้ประกอบอาชญากรรมหาได้มีเจตนาที่จะกระทำความผิดกฎหมายไม่ เพราะฉะนั้นเมื่อผู้ประกอบอาชญากรรมไม่ได้มีเจตนาประกอบอาชญากรรม การลงโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงน่าจะเป็นการไม่ถูกต้อง

นักอาชญาวิทยาสำนัkdังกล่าว เน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นคนดี โดยที่ปรัชญาการลงโทษผู้กระทำผิดที่สมเหตุสมผลนั้น จะต้องสอดคล้องกับหลักปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล (Punishment to fit the individual criminal) ซึ่งตั้งมั่นอยู่บนรากฐานแห่งการศึกษาค้นคว้าถึงพฤติกรรมของอาชญากร และการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล โดยมีวิธีการที่ใช้เน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของการกระทำความผิด ซึ่งเมื่อพบสาเหตุแล้วให้แก้ไขที่สาเหตุนั้น เมื่อแก้ไขได้ก็เชื่อว่าผู้กระทำความผิดจะไม่กระทำความผิดอีกต่อไป โดยอาจจะต้องแก้ไขผู้กระทำความผิดทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขภายในสถานที่ควบคุมหรือในชุมชน ผู้ที่จะเข้าไปแก้ไขฟื้นฟูก็ต้องมีความรู้และความชำนาญในการแก้ไขตามแขนงที่ผู้นั้นได้ศึกษาอบรมมา ซึ่งตรงนี้ถือว่าวิธีการดังกล่าวเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดอยู่แต่ได้นำแนวทางการแก้ไขในด้านต่าง ๆ ไปปฏิบัติต่อตัวผู้กระทำความผิด จึงเรียกว่า “ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู” (Rehabilitative Theory) ซึ่งเป็นแนวทฤษฎีหนึ่งในอีกหลายทฤษฎีที่มุ่งเน้นไปในทางการแก้ไขฟื้นฟู

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวคิดพื้นฐานที่ว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ป่วยหรือสังคมที่ผู้กระทำความผิดอยู่อาศัยเป็นสังคมที่ป่วย เพราะฉะนั้นการแก้ไข

ให้ผู้กระทำความผิดเป็นคนดีจึงต้องมีหลายขั้นตอน ได้แก่ ตรวจสอบหาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และแก้ไขที่สาเหตุนั้น ซึ่งวิธีการแก้ไขนั้นเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม โดยจะต้องมีองค์ประกอบที่ใช้ในการฟื้นฟู ได้แก่ ผู้รับการแก้ไข ผู้แก้ไข สถานที่แก้ไข และวิธีการแก้ไข ทั้ง 4 องค์ประกอบดังกล่าว จะต้องเป็นไปในรูปแบบที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ เมื่อผู้รับการแก้ไขเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ ผู้แก้ไขก็ต้องเป็นผู้มีความรู้มีประสบการณ์ในด้านนั้นซึ่งก็คือ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ โดยอาจเป็นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านจิตวิทยา ด้านการแพทย์ ด้านควบคุมผู้ต้องขัง เป็นต้น โดยที่เรือนจำซึ่งเป็นสถานที่แก้ไข ก็ต้องจัดการให้เอื้ออำนวยต่อการใช้วิธีการแก้ไขนั้น ซึ่งอาจเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล อีกทั้งระยะเวลาที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการแก้ไขด้วย หากเป็นการลงโทษจำคุกก็ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำความผิดที่จะแก้ไขตนเอง เช่น ผู้ต้องขังคดีฆ่าอาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ที่กระทำความผิดซ้ำหาก ถ้าผู้ต้องขังคดีฆ่าสามารถสำนึกผิดและมีพฤติกรรมที่มีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

อาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเป็นแนวทฤษฎีที่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตัว และแก้ไขปรับปรุงตัว โดยการไม่ให้ผู้กระทำความผิดถลำตัวลึกไปสู่การกระทำความผิดมากขึ้น ทั้งนี้โดยพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของเขา โดยการใช้มาตรการลงโทษที่ไม่ทำให้เกิดรอยมลทินและได้รับการขัดเกลาจากผู้กระทำความผิดอื่น ๆ วิธีการดังกล่าว ได้แก่ การใช้มาตรการลงโทษจำคุก เช่น การรอกการลงอาญาโดยการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับ และการใช้มาตรการในชุมชนอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลกระทบทางลบในเรือนจำ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการลงโทษจำคุกในกรณีที่ได้เข้าไปรับโทษในเรือนจำมาระยะหนึ่งแล้ว ก็ให้อยู่ในเรือนจำให้น้อยที่สุดเพื่อให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเช่นกัน โดยวิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการทำงานสาธารณะ ในขณะที่พวกที่ใช้วิธีการจำคุกในเรือนจำก็ให้อบรมแก้ไข โดยการฝึกวิชาชีพให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การจัดสวัสดิการ การบำบัดแก้ไขเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อบ่มแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำความผิดมีความบกพร่องและเป็นเหตุให้กระทำความผิด

อย่างไรก็ตามทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในปัจจุบัน แม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่ยสงสัยว่าจะได้รับผลตามประสงค์เพียงไร เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดยังมีอุปสรรคอยู่หลายประการ กล่าวคือ

ประการแรก ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลาให้มีบุคลิกลักษณะเช่นนั้นเป็นเวลานาน แต่การใช้เวลาในเรือนจำไม่นานในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้ฟื้นคืนกลับมา และแม้ว่าโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานราชทัณฑ์ จะทำให้ผู้กระทำ

ความผิดที่ถูกจำคุกมีทักษะทางอาชีพและการศึกษาเพิ่มมากขึ้น และได้มีการเปลี่ยนแปลงทางเจตคติไปในทางที่ดีขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของผู้กระทำความผิดเหล่านี้มิได้ถ่ายทอดไปให้ประชาชนและชุมชนทราบ อันเป็นเหตุให้ประชาชนและชุมชนไม่ยอมรับผู้กระทำความผิดกลับคืน เมื่อพ้นโทษไปแล้ว ดังนั้นจึงทำให้การปรับตัวเข้ากับชุมชนของอดีตผู้ต้องโทษเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น

ประการที่สอง การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำความผิดครั้งแรก ซึ่งได้กระทำผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือโดยพลั้งพลาด หรือทำไปเพราะความจำเป็น ซึ่งตรงนี้การแก้ไขฟื้นฟูเพื่อไม่ให้กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ก็ย่อมมีทางสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่เคยกระทำผิดและถูกลงโทษมาหลายครั้ง หรือพวกอาชญากรอาชีพหรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวยอมจะเป็นไปได้ยากกว่า ดังนั้นการแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถจะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป

ประการสุดท้าย เมื่อจำนวนผู้ต้องขังมีมากขึ้นจนไม่อาจแก้ไขเป็นรายบุคคลได้ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งจะเข้าไปแก้ไขไม่ได้มีความรู้ในวิธีการแก้ไข และยิ่งกว่านั้น ก็มักจะมีทัศนคติไปในด้านการลงโทษเพื่อแก้แค้นเป็นหลัก ตลอดจนสถานที่ที่ไม่ได้ออกแบบไว้เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูแต่จะเป็นลักษณะของการลงโทษมากกว่า

กล่าวได้ว่าในปัจจุบันการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น แม้จะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ แต่ก็ได้รับการยอมรับ โดยนำไปใช้ปฏิบัติอยู่ในวงการราชทัณฑ์ของหลายประเทศ ทั้งนี้ได้นำมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดมาผสมผสานไปกับวิธีการแก้ไขฟื้นฟูในด้านอื่น ๆ เพื่อหามาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เหมาะสมและแก้ปัญหาได้ตรงจุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการแก้ไข

วัตถุประสงค์ของการแก้ไข สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้ คือ

1. มนุษยธรรม การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยหวังไปในทางลงโทษนั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการซึ่งทารุณโหดร้ายและทรมาณ เพื่อให้สาสมกับความผิด การลงโทษที่ปฏิบัติกันมาจึงหนีไม่พ้นความป่าเถื่อนไร้มนุษยธรรม แม้จะลงโทษด้วยวิธีการและจุดมุ่งหมายใดก็ตาม ตัวอย่างเช่น อิทธิพลของศาสนาคริสต์ที่ก่อให้เกิดการขังเดี่ยวนักโทษนั้น แม้จะกระทำไปด้วยจุดมุ่งหมายที่ดีที่ต้องการแก้ไขและถือได้ว่าผู้กระทำความผิดมีอิสระอาดทำโดยบริสุทธิ์ใจ ก็ได้ผลร้ายอย่างมากมหันต์ต่อผู้กระทำความผิด ที่ถูกลงโทษด้วยวิธีการนี้มาแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นเป็นการลงโทษที่เข้มงวดชนิดตาต่อตา ฟันต่อฟันด้วยแล้ว จะยิ่งปรากฏผลร้ายและความป่าเถื่อนอย่างชัดเจน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ตรงกันข้ามกับสิ่งที่มนุษย์ยึดถือว่าตนเองนั้นเป็นผู้มีอารยธรรมสูงส่ง ภายหลังที่มีการรณรงค์เรื่องสิทธิมนุษยชน และได้ปรากฏข้อผิดพลาดอย่างชัดแจ้ง หลายกรณีที่เป็นมาในอดีต เช่นกรณีของโสคราติสและ

กาลิเลโอ เป็นต้น การลงโทษนั้นเป็นสิ่งที่มิมีประโยชน์ แต่ก็เป็นกรปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างขาดไ้มนุษยธรรมที่มนุษย์ไม่พึงกระทำต่อกัน นอกจากการลงโทษแล้วจึงได้เกิดแนวคิดที่จะแก้ไขผู้กระทำผิดนั้น เพราะการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างมีมนุษยธรรมก็คือการพยายามแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนั่นเอง

2. การปรับปรุงแก้ไข ความเจริญทางด้านศิลปวิทยาการของมนุษย์ได้ให้คำตอบและวิธีการแก้ไขความบกพร่องผิดปกติของมนุษย์ด้วยวิธีการหลากหลายแนวทางยิ่งขึ้น การปรับพฤติกรรมจึงไม่จำเป็นต้องกระทำด้วยวิธีการลงโทษเพียงอย่างเดียว แต่อาจใช้วิธีการทางจิตวิทยา ชีววิทยา ตลอดจนสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ฯลฯ ซึ่งล้วนมีส่วนช่วยแก้ไข และปรับปรุงพฤติกรรมของมนุษย์ได้ด้วยกันทั้งสิ้น ตรงกันข้ามการลงโทษเพียงอย่างเดียวก็อาจจะไม่ได้ช่วยกลับพฤติกรรมของคนให้ดีขึ้นได้แต่อย่างใด ฉะนั้นหากมีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยเจือปนการปรับปรุงแก้ไขลงไปด้วยแล้ว วิธีการที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจะไม่จำกัดให้มีเพียงเท่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน หากแต่จะเกิดรูปแบบและแนวทางมากมายที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ซึ่งจะให้ผลดีทั้งแก่ผู้กระทำผิดและสังคม ประการสำคัญต่อมาคือจะไม่กลายเป็นเรื่องลำบากใจสำหรับผู้มีหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอีกต่อไป

3. การประหยัด ปรัชญาที่ว่าด้วยมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความค่าและมีศักดิ์ศรี เป็นเหตุผลอย่างหนักแน่นที่ชี้ว่า การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยคำนึงว่ามนุษย์มีความค่าและศักดิ์ศรีนั้น แม้จะทุ้มเททรพยากรไปเพียงใดก็เป็นสิ่งที่สมควรกระทำ แต่ยิ่งไปกว่านี้ได้ปรากฏว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยการไม่ประหารชีวิตประหารฆ่าทิ้ง แต่พยายามแก้ไขแล้วนำเอากลับเข้ามาใช้อีกนั้น ประหยัดยิ่งกว่าการลงโทษด้วย กล่าวคือ

ในแง่ของรัฐ รัฐสามารถประหยัดเงินงบประมาณโดยไม่จำเป็นต้องเสาะแสวงหาสถานที่ที่จะใช้ลงโทษหรือแยกตัวผู้กระทำผิดออกไปจากสังคม เช่น หมู่เกาะ อาณานิคม เรือนจำ โดยรัฐ ไม่ต้องจ้างคนมากมายที่จะมาควบคุมและลงโทษผู้กระทำผิด และรัฐไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณเลี้ยงดูนักโทษอีกต่อไป อีกทั้งยังจะได้ประโยชน์จากทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้กระทำผิดที่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้แล้ว

ในแง่ของสังคม สังคมจะประหยัดค่าใช้จ่ายในการป้องกันกรกระทำผิดลง เพราะไม่ต้องคอยหวาดผวากับการกลับมาของนักโทษผู้นั้นอีก และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขนี้ยังเท่ากับเป็นการคืนความรับผิดชอบ หรือผู้กระทำผิดมาให้สังคมมีส่วนดำเนินการมากขึ้น ซึ่งสังคมย่อมทำได้ดีกว่าเพราะความใกล้ชิดและเป็นคนของชุมชนเองย่อมรู้ปัญหาดี และประหยัดกว่าการเสียภาษีให้รัฐเจียดไปดำเนินการด้านนี้แทนทั้งหมดซึ่งไม่ได้ผล และผู้กระทำผิดมีมากขึ้นทุกวัน สุดท้ายยังได้ชื่อว่าเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างมีมนุษยธรรม

ในแง่ของผู้เสียหาย ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดได้มากกว่า เนื่องจากผู้กระทำผิดยังคงมีทางทำมาหาได้ สามารถทดแทนค่าเสียหายเพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนลงไปได้บ้าง ลดค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหายจะต้องใช้เมื่อเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

ในแง่ของผู้กระทำผิด ผู้กระทำผิดยังหาเลี้ยงตัวเองได้ เป็นประโยชน์ต่อสังคมไม่ตกเป็นภาระแก่ครอบครัว แต่กลับมีโอกาสเลี้ยงดูครอบครัวได้เช่นเดิม

4. การแก้ไขข้อบกพร่อง การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการลงโทษหรือด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีข้อผิดพลาดขาดตกบกพร่องได้เสมอ ฉะนั้นจึงควรมีวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เน้นการแก้ไข ไม่ใช่ความรุนแรง และปัจจุบันทันด่วนเกินไป ซึ่งหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นในขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม หนทางที่จะเยียวยาแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นย่อมทำได้ง่ายกว่า ผลร้ายจะไม่ได้ไม่ตกแก่จำเลยซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์แต่ต้องมารับโทษทัณฑ์ เพราะจุดอ่อนของวิธีการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมถูกต้องและไม่มีทางแก้ไขเลย แม้จะอ้างว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเท่าที่ปฏิบัติกันมานั้นไม่มีข้อผิดพลาด ขาดตกบกพร่องน้อยที่สุด แต่ผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเท่าที่ผ่านมานั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงจำเป็นอยู่ดีที่จะต้องหาวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในแนวทางใหม่เพิ่มขึ้นอีก

รูปแบบการอบรมแก้ไข

การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังเป็นกิจกรรมที่มุ่งที่จะทำให้ผู้ต้องขังสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยไม่กระทำผิดขึ้นอีก โดยการแก้ไขปรับปรุงบุคลิกภาพที่เสียไปของผู้ต้องขัง ให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมเมื่อพ้นโทษ และโดยการให้ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม เช่น การฝึกอาชีพ การให้การศึกษาและการอบรมทางศีลธรรม ดังนั้นในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังจึงมีลักษณะที่สำคัญ 2 ลักษณะ คือ

1. การเสริมทักษะในด้านอาชีพ การศึกษา และการอบรมทางศีลธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังที่ปฏิบัติอยู่

2. การปรับปรุงบุคลิกภาพให้สามารถมีภูมิคุ้มกันต่อสิ่งยั่วยุในการกระทำผิด และการปรับปรุงจิตใจที่ดีงาม ไม่คิดที่จะกระทำผิดอีก ซึ่งจะต้องอาศัยเทคนิคหลายทาง เช่น การใช้กระบวนการกลุ่ม การใช้ความสัมพันธ์กับครอบครัว และการใช้วิธีการทางสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

การอบรมแก้ไขโดยการฝึกอาชีพ การให้การศึกษาและการอบรมทางศีลธรรม เป็นวิธีการดั้งเดิมซึ่งใช้กันอยู่ทั่วไปในประเทศต่าง ๆ และได้มีการศึกษาและเผยแพร่ในเรื่องดังกล่าวไว้มาก แต่สิ่งที่น่าสนใจที่จะนำมาพิจารณาในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังก็คือ การใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ในการปรับพฤติกรรมและทัศนคติ ค่านิยมของผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเพราะหาก

ผู้ต้องขังได้รับการฝึกวิชาชีพหรือมีการศึกษาแต่หากยังมีความคิดที่จะทำผิด ก็ให้นำวิชาชีพไปใช้ในทางที่ผิดได้

นอกจากนี้การที่จะอบรมแก้ไขผู้ต้องขังสำเร็จได้เพียงใดนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ตลอดจนวัฒนธรรมของผู้ต้องขังอย่างลึกซึ้ง จึงจะสามารถเข้าถึงจิตใจและอบรมแก้ไขให้สอดคล้องกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท แต่ละบุคคลได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาสังคมของผู้ต้องขัง ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและ ค่านิยมของคนคุกได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังต่อไป

2. มาตรการหลักเลี่ยงการควบคุมผู้กระทำผิดตาม มาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ

แนวคิดและหลักการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแก้ไขผู้กระทำผิดในขณะเดียวกันก็มุ่งสนับสนุนผู้กระทำผิดให้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสาเหตุและความรุนแรงของการกระทำผิด ตามบุคลิภาพและภูมิหลังของผู้กระทำผิด การคุ้มครองสังคมและหลักเลี่ยงการใช้โทษจำคุกโดยไม่จำเป็น โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งการลงโทษโดยมาตรการหลักเลี่ยงการควบคุมผู้กระทำผิด มีวิธีการดังต่อไปนี้ (รวิวัฒน์ ชวมณีนันท์, 2544, น. 15-27)

(1) การว่ากล่าวตักเตือน (Verbal sanctions)

การว่ากล่าวตักเตือน คือ การตำหนิ ห้าม หรือตักเตือนผู้กระทำผิดโดยที่ผู้มีอำนาจพิจารณาว่ากล่าวนั้น มีความเห็นว่า การว่ากล่าวตักเตือนมีความเหมาะสมสามารถทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวได้และมีความสำนึกในสิ่งที่กระทำผิดนั้น สำหรับความเสมอภาคของทุกระบบกฎหมายที่ซึ่งผู้มีอำนาจพิจารณาว่ากล่าว อย่างน้อยที่สุดอำนาจในการลงโทษการใช้ดุลพินิจวิธีการว่ากล่าวตักเตือนเป็นวิธีการที่มีลักษณะไปในทางวิธีทางการปฏิบัติมากกว่าที่จะบัญญัติเป็นกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามหากองค์กรนิติบัญญัติของบางประเทศ เมื่อได้มีการพิจารณาถึงวิธีการปฏิบัติตามมาตรการนี้แล้วก็อาจจะบัญญัติเป็นกฎหมายก็ได้ตามความเห็นของแต่ละประเทศ

ดังนั้นวิธีการว่ากล่าวตักเตือน จึงจัดว่าเป็นการลงโทษทางอาญาประเภทหนึ่ง ซึ่งนำมาใช้ลงโทษกับผู้กระทำผิดในคดีเล็กน้อยที่มีระวางโทษไม่รุนแรง เช่น ในคดีกระทำผิดพระราชบัญญัติจราจร เป็นการกระทำผิดที่มีลักษณะฝ่าฝืนกฎระเบียบข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน

ของบุคคล บทลงโทษของกฎหมายสำหรับผู้ฝ่าฝืนจึงมีลักษณะที่ไม่รุนแรง ทั้งนี้ จากเหตุผลตามแนวคิดของข้อกำหนดโตเกียวที่มีการยอมรับกันของนานาประเทศว่าการกระทำผิดทางอาญาในคดีเล็กน้อยนั้น ผู้กระทำผิดไม่ควรต้องโทษจำคุกเนื่องจากโทษจำคุกที่มีระยะสั้นเกินไปอาจไม่ได้ผลในทางปราบปรามและสามารถแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดได้ นอกจากนี้ยังอาจส่งผลให้ผู้กระทำผิดมีจิตใจแข็งกระด้างจากการเข้าไปปะปนกับอาชญากรอาชีพในคุก ฉะนั้นการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการว่ากล่าวตักเตือนจึงเป็นมาตรการหลักเลี่ยงการควบคุมผู้กระทำผิดที่เหมาะสมวิธีหนึ่ง

(2) การปล่อยโดยมีเงื่อนไข (Conditional discharge)

เมื่อบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก่อนที่จะมีการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป ถ้าศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษาผู้กระทำผิดอาจได้รับการปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข ซึ่งศาลจะพิจารณาถึงอายุ ชื่อเสียง สุขภาพ ภาวะจิตใจ ความประพฤติ สภาพแวดล้อมภายใต้การควบคุมและเงื่อนไขของการปล่อยตัวชั่วคราว

จากบทบัญญัติของข้อกำหนดโตเกียว จะเห็นได้ว่าการปล่อยตัวชั่วคราวหรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือการประกันตัวนั้น เป็นวิธีการหนึ่งที่หลีกเลี่ยงการควบคุมผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นการปล่อยตัว ผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วระยะเวลาหนึ่งที่มีกำหนดในระหว่างการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา โดยพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี ไม่ว่าด้วยวิธีไม่มีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน เพื่อเป็นการผ่อนคลายเป็นเรื่องการควบคุมและขัง โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสระภาพไปชั่วคราว ตามหลักกฎหมายที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง ทั้งนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยสัญญาว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งมีคำสั่งให้ปล่อยตัวชั่วคราว และถ้าผิดสัญญาผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องซึ่งยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวก็จะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้ ดังนั้น การปล่อยตัวชั่วคราวจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยก่อนที่ศาลจะวินิจฉัยถึงความผิดของจำเลย ทำให้ไม่ต้องถูกคุมขังปะปนกับอาชญากรอาชีพ

(3) การลงโทษทางสถานภาพ (Status penalties)

การลงโทษทางสถานภาพตามกฎหมาย คือการบังคับบุคคลให้ปฏิบัติตามกฎหมายโดยยึดหลักสิทธิมนุษยชนและหน้าที่โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม การลงโทษทางสถานภาพเป็นการจำกัดสิทธิส่วนบุคคลของผู้กระทำผิด เช่น ไม่มีสิทธิในการลงคะแนนเสียง ไม่อนุญาตให้มีใบขับขี่

การลงโทษทางสถานภาพอาจจะเป็นคำสั่งของศาล ซึ่งถือเป็นมาตรการหลักเลี่ยงการควบคุมผู้กระทำผิดวิธีหนึ่ง อาจจะเปรียบเสมือนการปรับ ดังนั้น วิธีการนี้จึงอาจจะจำกัดหรือ ไม่จำกัดเวลาขึ้นอยู่กับกระบวนการพิจารณา วิธีการนี้อาจจะช่วยให้ผู้กระทำผิดและครอบครัว ยังคงทำงานและไม่ถูกกีดกันจากสังคม

ในปัจจุบัน วิธีการลงโทษทางสถานภาพได้นำมาใช้เป็นมาตรการหนึ่งสำหรับเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ ที่จะดำเนินการต่อผู้กระทำผิดพระราชบัญญัติจราจรได้ทุกฐานความผิด ยกเว้นการกระทำผิดที่ร้ายแรงบางความผิด อาทิเช่น การขับขีรถในขณะที่หย่อนความสามารถ เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น ฯลฯ ซึ่งกฎหมายมิให้เจ้าพนักงานในการว่ากล่าวตักเตือน หรือเปรียบเทียบปรับโดยต้องนำส่งพนักงานสอบสวนเพื่อสอบสวนและส่งฟ้องต่อศาลตามเขตอำนาจต่อไป

(4) การลงโทษทางเศรษฐกิจและการปรับเป็นเงิน (Economic sanction monetary penalties)

สำหรับมาตรการการปรับ ได้มีการนำมาใช้มากมายหลายประเทศ การปรับเป็นการหลักเลี่ยงการควบคุมผู้กระทำผิดชั้นพื้นฐาน สามารถนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพได้กับผู้กระทำผิดทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

โดยทั่วไปการปรับ อาจรวมถึงการใช้ค่าเสียหายหรือค่าทดแทนได้ด้วยเงินสดหรือแรงงาน การกระทำใด ๆ ตามกฎข้อบังคับของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษจากสังคมแล้ว การปรับมีความแตกต่างกันไปตามกาลเวลาและสถานที่ และพัฒนาไปตามปฏิบัติการลงโทษประเภทอื่น

เมื่อถูกบังคับให้ปรับ ศาลจะพิจารณาตามสภาพแวดล้อมของผู้กระทำผิดและสถานภาพทางการเงินของผู้กระทำผิด สถานภาพทางครอบครัว อาชีพ และสุขภาพของผู้กระทำผิด ก่อนที่ศาลจะพิจารณาโทษปรับ ศาลจะพิจารณาถึงความสามารถในการชำระค่าปรับของผู้กระทำผิดเป็นลำดับแรก ซึ่งการชำระค่าปรับอาจจะชำระในทันทีทันใด มีระยะเวลาในการชำระค่าปรับและตามเงื่อนไขการผ่อนชำระ

โดยปกติวิธีการนี้ มักจะใช้ในกรณีความผิดเล็กน้อย เพื่อให้ผู้กระทำผิดเกิดความหลาบจำไม่กล้าที่จะกระทำผิดในลักษณะดังกล่าวซ้ำอีก ในบางกรณีการปรับนี้ก็เป็นการลงโทษเพื่อทดแทนการจำคุกด้วย การใช้โทษปรับส่วนมากจะใช้ในกรณีกระทำผิดเล็กน้อยเกี่ยวกับการจราจร การว่าจ้างแรงงาน ธุรกิจการเงิน เป็นต้น

(5) การริบทรัพย์สินหรือคำสั่งยึดทรัพย์สิน (Confiscation or an expropriation order)

การริบทรัพย์สินทางอาญา เป็นกระบวนการริบทรัพย์สินซึ่งกระทำต่อตัวบุคคล โดยส่วนหนึ่งของการฟ้องคดีอาญา เช่น ในคดียาเสพติดซึ่งเป็นคดีอาญาประเภทหนึ่ง เมื่อยื่นคำฟ้องหากมีทรัพย์สินใดที่สมควรจะริบพนักงานอัยการก็ต้องระบุไว้ในคำฟ้องด้วยเพื่อขอให้ศาลสั่งเนื่องจากการริบทรัพย์สินทางอาญาเป็นการดำเนินคดีต่อตัวบุคคล ดังนั้นจึงจำเป็นต้องยึดถือคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดเป็นหลัก หากศาลวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำผิด จึงจะริบทรัพย์สินได้ และการลงความเห็นจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้นจะต้องมีการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยแล้วด้วย ดังนั้น จึงไม่สามารถย้อนหลังไปใช้เพื่อริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นมีอยู่หรือได้มาก่อนวันที่กฎหมายใช้บังคับ เนื่องจากขัดต่อมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

สำหรับทรัพย์สินที่จะยึดหรือริบได้ทางอาญา คงเหมือนกับทรัพย์สินที่ยึดหรือริบได้ทางแพ่งและนอกจากทรัพย์สินที่จับต้องสัมผัสได้ต่าง ๆ แล้วทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตนก็อาจถูกริบได้ เช่น สิทธิเรียกร้องเนื่องจากการเป็นเจ้าหนี้ โดยผู้ค้ายาเสพติดทราบว่าเป็นทรัพย์สินธรรมดา ก็อาจถูกริบได้โดยง่าย จึงเปลี่ยนสภาพของทรัพย์สินให้เป็นสิทธิเรียกร้องโดยให้ผู้อื่นกู้ยืมเงินไปซึ่งก็ต้อง ถูกริบเช่นกัน

การริบทรัพย์สิน หมายถึงการทำให้ขาดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยไม่ต้องใช้ค่าตอบแทน ตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาห้ามการริบทรัพย์สินทั้งหมด โดยมีภูมิหลังว่าผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจในการริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิด จึงได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการริบทรัพย์สินเอาไว้ โดยจะริบเฉพาะทรัพย์สินที่ผิดกฎหมายเท่านั้น และศาลมีภาระในการวินิจฉัย การพิสูจน์กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินว่าได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งการริบทรัพย์สินทั้งทางแพ่ง และการริบทรัพย์สินทางอาญา จะต้องไม่ขัดกับหลักรัฐธรรมนูญดังกล่าว

(6) การจ่ายค่าสินไหมทดแทนหรือคำสั่งชดเชยความเสียหาย (Restitution to the victim or a compensation orders)

การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือคำสั่งให้จ่ายค่าชดเชยนี้ แตกต่างจากการปรับในประเด็นที่ว่า การให้ชดเชยค่าเสียหายผู้กระทำผิดจะต้องเป็นผู้ชดเชยค่าเสียหายให้แก่บุคคลผู้ถูกประทุษร้ายนั้นโดยตรง ซึ่งในทางปฏิบัติมักจะใช้บังคับในกรณีความผิดนั้น เป็นความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางแพ่งด้วย วิธีการนี้ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมได้ ขณะเดียวกันในทางปฏิบัติกฎหมายของไทยในปัจจุบันยังไม่ได้มี บทบัญญัติถึงการจ่ายค่าชดเชยหรือค่าทดแทนสำหรับเหยื่ออาชญากรรมแต่อย่างใด

แต่ต่างประเทศให้ความสำคัญต่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกามีการดำเนินการอย่างจริงจัง โดยมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการให้ความคุ้มครองเป็นสำคัญ นับแต่ ค.ศ. 1982 ซึ่งได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติปกป้องเหยื่อและพยาน ต่อมา ค.ศ. 1990 ทุกมลรัฐได้ออกพระราชบัญญัติสำหรับคุ้มครองต่อสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น

(7) การรอกการลงโทษหรือการรอกการกำหนดโทษ (Suspended or deferred sentence)

มาตรการการรอกการลงโทษหรือการรอกการกำหนดโทษ เป็นวิธีการหักเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยศาลใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษผู้กระทำผิดในคดีบางประเภทเมื่อเห็นว่าการลงโทษจำคุกจะมีผลเสียต่อตัวผู้กระทำผิดหรือต่อสังคม และจะปล่อยผู้กระทำผิดไปโดยมีเงื่อนไขให้ปฏิบัติ โดยพิจารณาถึงความรุนแรงของการกระทำผิด ความประพฤติของผู้กระทำผิด ความสำนึกผิด อายุ ประวัติอาชญากรรม การชดใช้ค่าเสียหาย การประกอบอาชีพ และปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงความปลอดภัยของสังคม ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาเพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดอย่างรอบคอบระมัดระวัง การรอกการลงโทษเป็นมาตรการหลักเลี่ยงการควบคุมผู้กระทำผิด ซึ่งให้โอกาสในการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน

(8) การคุมประพฤติและการสอดส่องภายใต้การควบคุมของศาล (Probation and judicial supervision)

วิธีการนี้เกิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่าผู้กระทำผิดบางคนสามารถแก้ไขฟื้นฟูได้ โดยไม่ต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำ เช่น ผู้กระทำผิดด้วยความพลั้งพลาดที่กระทำผิดเพราะความจำเป็น หรือกระทำผิดเพราะความบกพร่องของบุคลิกภาพ ฯลฯ การคุมประพฤติจึงเป็นวิธีการหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอาญา โดยให้ผู้นั้นใช้ชีวิตอยู่ในสังคมประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว โดยอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของพนักงานคุมประพฤติเพื่อไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก และภายใต้การให้คำปรึกษาแนะนำและกระบวนการแก้ไขเพื่อให้สามารถแก้ไขตนเองได้ โดยใช้วิธีการทางสังคม จิตวิทยา เช่น วิธีการสังคมสงเคราะห์ การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา การใช้กลุ่มบำบัด การฝึกอบรม ฯลฯ วิธีการนี้นอกจากจะได้ผลดีในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดบางจำพวกแล้ว ยังช่วยให้รัฐสามารถประหยัดงบประมาณในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังอีกด้วย

(9) คำสั่งให้ทำงานบริการสังคม (A community service order)

การทำงานบริการสังคม หรือ บริการสาธารณประโยชน์ (Community Service Orders) หมายถึง การที่ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานที่เป็นการให้บริการแก่สังคม ชุมชน หรือ

องค์การสาธารณสุข โดยไม่ได้รับคำตอบแทนหรือค่าจ้างภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งถือว่าเป็นเงื่อนไขการคุมประพฤติอย่างหนึ่ง

การทำงานบริการสังคม หมายถึง มาตรการลงโทษผู้กระทำผิดแนวใหม่รูปแบบหนึ่ง ซึ่งศาลนำมาใช้กับผู้กระทำผิดโดยกำหนดเงื่อนไขให้ทำงานบริการสังคมแทนวิธีการจำคุก

การทำงานบริการสังคม คือ รูปแบบการใช้แรงงานของผู้กระทำผิดที่มีความมุ่งหมายเพื่อหลีกเลี่ยงผลเสียของการจำคุกระยะสั้น โดยการจัดให้ผู้กระทำผิดซึ่งมีกำหนดโทษน้อย ทำงานบริการสาธารณสุขประโยชน์ทดแทนการถูกลงโทษจำคุก หรือทำงานชดเชยการกระทำผิดของตนเองที่ได้ล่วงละเมิดต่อสังคมนอกเหนือจากเงื่อนไขการรายงานตัวตามปกติ เพื่อเป็นมาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรม และจิตใจของผู้ถูกคุมความประพฤติ โดยสร้างจิตสำนึกในความรักผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทั้งยังเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อผู้ถูกคุมความประพฤติให้ประชาชนและสังคมยอมรับว่าเขารู้สึกสำนึกในการกระทำผิดและยังทำประโยชน์ต่อผู้อื่นได้ การทำงานบริการสังคมเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาพื้นฐานของมาตรการหลักเลี่ยงการควบคุมผู้กระทำผิด

ดังนั้น จึงอาจสรุปความหมายของคำสั่งให้ทำงานบริการสังคมหรือการทำงานบริการสังคม หมายถึง การที่ผู้กระทำผิดยินยอมทำงานที่เป็นการให้บริการแก่สังคม ชุมชน หรือองค์การสาธารณสุข โดยไม่ได้รับคำตอบแทนหรือค่าจ้างภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร

(10) การส่งตัวไปรับการรักษา (Referral to an attendance centre)

เป็นวิธีที่ใช้กับผู้กระทำผิดอาญาที่กระทำผิดอันเนื่องมาจากปัญหาสุขภาพและภาวะแห่งจิต ศาลอาจมีคำพิพากษาให้ส่งตัวผู้กระทำผิดไปรับการบำบัดรักษาโดยกำหนดระยะเวลาหรือจนกว่าผู้นั้นจะมีภาวะปกติ เช่น การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งมีขั้นตอนอยู่ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการก่อนรักษา (Pre-addiction) เพื่อให้ผู้รับการบำบัดเตรียมใจให้พร้อม ขั้นตอนพิษ (Detoxification) เป็นการบำบัดรักษาอาการติดยาทางกายโดยวิธีการทางแพทย์เข้าช่วย ขั้นตอนฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) เป็นการบำบัดรักษาอาการทางใจโดยวิธีการจิตวิทยา และสังคมสงเคราะห์เข้าช่วย และขั้นตอนติดตามหลังการรักษา (Follow-up)

สิ่งที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้การปฏิบัติตามวิธีการนี้ได้มีประสิทธิภาพ ก็คือสังคมจะต้องมีความพร้อม มีหน่วยงานหรือศูนย์บำบัดรักษาทั้งทางกายและจิตรองรับอย่างเพียงพอและเหมาะสม

(11) การควบคุมผู้กระทำผิดในที่อยู่อาศัย (House Arrest)

ถือเป็นบทลงโทษในชุมชนอย่างหนึ่งที่นิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสหรัฐอเมริกา เริ่มใช้เป็นครั้งแรกที่เมือง Kenton รัฐเคนตักกี ใช้กับผู้ป่วยหรือผู้มีความบกพร่องทางจิตหรือผู้ติด

ยาเสพติดหรือผู้ติดยา ซึ่งเป็นโทษที่ไม่ได้ใช้ความรุนแรง ที่นิยมใช้กันอยู่มี 2 แบบ คือ แบบสำหรับใช้ในขั้นก่อนส่งตัวไปจำคุกหรือขังในเรือนจำ (Front-Door Program) และแบบสำหรับใช้ในขั้นต่อจากการลงโทษจำคุกและได้รับการพักการลงโทษ (Back-Door Program)

การควบคุมผู้กระทำผิดในที่อยู่อาศัย เป็นบทลงโทษที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุด ระยะเวลาของการลงโทษอาจสั้นเพียงไม่กี่ชั่วโมง จนถึงนานเป็นเวลาหลายปี อาจนำมาใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น ใช้แทนการลงโทษจำคุกโดยศาลเป็นผู้ออกคำสั่งใช้เป็นกลไกการปล่อยตัวจากเรือนจำอย่างมีเงื่อนไขภายใต้การคุมประพฤติของฝ่ายบริหาร หรือใช้เป็นบทลงโทษระดับกลางก็ได้ โดยจะมีหรือไม่มีบทลงโทษอย่างอื่นร่วมด้วยก็ได้ การลงโทษเช่นนี้สามารถควบคุมผู้กระทำผิดไว้ในสถานที่ควบคุม ที่เรียกว่า “Home” หรืออาจกักขังไว้ในบ้านจริง ๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งในตอนเย็นและค่ำ และในวันสุดสัปดาห์ ตลอดจนการให้ทำงานหรือฝึกอาชีพ เป็นระยะเวลาที่แน่นอนเฉพาะในวันทำการ (week-days) ก็ได้

การควบคุมผู้กระทำผิดในที่อยู่อาศัย เป็นวิธีการหนึ่งที่สำคัญต่อการป้องกันและผลกระทบอันเนื่องมาจากสภาพผู้ต้องขังในเรือนจำ พร้อม ๆ กับการให้โอกาสแก้ไขฟื้นฟู โดยการฝึกอบรมและพัฒนาตัวเองในชุมชน โดยเฉพาะผู้กระทำผิดประทุษร้ายต่อทรัพย์สินที่มีราคาเล็กน้อย จะถูกสั่งให้ทำงานในเวลากลางวัน และให้อยู่ในเคสสถานหรือสถานที่ที่ถูกกำหนดให้อยู่ในเวลากลางคืน โดยวิธีการนี้ผู้กระทำผิดดังกล่าวจะไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพผิดกฎหมายตามที่ตนถนัดได้

(12) วิธีการอื่น ๆ ที่เป็นการแก้ไขโดยไม่ใช้เรือนจำ (Any other mode of non-institutional treatment)

การส่งตัวผู้กระทำผิดไปยังศูนย์ควบคุมตัว (Attendance Centre) ซึ่งมีลักษณะคล้ายศูนย์เยาวชนแต่แตกต่างกันที่ผู้กระทำผิดจะถูกกำหนดให้มาร่วมกิจกรรมที่ศูนย์ตามที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายก็เพื่ออบรมบ่มนิสัยเด็กที่มีความประพฤติเกเร เนื่องจากมีเวลาว่างมากโดยการตัดเวลาว่างให้น้อยลง และอบรมให้เคารพกฎหมายและทรัพย์สินของผู้อื่น ในระหว่างที่อยู่ในศูนย์ควบคุมตัวดังกล่าว ผู้กระทำผิดจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการรักษาความสะอาด ความประพฤติ และการทำงานที่ได้รับ วัตถุประสงค์หลักของการอบรมและ ฝึกวิชาชีพที่ศูนย์ควบคุมตัว ก็เพื่อให้ผู้กระทำผิดใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์และแนะนำให้ทราบถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่ตนจะใช้วิชาที่เรียนมาได้ภายหลังการปลดปล่อย

(13) การผสมผสานวิธีการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

การผสมผสานวิธีการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เป็นการนำเอาวิธีการต่าง ๆ มาใช้โดยนำข้อดีของแต่ละวิธีการมาผสมผสานกัน เพื่อให้ได้วิธีที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่ามาตรการหลักเกี่ยวกับการควบคุมผู้กระทำความผิดตามข้อกำหนดโตเกียว (The Tokyo Rules) ทั้งหมด 13 มาตรการดังกล่าวข้างต้น มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นแบบแผนการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดด้วยการจำคุก โดยการใช้ทางเลือกอื่นแทนการจำคุก ซึ่งในหลายประเทศได้นำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด และค่อนข้างประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาในกระบวนการยุติธรรม ในการศึกษาถึงมาตรการต่าง ๆ มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด เพื่อแก้ปัญหาอาชญากรรม อีกทั้งเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดผลดีต่อสังคม ผู้กระทำความผิด เยื่อและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจากการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดเป็นวิธีการสร้างจิตสำนึกให้ผู้กระทำความผิดมีความรับผิดชอบและสามารถที่กลับตัวเป็นพลเมืองดี ฉะนั้นผู้มีหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ควรจะนำมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้มาประยุกต์ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่มีความผิดไม่ร้ายแรง หรือในคดีที่มีความผิดเล็กน้อย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และสังคมมีความปลอดภัย

3. มาตรการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม

การที่จะผลักดันหรือเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดให้ออกไปจากกระบวนการยุติธรรมนั้น สืบเนื่องมาจากแนวความคิด 3 ประการ คือ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชญาวิทยาและกระบวนการยุติธรรม, 2550, น. 9, อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, 2545, น. 116)

(1) การดำเนินการกับผู้ที่จะเกิดกฎเกณฑ์ของสังคมบางประเภทตลอดจนการควบคุม ทางสังคม (Social Control) อาจจะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผ่านมาตรการในการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการอื่น ๆ นอกเหนือไปจากมาตรการทางกฎหมาย โดยผ่านทางกระบวนการยุติธรรม มาตรการที่ว่ามีได้แก่มาตรการต่าง ๆ เช่น การควบคุมทางสังคมโดยผ่านทางกระบวนการของสถาบันครอบครัว โรงเรียน ศาสนา กลุ่มวัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม เป็นต้น

(2) การดำเนินการกับผู้ที่จะเกิดกฎเกณฑ์ของสังคม โดยผ่านกระบวนการยุติธรรม จะก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบ เช่น เกิดรอยมลทิน (Stigma) แก่ผู้ที่ผ่านเข้ามาในกระบวนการ

ยุติธรรม โดยยิ่งผ่านเข้ามาในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ มากเท่าไร รอยมลทินของการกระทำผิดก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการปรับตัวให้เข้ากฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานของสังคมในโอกาสต่อไป

(3) ถ้าหากสามารถผลักดันผู้กระทำผิดบางประเภทออกไปจากกระบวนการยุติธรรม ได้แล้ว ก็จะใช้กระบวนการยุติธรรมสามารถที่จะดำเนินการกับผู้กระทำผิดส่วนที่เหลือซึ่งมีจำนวนลดน้อยลงได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกไปจากกระบวนการยุติธรรม สามารถแยกพิจารณาได้หลายมาตรการและหลายรูปแบบ ซึ่งอาจมีได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เช่น

- ขั้นตอนของตำรวจอาจใช้โทษปรับ
- ขั้นตอนของพนักงานอัยการ อาจเป็นรูปของการชะลอการฟ้อง
- ขั้นตอนของศาล อาจจะใช้การรอการลงอาญา โดยมีการคุมประพฤติ และ
- ขั้นตอนของราชทัณฑ์ อาจเป็นรูปของการพักการลงโทษ บ้านกึ่งวิถี ศูนย์ควบคุม

การปล่อยตัวผู้ต้องขังไปทำงานนอกหรือศึกษานอกเรือนจำ และทัศนคติชม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ส่วนหนึ่งของการที่จะเบี่ยงเบนให้ผู้กระทำผิดให้ออกไปจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion from Criminal Justice System) ก็คือ การใช้วิธีการลงโทษแบบอื่นแทนการจำคุก ซึ่งมีความหมายในทำนองเดียวกับแนวคิด “การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ” (Noninstitutional Treatment) “การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน” (Community-Based Corrections) “การลดการใช้โทษจำคุก” (Deinstitutionalization) นั้นเอง โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการแก้ไข และก่อให้เกิดผลดีในระยะยาวทั้งต่อผู้กระทำผิดเอง ชุมชน และสังคมอย่างแท้จริง

4. การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ เป็นการใช้มาตรการแบบอื่น ๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแทนการลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดในเรือนจำ ซึ่งมาตรการจำคุกอาจจะเหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดที่มีความจำเป็นต้องควบคุมไว้ในเรือนจำเพื่อความปลอดภัยของสังคม แต่ในขณะเดียวกันการใช้มาตรการจำคุกอาจจะไม่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภท เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรกในคดีเล็กน้อย หรือในคดีที่ไม่ร้ายแรง โดยอาจใช้มาตรการอื่น ๆ มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแทนการจำคุกไว้ในเรือนจำ ซึ่งจะเป็นผลดีทั้งต่อผู้กระทำผิด รัฐและต่อสังคม

รูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ หรือการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากการบังคับโทษจำคุกโดยใช้เรือนจำ หรือการเปลี่ยนจากโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนมาเป็นโทษกักขังไม่เกินสามเดือนโดยกักตัวไว้ในสถานที่กักขังนั้น มีมาตรการต่าง ๆ ที่แพร่หลายและเป็นสากล ซึ่งใช้รองรับผู้กระทำผิดที่ได้รับการเบี่ยงเบนออกมาในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมนั้น ประกอบไปด้วย การคุมความประพฤติ การปรับ การกำหนดวันปรับ การริบทรัพย์ การจ่ายค่าชดเชย แก่ผู้เสียหาย การทำงานสาธารณะ การคุมประพฤติแบบควบคุมใกล้ชิดพิเศษ การกักขังผู้กระทำผิดไว้ในบ้านของตนเองโดยอาจใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยหรือไม่ก็ได้ การส่งตัวเข้าค่ายทหาร การใช้ศูนย์รายงานตัว และการใช้ศูนย์ควบคุมในชุมชน เป็นต้น มาตรการต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกบังคับใช้กับผู้กระทำผิดตามความเหมาะสมในการควบคุมดูแลและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแต่ละคน และอาจกำหนดมาตรการต่าง ๆ หลายข้อให้ผู้กระทำผิดต้องปฏิบัติตามพร้อม ๆ กันก็ได้ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ หรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนนั้น มีอยู่หลายประเภทและหลายรูปแบบ ซึ่งมีขั้นตอนที่สำคัญ 3 ระดับด้วยกัน (นัทธี จิตสว่าง, 2524, น. 16-18) คือ

ระดับที่หนึ่ง ขั้นตอนก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยผู้กระทำผิดที่ยังมิได้ผ่านเข้ามาในขั้นตอนส่วนใดส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมและถูกผลักดันออกไป เป็นการเลี้ยงผู้กระทำผิด ออกจากกระบวนการยุติธรรม เช่น ใช้ศาลหมู่บ้าน หรือมาตรการทางสังคมสงเคราะห์ โดยหน่วยงานด้านสวัสดิการกับคนทำผิด เป็นต้น การใช้ชุมชนบำบัดซึ่งจะใช้กับผู้กระทำผิดคดีเล็กน้อย ไม่เป็นอันตรายต่อสังคม อันเป็นมาตรการลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลได้ เนื่องจากผู้กระทำผิดไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเลย

ระดับที่สอง ขั้นตอนระหว่างการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรม ผู้กระทำผิดเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว แต่ถูกผลักดันหรือเบี่ยงเบนออกไปจากมาตรการดั้งเดิม และใช้วิธีการอื่นดำเนินการกับผู้กระทำผิดแทนการนำตัวผู้กระทำผิดไปไว้ในเรือนจำ ซึ่งอาจมีได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม เช่น ในขั้นตอนของตำรวจอาจมีการยอมชำระค่าปรับ ในขั้นตอนของอัยการอาจเป็นรูปของการชะลอการฟ้อง ในขั้นตอนของศาลอาจจะใช้การรอลงอาญา โดยมีการคุมประพฤติ และรูปแบบอื่น ๆ ที่เรียกว่า “การลงโทษระดับกลาง” (Intermediate Punishment) ซึ่งหมายถึงทางเลือกในการลงโทษที่พิจารณาถึงลำดับความต่อเนื่องที่อยู่ระหว่างการคุมความประพฤติแบบเดิม กับการจำคุกที่ใช้กันอยู่เป็นปกติ เพื่อใช้กับผู้กระทำผิดในชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการได้ตอบต่อการกระทำผิดได้ดีกว่าการใช้การคุมความประพฤติ หรือใช้การจำคุกแต่เพียง

อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการเปลี่ยนจากโทษจำคุกระยะสั้นมาเป็นโทษกักขังและนำมามาตรการต่าง ๆ ต่อไปนี้ เช่น ใช้การสอดส่องแบบเข้มงวด (Intensive Supervision) การกักขังที่บ้าน (House Arrest) การใช้อุปกรณ์ควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) หรือการเข้าค่ายแบบทหาร (Boot camp) การควบคุมในวันหยุดเป็นระยะ ๆ (Periodic Detention) บ้านกึ่งวิถีเข้า (Halfway In House) เป็นต้น มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการบังคับโทษกักขัง เพราะในขณะที่ผู้กระทำผิดจำนวนหนึ่งอาจใช้วิธีการให้กลับคืนสู่สังคมได้เลย อีกจำนวนหนึ่งไม่ควรถูกปล่อยออกมาสู่สังคม แต่กระนั้น ก็ยังมีผู้กระทำผิดอีกกลุ่มหนึ่งที่ควรถูกลงโทษที่เบาว่าการจำคุก แต่ต้องหนักกว่าถูกปรับหรือถูกคุมความประพฤติปกติ ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้พอสรุปโดยย่อในหลักการได้ (เบญจพร สันติเวช, 2550) ดังนี้

1. การสอดส่องแบบเข้มงวด (Intensive Supervision) หรือ การควบคุมดูแลแบบใกล้ชิดพิเศษ (Intensive Supervision Programs or ISPs) มีลักษณะของการเพิ่มระดับความเข้มข้นของการควบคุมสอดส่องและดูแลผู้กระทำผิดให้มากขึ้นไปกว่ามาตรการคุมความประพฤติเพื่อจำกัดข้อเสียของมาตรการคุมประพฤติปกติที่บางครั้งไม่เข้มงวดเท่าที่ควร ซึ่งไม่เหมาะสมในการควบคุมดูแลผู้กระทำผิดบางประเภท การควบคุมผู้กระทำผิดอย่างใกล้ชิดพิเศษนี้ส่งผลให้สามารถใช้มาตรการนี้กับผู้กระทำผิดที่มีลักษณะการกระทำผิดที่รุนแรงยิ่งขึ้นได้ แทนที่จะส่งเข้าเรือนจำ และเป็นการช่วยขยายฐานผู้กระทำผิดที่อาจใช้มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำเพิ่มขึ้นได้ โดยจะใช้กับผู้กระทำผิดที่เห็นได้แน่ชัดว่ามาตรการคุมประพฤติปกติไม่เพียงพอสำหรับบังคับใช้ เพราะหากใช้เพียงมาตรการคุมประพฤติปกติผู้กระทำผิดมีแนวโน้มจะควบคุมตนเองไม่ได้ และอาจเกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นได้อีก จึงขยับมาใช้มาตรการคุมประพฤติแบบควบคุมเป็นพิเศษ โดยเลือกบังคับใช้ให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละคน ซึ่งมาตรการต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นมา เช่น การห้ามออกจากบ้าน (Curfew) ในช่วงเวลาที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ การรายงานตัวถี่กว่าเดิม โดยเน้นการไปตรวจ ณ ที่พัก การโทรศัพท์ตรวจสอบว่าอยู่บ้านหรือไม่ การตรวจหาสารเสพติดและแอลกอฮอล์ ต้องจ่ายค่าชดเชยให้ผู้เสียหายหรือทำงานสาธารณะ ต้องมีงานทำตลอดเวลาอาจถูกกำหนดให้อยู่แต่ในบ้าน และอาจต้องใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมด้วย กำหนดให้เข้าร่วมในกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูที่จัดขึ้น เข้ารับการศึกษานอกหลักสูตรที่กำหนด ถูกตรวจหาประวัติการกระทำผิดหรือประวัติการถูกจับกุมทุกสัปดาห์ เป็นต้น ซึ่งเป็นมาตรการเล็งโทษจำคุกในลักษณะของการลงโทษระดับกลางอีกรูปแบบหนึ่ง

2. การคุมขังผู้กระทำผิดไว้ในที่อยู่อาศัย (Home arrest, House arrest) เป็นการคุมขังหรือจำกัดบริเวณผู้ต้องโทษในความผิดที่ไม่ร้ายแรง ไว้ในสถานที่หนึ่งสถานที่ใดซึ่งมิใช่เรือนจำโดยมีหลักเกณฑ์สำคัญ คือ ต้องการให้ผู้กระทำผิดมีเสรีภาพที่จะใช้ชีวิตอย่างคนทั่วไปภายในบริเวณที่ถูกจำกัด หรือให้อยู่แต่ในบ้านของตนเองตลอดเวลาที่ศาลกำหนด หากได้รับอนุญาตให้ออกไปข้างนอกก็ต้องกลับเข้ามาในบ้านภายในระยะเวลาที่กำหนดและอาจมีการวางข้อกำหนดอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ห้ามดื่มสุราหรือเสพยาเสพติด การอนุญาตให้ออกนอกที่อยู่อาศัยนั้นก็มักจะ เป็นไปด้วยเหตุผลเพียงออกไปเพื่อประกอบอาชีพ ชื่อของใช้ที่จำเป็น ไปทำงานสาธารณะตามที่ ศาลกำหนด หรือพบแพทย์เท่านั้น โดยจะมีเจ้าหน้าที่คอยเข้าไปตรวจสอบเป็นครั้งคราวว่าผู้กระทำผิดอยู่ในที่อยู่อาศัยและปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนดเรียบร้อยหรือไม่

3. การคุมขังผู้กระทำผิดด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) มีลักษณะเป็นการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ทำหน้าที่คอยส่งสัญญาณเพื่อบอกตำแหน่งของผู้กระทำผิดว่าอยู่ที่ไหนเพื่อช่วยในการตรวจสอบการควบคุมผู้กระทำผิดรูปแบบต่าง ๆ ในชุมชน โดยมักใช้ควบคู่กับมาตรการคุมขังผู้กระทำผิดในที่อยู่อาศัย แทนที่จะคอยส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบก็ ติดตั้งอุปกรณ์ส่งสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะต่าง ๆ ไว้คอยตรวจสอบแทนอันส่งผลให้การควบคุมผู้กระทำผิดไว้ในบ้านมีความเข้มงวดมากขึ้น เพราะผู้กระทำผิดจะถูกตรวจสอบจากเครื่องมือที่ติดตั้งไว้ตลอดเวลาไม่ใช้การตรวจสอบเป็นครั้งคราวอีกต่อไป

ผู้กระทำผิดที่ถูกคุมขังด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ต้องใส่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ข้อมือหรือข้อเท้า หรืออุปกรณ์ส่งสัญญาณไว้กับตัวหนึ่งชิ้น และมีอุปกรณ์รับสัญญาณอีกชิ้นหนึ่ง อยู่ในที่อยู่อาศัยของผู้กระทำผิดที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งผู้กระทำผิดจะออกห่างจากรัศมีของตัวรับสัญญาณได้ไม่เกินที่กำหนดไว้ เช่น 100-150 ฟุต หากผู้กระทำผิดห่างจากที่กำหนด ตัวรับสัญญาณจะส่งสัญญาณไปยังสำนักงานควบคุมเจ้าหน้าที่จะทราบทันที จากนั้นจะทำการสอบสวน หากพบว่าผู้กระทำผิดออกจากบริเวณโดยตั้งใจก็就会被นำตัวเข้ารับโทษในเรือนจำ และอาจถูกเพิ่มโทษในความผิดฐานหลบหนี โดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้จะมีลักษณะการทำงาน 2 รูปแบบ คือ

(1) อุปกรณ์แบบคอยรับสัญญาณ (Passive) ที่มีหลักการทำงานคือ อุปกรณ์ตัวที่อยู่ในบ้านจะคอยส่งสัญญาณและเสียงเตือนไปยังตัวผู้กระทำผิดเป็นครั้งคราว เมื่อผู้กระทำผิดได้รับสัญญาณเตือนจะต้องไปที่อุปกรณ์ส่งสัญญาณ เพื่อแสดงสัญญาณบางอย่างที่แสดงถึงการอยู่ในที่อยู่อาศัยตามที่กำหนด เช่น การพูดเข้าไปในเครื่องส่งสัญญาณที่มีการคัดลอกสัญญาณเสียงของตัวผู้กระทำผิดไว้แล้ว เป็นต้น

(2) อุปกรณ์แบบคอยส่งสัญญาณ (Active) ที่จะมีอุปกรณ์ตัวส่งอยู่ในบ้านคอยส่งสัญญาณวิทยุไปที่เครื่องที่ติดกับตัวผู้กระทำผิดตลอดเวลา หากผู้กระทำผิดออกนอกรัศมีส่งสัญญาณซึ่งก็ หมายถึงออกนอกที่อยู่อาศัยหรือออกนอกรัศมีของเครื่องส่งสัญญาณตามที่กำหนดและตั้งค่าไว้ เครื่องก็จะส่งสัญญาณไปยังเจ้าหน้าที่เพื่อทำการตรวจสอบทันที หากผู้กระทำผิดพยายามถอดหรือทำให้ระบบส่งสัญญาณตรวจสอบใช้การไม่ได้ก็จะถือว่าทำผิดเงื่อนไขทันที อันส่งผลให้ต้องถูกเพิกถอนเงื่อนไขการคุมประพฤติและถูกส่งเข้าจำคุกในเรือนจำ โดยหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ใช้บังคับและวัตถุประสงค์การบังคับใช้ต่าง ๆ ก็จะมีเหมือนกับการคุมขังผู้กระทำผิดไว้ในที่อยู่อาศัยของตนเอง แต่จะมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เข้ามาช่วยให้การตรวจสอบควบคุมผู้กระทำผิดมีประสิทธิภาพและความรัดกุมมากขึ้น

4. การคุมประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร (Probation Boot Camp) หรือการคุมประพฤติแบบให้ตกใจกลัว (Shock Probation) บางที่เรียกว่า Shock Incarceration (การจำคุกแบบให้ตกใจกลัว) หรือ Split Sentence (คำพิพากษาแบบแยกส่วน) เพราะว่าส่วนแรกของคำพิพากษาอาจให้เข้าเรือนจำหรือส่งตัวเข้า Boot Camp (ค่ายฝึกทหาร) ในส่วนที่สองจะใช้วิธีคุมประพฤติต่อหลังจากออกจากเรือนจำหรือออกจาก Boot Camp ซึ่งการใช้การคุมประพฤติแบบค่ายฝึกทหารนี้มีหลักเกณฑ์ว่าผู้กระทำผิดจะต้องถูกจำคุกก่อน 3-6 เดือน หรืออยู่ใน Boot Camp ที่ไม่ใช่เรือนจำ 3 เดือนแล้วจึงออกมาสู่สังคมภายนอก และเน้นการใช้กับผู้กระทำผิดที่อายุไม่มากนัก และไม่เคยถูกจำคุกมาก่อน โดยจะมีตารางประจำวันในการฝึกแบบทหาร (Military Basic Training) ภายในค่ายฝึกทหาร (Boot Camp)

5. การควบคุมในวันหยุดหรือเป็นระยะ ๆ (Periodic Detention or Weekend Imprisonment) เป็นมาตรการกึ่งควบคุมอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ยังไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับการรอลงโทษและปล่อยไปโดยมีการคุมประพฤติและในขณะเดียวกันก็ยังไม่สมควรที่จะได้รับโทษจำคุก จึงใช้มาตรการกึ่งควบคุมโดยมีทั้งมาตรการควบคุมและการปล่อยอย่างมีเงื่อนไขพร้อม ๆ กัน โดยผู้กระทำผิดจะต้องถูกควบคุมในสถานที่ควบคุมในทุกวันหยุด เสาร์-อาทิตย์ จนกว่าจะครบกำหนดโทษซึ่งปกติจะไม่น้อยกว่า 3 เดือน และไม่มากกว่า 12 เดือน โดยจะต้องทำงานภายในและภายนอกสถานที่ ควบคุมงานส่วนใหญ่จะเป็นงานภายนอกที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน เช่น ทำความสะอาด ปรับปรุงสถานที่ ทาสี ตัดหญ้า ตกแต่งและซ่อมแซมตามโรงพยาบาล และสงเคราะห์คนชรา โรงเรียน หรือสาธารณสถานต่าง ๆ ส่วนงานภายในสถานที่ควบคุมจะเป็นงานเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพบางอย่าง การสัมมนา การสนทนากา การเรียนในชั้นเรียนหรือการทำความสะอาดสถานที่ควบคุม เป็นต้น โดยผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของสถานควบคุมโดยเคร่งครัด หากมีการฝ่าฝืน

เมื่อได้รับการตัดเตือนแล้วยังมีการปฏิบัติอีกก็จะต้องส่งตัวกลับไปให้ศาลมีคำพิพากษาใหม่ ซึ่งอาจมีผลให้ต้องโทษจำคุกในเรือนจำต่อไป

6. บ้านกึ่งวิถีเข้า (Halfway In House) หรือศูนย์ควบคุม (Detention Center) โดยมีลักษณะเป็นบ้านพักหรือศูนย์พักพิงที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนของผู้ที่ศาลให้พักในบ้านกึ่งวิถีแทนการจำคุกในเรือนจำ โดยผู้ที่อยู่ในบ้านกึ่งวิถีจะออกไปทำงานหรือเรียนหนังสือหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นตามปกติ และกลับเข้ามาในบ้านกึ่งวิถีในตอนเย็นภายในเวลาที่กำหนด เป็นการให้ทดลองปรับปรุงแก้ไขตนเองมีการร่วมกิจกรรมทำประโยชน์ต่อชุมชน อันเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้กระทำความผิดเองและต่อสังคมมากกว่าการจำคุก

ระดับที่สาม ขั้นตอนหลังจากที่ได้รับโทษจำคุกแล้ว ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุกในเรือนจำแล้ว แต่ได้รับการผ่อนปรนให้ออกมาภายนอกเรือนจำ หรือปลดปล่อยอย่างมีเงื่อนไข ออกมาสู่สังคมเพื่อทำประโยชน์และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขต่าง ๆ แทนการจำคุก รูปแบบดังกล่าวนี้ ได้แก่ บ้านกึ่งวิถีออก (Halfway out Houses) ทัดชนนิคม (Penal Settlement) การพักการลงโทษ (Parole) การลดวันต้องโทษ (Remission of Sentence) หรือการทำงานสาธารณะ (Community Work) เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้มีการใช้อยู่แล้วในประเทศไทยขณะนี้

1. บ้านกึ่งวิถี “ออก” หรือบ้านกึ่งวิถีออก (Halfway out House) เป็นบ้านพักที่อยู่อาศัยทั่วไป สำหรับใช้ในการเตรียมการปลดปล่อยผู้ใกล้พ้นโทษ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้เรียนรู้และศึกษาแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมภายใต้กฎหมาย และได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ในบ้านกึ่งวิถี เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง

2. ทัดชนนิคม (Penal Settlement) เป็นสถานที่ที่มีลักษณะคล้ายหมู่บ้านทั่ว ๆ ไป ที่จัดไว้สำหรับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี เพื่อให้เป็นที่ฝึกฝนวิชาชีพ อบรมในด้านการเกษตรกรรม และการเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ และมีที่ดินทำกินภายหลังพ้นโทษ เพื่อช่วยให้ผู้ต้องโทษสามารถที่ยื่นหยัดช่วยเหลือตัวเองและครอบครัวได้ในโอกาสข้างหน้าต่อไป ซึ่งจะเป็นการลดโอกาสของการกลับไปสู่การกระทำผิดซ้ำอีก

3. การพักการลงโทษ (Parole) มาตรการนี้นำมาใช้กับนักโทษเด็ดขาดที่ต้องรับโทษจำคุกในเรือนจำมาแล้วระยะหนึ่ง และได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้ได้รับการปลดปล่อยก่อนครบกำหนดตามคำพิพากษาภายใต้เงื่อนไขการสอดส่องดูแลความประพฤติ ไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา ซึ่งหากมิได้กระทำผิดเงื่อนไข หรือการกระทำผิดคดีอื่น ๆ ขึ้นอีกภายในระยะเวลาดังกล่าว ผู้ได้รับการพักการลงโทษก็就会被ปลดปล่อยเป็นอิสระไม่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติอีกต่อไป ซึ่งในทางปฏิบัตินักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการพิจารณานั้นจะต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี และโทษจำคุกที่เหลือไม่เกินหนึ่งในสาม

4. การลดวันต้องโทษ (Remission of Sentence) เป็นการปล่อยตัวผู้ต้องขังออกไปจากเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล (Early Release) ในรูปแบบของการลดโทษ โดยเป็นการลดระยะเวลาในการต้องโทษจำคุกให้แก่นักโทษเด็ดขาดที่ประพฤติตัวดี อยู่ในระเบียบวินัย มีความวิริยะอุตสาหะ ตั้งใจรับการฝึกอบรมและทำงานฝึกวิชาชีพมากขึ้น เพื่อเป็นรางวัลตอบแทน หากนักโทษคนใดเหลือโทษจำคุกที่จะต้องรับต่อไปเท่ากับจำนวนวันต้องโทษจำคุกที่ได้รับ คณะกรรมการก็จะปล่อยตัวผู้นั้นโดยมีหลักเกณฑ์ที่ผู้ต้องโทษจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดมากำหนด หากผู้ต้องโทษนั้นฝ่าฝืนเงื่อนไข หรือกระทำความผิดอาญาขึ้นอีก ก็จะถูกจับมาควบคุมตัวในเรือนจำอีก เพื่อรับโทษที่เหลืออยู่ โดยไม่ต้องมีหมายจับหรือหมายจำคุกเลย และหากกระทำความผิดอาญาขึ้นเป็นคดีใหม่ ก็จะต้องเพิ่มโทษในคดีใหม่เข้าไปด้วย

5. การทำงานสาธารณะ (Community Work) เป็นการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ โดยไปทำงานในเวลาเช้าและกลับมาในเรือนจำเวลาเย็น จนกว่าจะเสร็จภารกิจ ซึ่งผู้ต้องขังจะได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการทำงานสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ได้รับเงินปันผลจากการทำงานสาธารณะบางอย่าง หรืออาจได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกเท่ากับจำนวนวันที่ออกไปทำงานสาธารณะ ซึ่งเป็นการลดวันต้องโทษจำคุกเท่ากับจำนวนวันที่ออกไปทำงานสาธารณะ ซึ่งเป็นการลดวันต้องโทษจำคุกให้สั้นลงและปลดปล่อยโดยมีเงื่อนไขคุมประพฤติด้วย

อาจกล่าวได้ว่า มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำหรือในสถานที่กักขังนั้น นำมาใช้กับผู้กระทำผิดที่ได้รับการเบี่ยงเบนออกมาในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมนั้น โดยได้นำมาตรการต่าง ๆ ที่เป็นสากลและแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นมาตรการการคุมความประพฤติ การปรับ การกำหนดวันปรับ การริบทรัพย์ การจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย การทำงานสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกบังคับใช้กับผู้กระทำผิดตามความเหมาะสมในการควบคุมดูแลและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นราย ๆ ไป และอาจกำหนดให้ผู้กระทำผิดต้องปฏิบัติตามมาตรการหลายข้อไปพร้อม ๆ กันด้วยก็ได้

5. แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษปรับและโทษกักขัง

มาตรการชำระค่าปรับและการบังคับโทษปรับ

ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดวิธีการบังคับค่าปรับออกเป็น 3 วิธี คือ

1. การยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับ
2. การกักขังแทนค่าปรับ
3. การทำงานบริการสังคมหรือบำเพ็ญประโยชน์แทนค่าปรับ

1. การยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับ

วิธีการยึดทรัพย์สินของผู้ต้องโทษเพื่อใช้แทนค่าปรับเป็นวิธีการบังคับค่าปรับที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการกำหนดโทษปรับที่ต้องการลงโทษทางทรัพย์สินมากที่สุด เพราะเป็นมาตรการบังคับกับทรัพย์สินของผู้ต้องโทษโดยตรง แต่เนื่องจากการยึดทรัพย์สินเพื่อใช้ค่าปรับเป็นวิธีการที่ยุ้งยากเพราะต้องดำเนินการในลักษณะเดียวกับการยึดทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือจะต้องมีผู้นำชี้และนำยึด การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้ ดังนั้น การยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับส่วนใหญ่จะมีการนำมาใช้กับโทษปรับนิติบุคคลเท่านั้น เนื่องจากโดยสภาพไม่อาจบังคับค่าปรับโดยการกักขังแทนค่าปรับตามมาตรา 29 ได้

2. การกักขังแทนค่าปรับ

เนื่องด้วยโทษปรับทางอาญาเป็นโทษที่กำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางทรัพย์สิน ใช้สำหรับการกระทำผิดที่ไม่ร้ายแรงและเมื่อผู้ต้องโทษชำระเงินค่าปรับตามจำนวนที่ศาลกำหนดแล้ว ก็ถือว่าผู้ต้องโทษได้รับโทษเสร็จสิ้นแล้ว แต่ในบางกรณีผู้ต้องโทษไม่สามารถชำระค่าปรับเพื่อให้เกิดสภาพบังคับในการลงโทษตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา จึงต้องมีการนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับ ซึ่งได้แก่ มาตรการกักขังผู้ต้องโทษแทนค่าปรับ ซึ่งมาตรการนี้เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ในปัจจุบันได้มีนโยบายห้ามกักขังผู้ต้องขังในโรงพัก โดยได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษกักขังแทนค่าปรับถูกกักตัวไว้ในสถานที่กำหนดโดยเฉพาะ ไม่ให้กักตัวในสถานี่ตำรวจหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน อันเป็นการหลีกเลี่ยงผลกระทบในการนำมาตรการกักขังแทนค่าปรับมาใช้ต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง และเพื่อหาแนวทางในการลดจำนวนผู้ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับและกระตุ้นให้มีการนำมาตรการบริการสังคมมาใช้มากขึ้น รวมทั้งแสวงหามาตรการ

ทางเลือกในการลงโทษที่เหมาะสม และสามารถนำมาใช้แทนการกำหนดแผนงานสร้างสถานที่กักขังกลางในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้จัดพื้นที่ในเรือนจำและ ทัณฑสถาน 100 แห่ง เป็นสถานที่กักขังชั่วคราวเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจนกว่าแผนจะเสร็จ

3. การทำงานบริการสังคมหรือบำเพ็ญประโยชน์แทนค่าปรับ

เนื่องจากวิธีการบังคับค่าปรับที่กำหนดไว้ในมาตรา 29 ยังไม่เป็นมาตรการที่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์การกำหนดโทษปรับได้ เพราะการยึดทรัพย์เพื่อใช้ค่าปรับนั้น แม้จะเป็นมาตรการที่ตรงกับเจตนารมณ์ของการลงโทษปรับที่เป็นการลงโทษปรับที่เป็นนิติบุคคลเท่านั้น โดยไม่ค่อยได้นำมาใช้ผู้ต้องโทษปรับที่เป็นบุคคลธรรมดา จึงทำให้มาตรการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับนี้ ไม่มีประสิทธิผลในทางปฏิบัติ สำหรับการกักขังแทนค่าปรับนั้น เดิมที่กำหนดให้มีมาตรการนี้ก็เพื่อเป็นการบังคับให้ผู้ต้องโทษนำค่าปรับมาชำระเท่านั้น แต่ปัจจุบันกลายเป็นผู้ต้องโทษปรับยอมถูกกักขังแทนที่จะนำค่าปรับไปชำระ ซึ่งเป็นการไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของการกำหนดวิธีการบังคับ ค่าปรับประกอบกับการนำผู้ต้องโทษปรับไปกักขังได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในแง่ของตัวผู้ต้องโทษปรับเองที่ต้องตกอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่ดี หรือต่อครอบครัวของผู้ต้องโทษที่ขาดผู้ดูแล หรือในแง่ของรัฐที่ต้องรับภาระในการดูแลผู้ต้องกักขังมากขึ้น เมื่อพิจารณาจากสภาพปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว จึงมีแนวความคิดที่จะกำหนดมาตรการให้ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับ สามารถที่จะขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับแทนการถูกกักขังแทนค่าปรับได้ ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2546 โดยผลของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นการวางหลักเกณฑ์วิธีการเกี่ยวกับการให้ผู้ต้องโทษปรับร้องขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ได้โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

(ก) ผู้ต้องโทษปรับที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า จะต้องไม่มีเงินชำระค่าปรับตามคำพิพากษานั้นจะต้องไม่เกินแปดหมื่นบาท และผู้ต้องโทษปรับที่จะร้องขอต้องไม่ใช่นิติบุคคล

(ข) เมื่อผู้ต้องโทษยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับแล้ว ศาลจะต้องพิจารณาถึงฐานะการเงิน ประวัติและสภาพความผิดของผู้ต้องโทษปรับ เมื่อเห็นเป็นการสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริการสังคม การกุศลสาธารณประโยชน์ที่ยินยอมรับผิดชอบ

(ค) กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ ศาลจะต้องกำหนดลักษณะหรือประเภทของงาน ผู้ดูแลการทำงาน วันเริ่มทำงาน ระยะเวลาทำงาน และจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติ การนับถือศาสนา ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อมหรือสภาพความผิดที่ผู้ต้องโทษปรับประกอบด้วย และศาลอาจจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้ผู้ต้องโทษปรับปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหหรือป้องกันมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดซ้ำอีกก็ได้

(ง) ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลว่าพฤติการณ์เกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ของผู้ต้องโทษได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งที่กำหนดไว้นั้นก็ได้ตามที่เห็นสมควร

(จ) ในการกำหนดระยะเวลาทำงานแทนค่าปรับตาม (ค) ศาลอาจกำหนดอัตราการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ในอัตราวันละสองร้อยบาท โดยถือตามอัตราการกักขังแทนค่าปรับตามมาตรา 30 ซึ่งนำมาใช้บังคับโดยอนุโลมก็ได้ และในกรณีที่ศาลมิได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานติดต่อกันไป การทำงานดังกล่าวต้องอยู่ภายในกำหนดระยะเวลาสองปี นับแต่วันเริ่มทำงานตามที่ศาลกำหนด

(ฉ) ถ้าภายหลังจากวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับแล้ว ความปรากฏแก่ศาลเองหรือความปรากฏตามคำแถลงของโจทก์หรือเจ้าพนักงานว่าผู้ต้องโทษปรับมีเงินพอชำระค่าปรับได้ในเวลาที่ยื่นคำร้องตามมาตรา 30/1 หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลจะเพิกถอนคำสั่งอนุญาตดังกล่าวและปรับหรือกักขังแทนค่าปรับ โดยให้หักจำนวนวันที่ทำงานมาแล้วออกจากจำนวนเงินค่าปรับได้

(ช) ในระหว่างการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ หากผู้ต้องโทษไม่ประสงค์จะทำงานดังกล่าวต่อไป อาจขอเปลี่ยนเป็นรับโทษปรับ หรือกักขังแทนค่าปรับก็ได้ ในกรณีนี้ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามที่ผู้ต้องโทษร้องขอให้หักจำนวนวันที่ทำงานมาแล้วออกจากจำนวนเงินค่าปรับ

แนวคิดการลงโทษปรับ

โทษปรับเป็นโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำผิดโดยตรง และเป็นโทษที่สามารถชดเชยไม่ให้เกิดซ้ำได้ ถ้าโทษปรับนั้นมีอัตราสูงมาก จึงสามารถช่วยลดการเกิดอาชญากรรมได้

ความหมายของโทษปรับ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาของศาล” โทษปรับจึงได้แก่โทษซึ่งผู้ต้องคำพิพากษาจะต้องนำจำนวนเงินตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาไปชำระต่อศาล ซึ่งก็แสดงว่าโทษปรับจะต้องเป็นเงินเสมอไปทุกกรณี และเงินดังกล่าวจะต้องเป็นสกุลเงินบาท ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเงินตราต่างประเทศ จะนำมาชำระเป็นค่าปรับตามคำพิพากษาของศาลไทยมิได้ โทษปรับจึงเป็นโทษในทางทรัพย์สิน ที่ศาลกำหนดโดยคำพิพากษา ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งอาจจะเป็นโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ลงแก่ผู้กระทำความผิดที่ระบุไว้โดยเฉพาะ หรืออาจจะเป็นโทษผนวก ซึ่งมาตรา 20 บัญญัติว่า “บรรดาความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้” กรณีตามมาตรา 20 นี้ ศาลจึงไม่ต้องลงโทษปรับเสมอไปและปกติแล้ว ศาลก็คงลงโทษจำคุกเป็นส่วนมาก เว้นเสียแต่ว่าความผิดนั้นร้ายแรง หรือมีเหตุอื่นอันควรลงโทษทั้งจำคุก และปรับด้วย หรือมีกรณีที่ระงับโทษจำคุกคงปรับเพียงสถานเดียว ตามมาตรา 55 หรือศาลจะระงับการลงโทษจำคุกไว้ แต่เห็นควรให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษในปัจจุบันบ้าง ก็จะลงโทษปรับ แทนที่จะปล่อยตัวผู้กระทำความผิดไปโดยไม่ได้รับโทษใด ๆ เลย โทษปรับในกรณีเช่นนี้จึงมีลักษณะเป็นโทษผนวกที่ศาลกำหนดให้ลงเพิ่มเติมแก่ผู้กระทำความผิด

หลักเกณฑ์การลงโทษปรับตามกฎหมายไทย

มาตรา 28 ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล

มาตรา 29 ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นว่าเหตุอันสมควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้

ความในวรรคสองของมาตรา 24 มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขังแทนค่าปรับ

มาตรา 30 ในการกักขังแทนค่าปรับ ให้ถืออัตราสองร้อยบาทต่อหนึ่งวัน และไม่ว่าในกรณีความผิดกระทงเดียวหรือหลายกระทง ห้ามกักขังเกินกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งปีแต่ไม่เกินสองปีก็ได้

ในการคำนวณระยะเวลานั้นให้นับวันเริ่มกักขังแทนค่าปรับรวมเข้าด้วย และให้นับเป็นหนึ่งวันเต็มโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง

ในกรณีที่ผู้ต้องหาโทษปรับถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษา ให้หักจำนวนวันที่ถูกคุมขังนั้นออกจากจำนวนเงินค่าปรับ โดยถืออัตราสองร้อยบาทต่อหนึ่งวัน เว้นแต่ผู้ต้องหาต้องคำพิพากษาให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับ ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าจะต้องหักจำนวนวันที่ถูกคุมขังออกจากเวลาจำคุกตามมาตรา 22 ก็ให้หักออกเสียก่อน เหลือเท่าใดจึงให้หักออกจากเงินค่าปรับ

เมื่อผู้ต้องหาโทษปรับถูกกักขังแทนค่าปรับครบกำหนดแล้ว ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด ถ้านำเงินค่าปรับมาชำระครบแล้วให้ปล่อยตัวไปทันที

มาตรา 30/1 ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาท ผู้ต้องหาโทษปรับซึ่งมิใช่นิติบุคคลและไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ

การพิจารณาคำร้องตามวรรคแรก เมื่อศาลได้พิจารณาถึงฐานะการเงิน ประวัติ และสภาพความผิดของผู้ต้องหาโทษปรับแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ต้องหาทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้ ทั้งนี้ ภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริการสังคม การกุศล สาธารณะหรือสาธารณประโยชน์ที่ยินยอมรับผิดชอบ

กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้ต้องหาโทษปรับทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ ให้ศาลกำหนดลักษณะหรือประเภทของงาน ผู้ดูแลการทำงาน วันเริ่มทำงาน ระยะเวลาทำงาน และจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติ การนับถือศาสนา ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อมหรือสภาพความผิดของผู้ต้องหาโทษปรับประกอบด้วย และศาลจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้ผู้ต้องหาโทษปรับปฏิบัติเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหากระทำความผิดซ้ำอีกก็ได้

ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลว่าพฤติการณ์เกี่ยวกับการทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณประโยชน์ของผู้ต้องหาโทษปรับได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งที่กำหนดไว้นั้นก็ได้ตามที่เห็นสมควร

ในการกำหนดระยะเวลาทำงานแทนค่าปรับตามวรรคสาม ให้นำบทบัญญัติมาตรา 30 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และในกรณีที่ศาลมิได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานติดต่อกันไป การทำงานดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กำหนดระยะเวลาสองปีนับแต่วันเริ่มทำงานตามที่ศาลกำหนด

เพื่อประโยชน์ในการกำหนดจำนวนชั่วโมงทำงานตามวรรคสาม ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมกำหนดจำนวนชั่วโมงที่ถือเป็นการทำงานหนึ่งวันสำหรับงานบริการสังคมหรืองานสาธารณประโยชน์แต่ละประเภทได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา 30/2 ถ้าภายหลังศาลมีคำสั่งอนุญาตตามมาตรา 30/1 แล้ว ความปรากฏต่อศาลเองหรือความปรากฏตามคำแถลงของโจทก์หรือเจ้าพนักงานว่าผู้ต้องโทษปรับมีเงินพอชำระค่าปรับได้ในเวลาที่ยื่นคำร้องตามมาตรา 30/1 หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลจะเพิกถอนคำสั่งอนุญาตดังกล่าวและปรับ หรือกักขังแทนค่าปรับ โดยให้หักจำนวนวันที่ทำงานมาแล้วออกจากจำนวนเงินค่าปรับก็ได้

ในระหว่างการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ หากผู้ต้องโทษปรับไม่ประสงค์จะทำงานดังกล่าวต่อไป อาจขอเปลี่ยนเป็นรับโทษปรับ หรือกักขังแทนค่าปรับก็ได้ ในกรณีนี้ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้อง โดยให้หักจำนวนวันที่ทำงานมาแล้วออกจากจำนวนเงินค่าปรับ

กรณีของผู้ต้องโทษปรับ เมื่อจำเลยไม่มีเงินเสียค่าปรับ ในวันที่ศาลชั้นต้นพิพากษานั้นแล้ว ในทางปฏิบัติของศาลตลอดมาจนบัดนี้ ศาลจะออกหมายกักขังจำเลยแทนค่าปรับทันที ทั้ง ๆ ที่คำพิพากษานั้นยังไม่ถึงที่สุด ซึ่งในทางปฏิบัติดังกล่าว จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 บัญญัติว่า “การบังคับคดีจะกระทำได้อีกต่อเมื่อคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว” เมื่อนำมาพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ” จะเห็นได้ว่า คำว่า “วันที่ศาลพิพากษา” ตามมาตรา 29 น่าจะหมายถึง วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ในทางปฏิบัติของศาลในเรื่องการลงโทษปรับโดยการบังคับโทษด้วยการกักขัง จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย และยังเป็นการใช้กฎหมายโดยไม่ได้ตรวจสอบกฎหมายให้ครบเสียก่อน (คดี ณ นคร, 2548, น. 64-65)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 28 ถึง 30/2 ได้วางหลักเกณฑ์ของการลงโทษปรับ วิธีการบังคับโทษปรับและมาตรการบังคับค่าปรับเมื่อไม่มีเงินชำระค่าปรับไว้ โดยกฎหมายได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการไว้ กล่าวคือ เมื่อผู้ใดต้องโทษปรับ และไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา ผู้นั้นต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้

ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แม้ว่าตามกฎหมายจำเลยมีระยะเวลาสามสิบวัน ในการหาเงินมาชำระค่าปรับ หรือหากไม่มีเงินชำระค่าปรับ ศาลจะต้องยึดทรัพย์สินให้ค่าปรับก่อน ส่วนการกักขังแทนค่าปรับจะนำมาใช้ต่อเมื่อไม่มีทางบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำผิดได้แล้ว หรือในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่า ในทางปฏิบัติของศาลไม่ได้ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้นในการศึกษาคำวินิจฉัยนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าคุณลักษณะในกระบวนการยุติธรรมมีทัศนะอย่างไรต่อการนำมาตรากฎอื่น ๆ มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ถูกกักขังแทนค่าปรับ

ลักษณะของโทษปรับ

จากความหมายในเรื่องโทษปรับ ย่อมเข้าใจได้ว่าโทษปรับมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นโทษที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดและทรัพย์สินนั้นก็คือ เงิน การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินอื่น เช่น ข้าวของ เครื่องประดับหรือทรัพย์สินมีค่าประการอื่น ไม่ถือว่าเป็นโทษปรับ ถ้าหากทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ก็ถือว่าเป็นโทษปรับ ถ้าหากทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ก็ถือว่าเป็นโทษเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน

2. เงินค่าปรับต้องตกเป็นของแผ่นดินหรือตกเป็นของหลวง ลักษณะข้อนี้ต้องใช้แยกโทษปรับออกจากเรื่องค่าเสียหายในทางแพ่งได้ ซึ่งก็ได้มีผู้พยายามอธิบายความแตกต่างระหว่างโทษปรับในทางอาญา กับค่าปรับในทางแพ่งตามกฎหมายไทยเอาไว้ว่า เงินค่าปรับอันเป็นโทษในทางอาญานั้น ต่างกับเงินค่าปรับในทางแพ่ง ดังนี้

ประการแรก การปรับในทางแพ่งเพื่อชดเชยความเสียหายแก่เอกชนผู้ได้รับความเสียหาย แต่การปรับในทางอาญาเป็นการปรับเพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด

ประการที่สอง เงินค่าปรับในทางแพ่ง คู่กรณีตกลงกันได้ แต่เงินค่าปรับในทางอาญากฎหมายกำหนดไว้

ประการที่สาม เงินค่าปรับในทางแพ่ง จะบังคับให้ผู้ถูกปรับจำคุกแทนค่าปรับไม่ได้แต่เงินค่าปรับในทางอาญาบังคับให้ผู้ถูกปรับจำคุก หรือถูกกักขังแทนเงินค่าปรับได้

ประการที่สี่ การปรับในทางอาญาเป็นโทษ ย่อมเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียง แก่ผู้ถูกปรับอยู่ในตัวแต่การปรับในทางแพ่งไม่ใช่โทษจึงไม่เป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศแก่ผู้ถูกปรับแต่อย่างใด

ประการที่ห้า เงินค่าปรับในทางอาญาที่ผู้กระทำความผิดต้องชำระนั้นตกเป็นของ รัฐ ส่วนในทางแพ่ง เช่น กรณีของการละเมิดนั้นค่าเสียหายซึ่งมาจากทรัพย์สินของผู้กระทำละเมิด ย่อมตกเป็นของผู้เสียหายมิได้ตกเป็นของรัฐแต่อย่างใด

3. โทษปรับ เป็นโทษที่ใช้เป็นเอกเทศโดยไม่มีโทษอื่นด้วยก็ได้หรืออาจใช้ควบคู่ไปกับโทษอาญาสถานอื่นก็ได้ ในกฎหมายของต่างประเทศนิยมใช้โทษปรับสถานเดียวสำหรับความผิดเล็กน้อย ตามกฎหมายไทยโทษปรับสถานเดียวจะใช้เป็นในความผิดที่สมควรมีโทษเล็กน้อย หรือมิฉะนั้น ก็มักจะนิยมใช้กับความผิดใหม่ ๆ ซึ่งเพิ่งสร้างขึ้นเป็นความผิดอาญา ตัวอย่างจะเห็นได้ในกรณีความผิดอาญาทางเศรษฐกิจ ความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ความผิดเกี่ยวกับการค้าที่ไม่เป็นธรรม ความผิดของกรรมการในกรณีที่นิติบุคคลควรรับโทษทางอาญาแต่โทษปรับเมื่อมีการนำมาใช้กับความผิดใหม่ ๆ เช่นนี้ มักมีการบัญญัติโทษปรับให้เป็นโทษที่รุนแรงมีปริมาณมาก ในทำนองว่าถ้าจะลงเป็นโทษจำคุกก็เห็นว่าอาจจะเป็นโทษที่หนักเกินไป จึงลงโทษปรับแทน แต่เมื่อมีการกำหนดโทษปรับแล้ว ก็กำหนดค่าปรับให้สูงสมกับที่ความผิดนั้นเป็นความผิดทางเศรษฐกิจ เรียกได้ว่าเป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดก็ว่าได้

4. ส่วนการใช้โทษปรับควบคู่กับความผิดอาญาสถานอื่น เช่น จำคุกและปรับก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดรับโทษหนักขึ้น รุนแรงขึ้น อันจะมีผลเป็นการข่มขู่ได้ดีกว่าโทษใดโทษหนึ่งเพียงสถานเดียว

จะเห็นได้ว่าโทษปรับ เป็นโทษที่ต้องการบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด เนื่องจากกฎหมายเห็นว่า ผู้กระทำความผิดไม่สมควรต้องถูกลงโทษถึงขนาดจำกัดเสรีภาพ ก็ให้ลงโทษต่อทรัพย์สินแทน นั่นก็คือ โทษปรับ

การกำหนดโทษปรับ

โทษปรับ คือ โทษในทางอาญาที่กำหนดไว้ ให้ผู้กระทำความผิดนำเงินมาชำระต่อศาลตามจำนวนที่ศาลกำหนด โทษปรับเป็นโทษที่ลงแก่สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด การกำหนดโทษปรับไว้ในกฎหมาย จึงถือว่าเป็นเรื่องนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติหรือผู้ออกกฎหมายต้องคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจโดยรวมร่วมด้วย เช่น การกำหนดเพดานขั้นสูงสุดของจำนวนค่าปรับ ต้องสัมพันธ์กับสภาพทางเศรษฐกิจ ค่าของเงินในประเทศ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นพอที่จะให้ศาลใช้กฎหมายนั้น กำหนดค่าปรับมากน้อยเพื่อให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดได้

การกำหนดโทษปรับไว้ในกฎหมาย เท่าที่ปรากฏจะมีอยู่ 3 แนวทาง คือ

1. การกำหนดไว้อย่างเด็ดขาด (definite) คือ ระบุจำนวนค่าปรับไว้ตายตัว ศาลไม่มีโอกาสใช้ดุลพินิจ ในการกำหนดอัตราค่าปรับได้ เช่น ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 27 แก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ 10 พ.ศ. 2490 มาตรา 3 ซึ่งกำหนดให้ปรับ 4 เท่าของราคาและค่าอากรรวมกัน

2. การกำหนดไว้อย่างสัมพันธ์ (Relative) หมายถึง การกำหนดกรอบของโทษปรับไว้ เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราค่าปรับภายในกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การกำหนดชั้นสูงแต่ไม่กำหนดชั้นต่ำ หรือการกำหนดชั้นต่ำแต่ไม่กำหนดชั้นสูง ตลอดจนอาจกำหนดทั้งชั้นสูงและชั้นต่ำก็ได้

3. การกำหนดโทษแต่ไม่ระบุอัตราโทษที่แน่นอน เช่น การกำหนดโทษปรับ แต่ไม่ระบุอัตราโทษไว้ว่าปรับเท่าใด กฎหมายที่จะกำหนดโทษปรับไว้เช่นนี้มักจะเป็นแต่โทษสถานเบา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการลงโทษปรับ เช่น ตามกฎหมายอาญาเยอรมันจะใช้แต่ในกรณีนี้กับการกำหนดโทษปรับเท่านั้น

ในเรื่องหลักการกำหนดโทษ ศาสตราจารย์ สรรเสริญ ไกรจิตติได้เคยเสนอแนวทางเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการลงโทษไว้ ดังนี้

1. ลักษณะของผู้กระทำความผิด ได้แก่ การพิจารณาถึงความชั่วร้ายของผู้กระทำความผิด จิตใจของผู้กระทำความผิดเจตนา หรือประมาท สภาพแวดล้อม และบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด

2. ลักษณะของผู้ถูกระทำความร้าย คือ การพิจารณาว่าผู้ถูกระทำความร้ายเป็นบุคคลประเภทใด ผู้หญิง หรือผู้ชาย เด็ก หรือผู้ใหญ่ ความทุกข์เวทนา หรือความเสียหายของผู้ถูกระทำความร้ายอย่างไร เกิดผลกระทบในวงกว้างมากน้อยเพียงใด

3. ประโยชน์ของรัฐ หรือสาธารณชน คือ การพิจารณาว่าการลงโทษประเภทใดอย่างไร จึงจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐ หรือสาธารณชน เช่น เมื่อพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้วมีแนวโน้มว่า ผู้กระทำความผิดอาจกระทำความผิดซ้ำอีกในกรณีเช่นนี้ สังคมจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย โทษประหารชีวิตจึงอาจเป็นโทษที่เหมาะสม ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดไปด้วยความโลภ การลงโทษปรับในอัตราสูง อาจได้รับผลดีว่าการนำตัวผู้นั้นไปปรับโทษจำคุก ตามปัจจัยข้อนี้ เท่ากับว่า ให้ศาลพิจารณาถึงสถานที่ที่กระทำผิด (เช่น ที่สาธารณะ หรือที่รโหฐาน) เวลาที่กระทำความผิด (เช่น กลางวัน หรือกลางคืน) ผลของการกระทำผิด (เช่น เป็นความเสียหายเล็กน้อย หรือความเสียหายรุนแรง) สภาพของสังคมในขณะกระทำความผิด (เช่น การกระทำความผิดในขณะที่ความผิดนั้นเกิดบ่อย ๆ หรือนาน ๆ ครั้ง) และการกระทำความผิดกระทบกระเทือนต่อรัฐหรือผู้เสียหายมากน้อยเพียงใด

โทษปรับ เป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด นั่นคือ เป็นโทษที่บังคับเอากับเงินของผู้กระทำความผิด ผู้ต้องโทษปรับจะต้องนำเงินมาชำระเป็นค่าปรับ ตามจำนวนที่ศาลกำหนดภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด หรือตามศาลสั่ง เมื่อโทษปรับเป็นโทษในทางอาญาการใช้โทษปรับก็ต้องพิจารณาถึงผู้ซึ่งมี

อำนาจลงโทษ กล่าวคือ การจะลงโทษทางอาญาแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดได้จะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้แก่บุคคลหรือองค์กรใดโดยเฉพาะอย่างชัดแจ้ง กล่าวคือ ต้องเป็นผู้ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายนั่นเอง ทั้งนี้ เนื่องจากว่ากฎหมายอาญานั้น ผู้ซึ่งมีอำนาจบังคับตามกฎหมายอาญา คือ องค์กร หรือบุคคล ซึ่งมีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าหากเป็นองค์กรหรือบุคคลซึ่งกฎหมายอาญาไม่ได้กำหนดอำนาจเอาไว้ แต่มาให้ผลร้ายแก่บุคคลอื่น ผลร้ายนั้นก็ไม่ใช่โทษอาญา ปัญหาที่ว่าผู้ซึ่งมีอำนาจบังคับตามกฎหมายคือใคร กรณีนี้ผู้ที่มีอำนาจก็คือ ศาล และ เจ้าพนักงานของรัฐใน ความผิดบางประเภทซึ่งปกติจะเป็นความผิดประเภทซึ่งไม่ร้ายแรงมากนัก ในที่นี้จะขอแบ่งผู้ซึ่งมีอำนาจบังคับใช้โทษปรับตามกฎหมายอาญา เป็น 2 ฝ่าย ดังนี้

การกำหนดโทษปรับโดยเจ้าพนักงาน

การกำหนดโทษปรับโดยเจ้าพนักงาน เป็นการบังคับใช้โทษในทางอาญาโดยฝ่ายบริหารซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการ”เปรียบเทียบปรับ” เพื่อให้คดีนั้นได้เสร็จสิ้นลง ในชั้นเจ้าพนักงาน หากเจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติการให้เป็นไปตามเงื่อนไข ที่กฎหมายกำหนดไว้ครบถ้วน ซึ่งการเปรียบเทียบนั้น มีผู้ให้ความเห็นว่า เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร เชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิดนั้นจริงและชี้ขาดว่ามีความผิด แล้วจึงกำหนดโทษ ลักษณะเช่นนี้นักวิชาการทางกฎหมายรัฐธรรมนูญบางท่านนิยม เรียกว่าเป็นการใช้อำนาจตุลาการโดยฝ่ายบริหาร หรือเป็นกรณีที่ฝ่ายบริหารเข้ามาทำหน้าที่ทางตุลาการบางส่วน หากแต่ว่าจะต้องมีการระบุเงื่อนไขเพิ่มเติมบางเรื่อง เพื่อจะได้ไม่ทำให้เกิดการโต้แย้ง และก้าวล่วงอำนาจซึ่งกันและกัน เช่น ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหาด้วย เหตุผลสำคัญ ที่ยอมให้เจ้าพนักงานมีอำนาจทำการเปรียบเทียบเช่นนั้นได้ ก็เพราะว่าในกรณีความผิดอาญาเล็กน้อย หากไม่มีกระบวนการเช่นนี้ คดีความทั้งหมดก็จะต้องผ่านเข้าสู่ขั้นตอนของศาล คือ ฟ้องร้องต่อศาลทั้งหมด ซึ่งทำให้เกิดภาระต่อกระบวนการยุติธรรมขึ้นโดยไม่จำเป็น ซึ่งประโยชน์ของการให้ฝ่ายบริหารคือ เจ้าพนักงานมีอำนาจเปรียบเทียบก็คือ

ประการแรก เป็นการช่วยลดภาระของศาล และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ การให้อำนาจเจ้าพนักงานในการเปรียบเทียบ สามารถทำให้เกิดคดีความส่วนหนึ่งเสร็จสิ้น เลิกกัน หรือระงับไปตั้งแต่ในชั้นเจ้าพนักงาน ๆ ไม่ต้องนำคดีมาสู่ศาล ซึ่งก่อให้เกิดภาระต่อศาล โดยไม่จำเป็นอันอาจกระทบต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้

ประการที่สอง เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ต้องหาเองในการดำเนินคดีในศาล

ประการที่สาม เกิดประโยชน์ทางฝ่ายปกครองทำให้การใช้กฎหมายคล่องตัว และก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ คือการได้ตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดมารับโทษเต็มตามอัตราโทษ ในกฎหมายได้โดยง่าย

ประการที่สี่ การเปรียบเทียบโดยเจ้าพนักงานไม่ขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ เพราะต้องอาศัยความสมัครใจของผู้ต้องหาอยู่ด้วย ไม่ใช่อาศัยอำนาจบังคับของฝ่ายบริหารที่จะเข้าไปใช้อำนาจหน้าที่เช่นนั้นเสียเอง และหากว่ามีปัญหา เช่น ผู้ต้องหาไม่ยินยอม หรือยินยอมแต่อ้างว่ากระบวนการต่าง ๆ ไม่ถูกต้องก็สามารถนำคดีไปสู่การพิจารณาของศาลหรือฝ่ายตุลาการในที่สุดได้

ลักษณะและวิธีการของการเปรียบเทียบ

การเปรียบเทียบโดยเจ้าพนักงาน หรือฝ่ายบริหารนั้น มีประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม แต่เนื่องจากการใช้อำนาจฝ่ายบริหาร จึงต้องมีการวางกฎเกณฑ์ในเรื่องของการเปรียบเทียบไว้เป็นพิเศษ เช่น การกำหนดประเภทของคดีอาญาที่สามารถทำการเปรียบเทียบได้ กำหนดผู้ที่มีอำนาจในการเปรียบเทียบ และวิธีการปฏิบัติในการเปรียบเทียบ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถคุ้มครองสิทธิของบุคคลได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นนั่นเอง

การกำหนดโทษปรับโดยศาล

โทษปรับเป็นโทษอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ที่ได้กำหนดโทษปรับเป็นโทษที่อยู่ในลำดับที่ 4 อันเป็นโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สินคือ เงินของผู้กระทำความผิด เมื่อโทษปรับเป็นโทษทางอาญา ผู้ที่จะมีอำนาจปรับโดยปกติแล้ว ก็คือผู้ที่มีอำนาจลงโทษในคดีอาญาซึ่งได้แก่ ศาล นั่นเอง โทษปรับจะมีการลงโทษได้ต่อเมื่อเป็นผลจากการพิจารณาคดีของศาลว่าจำเลยกระทำความผิดจริง การเปรียบเทียบจะไม่มีในชั้นศาลแต่อาจนำค่าปรับในอัตราอย่างสูง ไปชำระต่อศาลก่อนเริ่มทำการสืบพยานได้ ตามที่ประมวลกฎหมายอาญา ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล และ การชำระค่าปรับต้องกระทำภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา ถ้าจำเลยไม่ชำระค่าปรับให้กักขังแทนค่าปรับ ซึ่งการกักขังแทนค่าปรับได้มีการแก้ไขอัตราการกักขังแทนค่าปรับจากเดิมให้ถืออัตราวันละ 5 บาท ต่อมาเป็น 20 บาท และเป็น 70 บาท มาเป็น 200 บาทต่อหนึ่งวัน โดยโทษปรับจะกำหนดอย่างไรก็สุดแต่ดุลพินิจของศาลภายในอัตราระวางค่าปรับที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

ส่วนข้อที่มักมีผู้วิจารณ์ว่า โทษปรับมักใช้โดยคำนึงถึงแต่ความร้ายแรงของความผิด ไม่ได้คำนึงถึงสถานะของผู้กระทำความผิด นอกจากจะใช้วิธีการแก้ไขดังกล่าวไว้ในกฎหมายแล้ว ก็อาจกำหนดกรอบของการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาไว้ในกฎหมายอีกด้วยก็ได้ เช่น อาจไม่กำหนดเป็นอัตราตายตัว หรือกำหนดแต่เฉพาะอัตราขั้นสูง แต่ระบุให้ศาลคำนึงค่าปรับจริง ให้ได้สัดส่วนกับสภาพทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด เช่น ทรัพย์สิน รายได้ รายจ่าย ภาระต่าง ๆ การเลี้ยงดู ตัวเอง บุตร ภรรยา ภาระหนี้สิน สุขภาพ เป็นต้น ซึ่งก็มีกฎหมายของประเทศ

สวีเดน กรีกร นอร์เวย์ เยอรมัน ออสเตรีย โปรตุเกส ระบุให้ศาลคำนึงถึงสัดส่วนทางเศรษฐกิจดังกล่าว

ในหลายประเทศหาทางสกัด หรือสร้างระบบวิธีพิจารณาในชั้นศาลขึ้นใหม่ให้ต่างจากคดีทั่วไป เรียกว่า “การพิจารณาโดยรวบรัด” ในประเทศฝรั่งเศส และเยอรมัน เมื่อมีการฟ้องความผิดอาญาโทษต่อศาลแขวง หรือศาลตำรวจ (Tribunal de Police) ศาลจะพิจารณาคำฟ้อง และสำนวน แล้วกำหนดค่าปรับส่งเป็นหนังสือแจ้งไปยังผู้กระทำความผิดว่า บุคคลนั้นกระทำความผิดฐานใด เมื่อใด จะต้องเสียค่าปรับจำนวนเท่าใด พร้อมทั้งระบุสถานที่ที่จะต้องนำเงินค่าปรับไปชำระด้วย ถ้าผู้กระทำความผิดนำเงินค่าปรับไปชำระในกำหนดโดยเงินสด ฐานผิดหรือหักโบนับยุติความผิด ซึ่งศาลจะอำนวยความสะดวกให้จนเรียบร้อย เมื่อผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามถูกต้อง ก็ทำให้คดีอาญาเป็นอันเลิกกัน ถ้าหากว่าผู้กระทำความผิดไม่ชำระเงินค่าปรับภายในกำหนด ก็ถือว่าได้แย้งศาล ศาลก็จะสั่งคืนเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องต่อศาลอื่นที่มีอำนาจ โดยอาศัยวิธีพิจารณาความตามปกติต่อไป ซึ่งการใช้แนวทางนี้ก็เพื่อเสริมหรืออุดช่องว่าง ในกรณีที่มีการเปรียบเทียบ หรือการปรับโดยเจ้าพนักงาน ซึ่งแม้ว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดภาระของศาลในการพิจารณาคดีความอาญาทำให้คดีไม่รกราคา และลดภาระของบุคคลฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ต้องไปศาล เช่น โจทก์ จำเลย พยาน ทั้งประหยัดงบประมาณแผ่นดิน เป็นการบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอาญา และเป็นเหตุให้รัฐได้เงินค่าปรับรวดเร็ว แต่ก็มีบ่อยครั้งที่คดีอาญาซึ่งสมควรจะเปรียบเทียบได้ ไม่สามารถทำได้ เช่น ผู้เสียหายไม่ยินยอมและแม้พนักงานอัยการจะได้พยายามสั่งให้เปรียบเทียบแต่ไม่สำเร็จ ซึ่งทำให้คดีอาญาขึ้นไปสู่ศาลได้มาตรการหรือวิธีการดังกล่าว จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยทำให้คดีเสร็จสิ้นก่อนที่จะถึงศาล

เมื่อผู้กระทำความผิดชำระค่าปรับแล้ว คดีอาญาเป็นอันระงับจะฟ้องร้องผู้กระทำความผิดนั้นอีกไม่ได้ และจะอุทธรณ์ ฎีกา ต่อไปอีกก็ไม่ได้ อย่างไรก็ตามการชำระค่าปรับในกรณีนี้เป็นการชำระตามคำวินิจฉัยของศาล แต่ใช้วิธีพิจารณาที่รวบรัด จึงถูกบันทึกการปรับไว้ในทะเบียนประวัติ หรือใบแดงแจ้งโทษถ้ากระทำความผิดซ้ำอีก ก็อาจจะถูกเพิ่มโทษได้

โกเมน ภัทรภิรมย์ (2548, น. 36) ได้กล่าวไว้ว่า การปรับโดยวิธีนี้มีผลยุติคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสได้เป็นอันมาก ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มักยอมเสียค่าปรับ เพราะสะดวก ไม่เสียเวลา

ในประเทศที่ไม่มีวิธีพิจารณาโดยรวบรัด หรือมีแต่การพิจารณาโดยรวบรัดไม่เป็นผล การพิจารณาคดีตามกระบวนการพิจารณาตามปกติก็ต้องดำเนินต่อไป เช่น ศาลอาจลงโทษปรับสถานเดียว หรือลงโทษสถานอื่น และลงโทษปรับประกอบด้วยก็ได้ ปัญหาจะอยู่ที่การกำหนดโทษปรับตามกฎหมาย และดุลพินิจในการกำหนดอัตราค่าปรับของศาลจะเป็นอย่างไร

ในหลายประเทศ มีกฎหมายกำหนดอัตราค่าปรับตายตัว ซึ่งเป็นการกำหนดอัตราค่าปรับที่แน่นอน เท่ากับไม่ให้ศาลใช้ดุลพินิจ เว้นแต่ว่าจะมีเหตุบรรเทาโทษ ในบางกรณีก็กำหนดอัตราค่าปรับขั้นสูง บางครั้งก็กำหนดแต่อัตราค่าปรับขั้นต่ำ หรือมีขั้นต่ำและขั้นสูง หรืออาจกำหนดเป็นสัดส่วนกับปัจจัยใด ปัจจัยหนึ่ง เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 51 บัญญัติว่า “ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 47 มาตรา 48 มาตรา 49 หรือมาตรา 50 เป็นความผิดต่อเนื่อง ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษปรับวันละไม่เกินห้าพันบาท หรือไม่เกินสองเท่าของค่าใช้จ่ายที่ใช้สำหรับการโฆษณาอันตลอดระยะเวลาที่ยังฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตาม” เป็นต้น

ปัญหาในเรื่องการกำหนดอัตราค่าปรับของศาลนั้น เป็นเรื่องของการออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ มาควบคุมดุลพินิจในการลงโทษปรับของศาลนั่นเอง ซึ่งก็อาจควบคุมการลงโทษปรับโดยศาลได้ดังนี้

1. ระบบการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว ซึ่งอาจเป็นการระบุอัตราเดียว เช่น 500 เหรียญ หรือระบุเฉพาะขั้นสูง เช่น ไม่เกิน 500 เหรียญ ระบุเฉพาะอัตราค่าปรับขั้นต่ำ เช่น ไม่ต่ำกว่า 100 เหรียญ หรือมีทั้งอัตราขั้นสูง ขั้นต่ำ เช่น ไม่ต่ำกว่า 100 เหรียญ แต่ไม่เกิน 500 เหรียญ

ในประเทศเดนมาร์ก และในประเทศนอร์เวย์ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับโทษปรับที่ไม่มีกำหนดเพดานขั้นสูง และขั้นต่ำของโทษปรับเอาไว้ ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะให้ศาลกำหนดโทษปรับได้ตามที่เห็นสมควร ให้ได้สัดส่วนและมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางการเงินของผู้กระทำความผิด

ในประเทศอังกฤษ Crown Court ก็ได้ใช้หลักที่เรียกว่า unlimited fining jurisdiction คือ การกำหนดโทษปรับโดยไม่มีเพดานขั้นสูง ขั้นต่ำไว้ แต่อย่างไรก็ตาม หลักที่ว่ามานี้ ก็ยังอยู่ได้ ข้อจำกัดเรื่อง excessive fine หรือการที่กำหนดโทษปรับสูงเกินสมควรไม่ได้ อันเป็นหลักที่มีอยู่ใน Magna Carta และ Bill of Rights ส่วนในอีกหลายประเทศ เช่น อิตาลี โปแลนด์ ฮังการี เยอรมัน ตะวันตก ฝรั่งเศส ก็ยังมีการกำหนดอัตรา หรือระวางโทษขั้นต่ำ และขั้นสูงเอาไว้ในกฎหมาย

ในประเทศญี่ปุ่น และเนเธอร์แลนด์ นิยมการกำหนดโทษขั้นต่ำเท่านั้นไม่มีขั้นสูง ส่วนในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ กำหนดโทษขั้นสูงเท่านั้น ไม่มีขั้นต่ำ

แต่ทั้งนี้ ในหลายประเทศ ศาลสามารถที่จะเดิมออกนอกกรอบ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายได้ อันถือว่าเป็นข้อยกเว้นในหลายกรณีด้วยกัน คือ ศาลสามารถที่จะกำหนดโทษให้สูงขึ้นไปได้ หรือ อาจจะกำหนดโทษให้ต่ำกว่าก็ได้ ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

มีข้อวิจารณ์ว่า การกำหนดโทษปรับแบบตายตัวนั้นไม่ได้สัดส่วนกับภาวะเงินเพื่อ หรือการตกต่ำของค่าของเงิน ผลที่ตามมาย่อมมีว่า โทษปรับ จะต้องกำหนดให้ได้สัดส่วนกับผู้กระทำความผิดแต่ละคน มิฉะนั้นแล้ว ถ้าหากมิได้คำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดแต่ละคนแล้ว โทษปรับ หรือจำนวนค่าปรับ ย่อมไม่มีผลกระทบต่อสภาวะเศรษฐกิจ หรือความเป็นอยู่ของบุคคล

นั้น ๆ ซึ่งต่างกับโทษจำคุก ซึ่งโทษจำคุกเมื่อลงแก่บุคคลใดแล้ว แม้จะลงให้ทัณฑ์เพิ่มกัน ก็ไม่มีผลกระทบอย่างอื่นมากนัก กลับดูจะเป็นความยุติธรรมแต่โทษปรับนั้น เป็นเรื่องการลงโทษในทางทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเงิน การเงินจึงเป็นเรื่องของความสามารถของแต่ละบุคคลในการมีหรือไม่มีเงิน จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุง โทษปรับให้ได้สัดส่วนกันกับผู้กระทำความผิดอันเป็นหลักพื้นฐาน ในการนำไปสู่การปรับปรุงโทษปรับในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น ในระบบการบังคับโทษปรับแบบ วัน-ปรับ หรือในบางระบบก็ยอมให้มีการผ่อนชำระโทษปรับ ได้ด้วย อย่างไรก็ตาม ทั้งระบบการปรับแบบตายตัว และระบบวันปรับต่างก็จะต้องชำระเป็นเงินก่อนเดี๋ยวนั้นเหมือนกัน แต่ในหลายกรณีก็อาจจะยอมให้มีการผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวด ๆ (fine suspension) ได้ด้วยเช่นกัน

การกำหนดโทษปรับแบบสัดส่วน อาจจะไม่สัมฤทธิ์ผลเสมอไป แต่ก็เป็นที่นิยมใช้ โดยคาดว่าอาจจะให้ความเป็นธรรมได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้โทษปรับโดยคำนึงถึงสัดส่วน หรือความสัมพันธ์กับเรื่องใด ซึ่งปกติแล้วจะมีดังนี้

ประการแรก การกำหนดสัดส่วน หรือ การกำหนดโทษปรับให้ได้สัดส่วนกับ ภัยอันตราย และความผิด (Proportionment according to Harm and Guilt)

ประการที่สอง การกำหนดสัดส่วนตามภาวะทางเศรษฐกิจ และการเงิน (Proportionment according to Economy or Financial Circumstances)

นักอาชญาวิทยาหลายท่าน ได้เสนอให้กำหนดโทษปรับ ตามอัตราส่วนของรายได้ของผู้ต้องหา ซึ่งการตรวจสอบรายได้ของผู้ต้องหาอาจจะไม่ยุ่งยากมากนักสำหรับประเทศที่มีการจัดเก็บภาษีรายได้ที่ดี เพราะผู้พิพากษาสามารถยึดหลักฐานการเก็บภาษีของสรรพากรมาใช้เป็นเกณฑ์ได้ แต่ข้อเสนอนี้ ก็มีหลายฝ่ายคัดค้าน เห็นว่า ไม่ชัดเจน และกฎหมายอาญาไม่จำเป็นต้องรับรู้หรือมีส่วนในความยุ่งยากของการเก็บภาษี Thyren ได้ชี้ให้เห็นว่า ควรกำหนดสัดส่วนค่าปรับโดยไม่ต้องคำนึงถึงทรัพย์สิน หรือรายได้ของผู้ต้องหา แต่ให้คำนึงถึงความสามารถในการจ่ายค่าปรับ โดยยึดหลักฐานทางเศรษฐกิจที่แท้จริงที่สามารถตรวจสอบได้

ได้มีนักอาชญาวิทยาหลายท่าน เสนอร่างกฎหมายฉบับใหม่ขึ้นโดยบรรจุวิธีการนี้ ลงไปในร่างกฎหมายฉบับใหม่นี้ด้วย แต่ก็มีไม่น้อยที่เห็นว่าค่าปรับควรทวีขึ้นตามฐานะของผู้ต้องหา Seidler ได้เสนอว่าศาลควรต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วยในการคำนวณโทษปรับ คือ

- ก. คำนึงหลักค่าปรับต้องแปรเปลี่ยนไปตามฐานะของผู้ต้องหา
- ข. คำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ของผู้ต้องหาด้วย เช่น จำนวนบุตรที่ต้องอุปการะ สุขภาพของผู้ต้องหา และสมาชิกในครอบครัว ภาระในการเลี้ยงดูบุคคลอื่น
- ค. คำนึงถึงที่มาของรายได้ หากรายได้มาจากทรัพย์สินที่มีอยู่ เช่น ดอกเบี้ย หรือ ค่าเช่า การลงโทษควรสูงกว่าผู้ที่มีรายได้จากการทำงาน เป็นต้น

2. ระบบวัน-ปรับ แนวความคิดเกี่ยวกับโทษปรับรายวันเกิดขึ้นจากแนวความคิดของ คาร์ล ทอร์ป นักทฤษฎีทนายชาวเดนมาร์ก ได้กล่าวว่า

ในบรรดาทฤษฎีทั้งหลายของการลงโทษ การลงโทษปรับเข้ากันได้ดีที่สุดกับทฤษฎี การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) เพราะจะทำให้ผู้กระทำความผิด ยับยั้งชั่งใจ ในการกระทำความผิด ไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีกโดยเฉพาะในสภาพ เศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดสถานภาพทางสังคม เช่น ปัจจุบันทั้งในสังคมเกษตรกรรม และสังคมอุตสาหกรรมที่ทุกคนต้องทำมาหากิน ดังนั้น การลงโทษปรับที่เหมาะสม สอดคล้องกับจุดอ่อนของผู้กระทำความผิด ย่อมก่อให้เกิดผลในการป้องปรามได้ดี ที่สุด และถ้าจะหยิบยกปัจจัยความแตกต่างระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด 2 คน มาเป็นตัวแปรแล้ว การลงโทษปรับรายวัน ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปได้ ก่อให้เกิดความเป็นธรรม ในการลงโทษประเภทเดียวกันมากกว่าระบบการลงโทษ ปรับแบบตายตัวที่ใช้กันอยู่

นอกจากนี้ คาร์ล ทอร์ป เชื่อว่า การนำทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) ให้กลับตนเป็นพลเมืองดี น่าจะใช้ไม่ได้ผลกับการลงโทษปรับ เพราะ ผู้กระทำความผิดที่ต้องรับโทษปรับ เมื่อปรับแล้วก็แล้วกันไป ไม่มีโอกาสถูกเก็บตัวไว้กับรัฐ จึงไม่อาจใช้วิธีการฝึกอบรมบ่มนิสัย หรือพัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ และจิตใจได้

การปรับรายวัน ต้องพุ่งเล็งไปที่ปริมาณวัน ซึ่งจะนำมาเป็นเกณฑ์ในการปรับไม่ใช่ จำนวนเงินที่จะเป็นค่าปรับ เพราะโทษปรับรายวัน คือโทษที่กำหนดอัตราโทษปรับโดยคำนึงถึงความหนักเบาแห่งความผิดประกอบกัน โดยคิดคำนวณรายได้ของจำเลย หรือผู้ต้องหาแต่ละคน เฉลี่ยเป็นรายวัน และปรับเป็นจำนวนวันซึ่งมีหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ

1. รายได้ต่อวันของผู้ที่จะถูกปรับ ศาลโดยความช่วยเหลือของพนักงานอัยการ จะพิจารณารายได้ต่อวันของจำเลยว่าจำเลยในคดีนั้น ๆ มีรายได้ต่อวันเท่าใด
2. ปริมาณที่ศาลเห็นสมควรจะปรับ
3. จำนวนค่าปรับ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการนำปริมาณวันไปคูณกับจำนวนรายได้ต่อวันของจำเลย อันจะเป็นค่าปรับในแต่ละคดี

เพื่อเป็นการควบคุมมิให้ศาลกำหนดปริมาณวันมากเกินไป กฎหมายอาจกำหนด ปริมาณขั้นสูงสำหรับความผิดแต่ละฐาน ที่จะมีการปรับได้ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ปรับไม่เกิน 120 วัน เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบปรับตามวัน คือ จำเลยมีรายได้ต่อวันเท่าใดในสังคมเกษตร อุตสาหกรรม ซึ่งประชาชนมีรายได้แน่นอน การคำนวณรายได้ต่อวันอาจไม่ยุ่งยากนัก จำเลยเองก็

มีโอกาสพิสูจน์หักล้างได้ว่าตนมีรายได้เท่าใด ยิ่งในประเทศที่มีการจัดเก็บภาษีได้ผลดีก็สามารถตรวจสอบรายได้ และการหักภาษี ณ ที่จ่ายได้ ทั้งมีระบบสวัสดิการสังคมที่ดีเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อย ซึ่งก็มีระบบตรวจสอบรายได้ที่แท้จริงอย่างรัดกุมการคำนวณรายได้ต่อวันจึงอาจทำได้ง่ายกว่าประเทศอื่นที่ไม่ได้มีระบบการจัดเก็บที่ดี ที่สามารถตรวจสอบได้อย่างแท้จริง การใช้ระบบวันปรับจึงอาจจะไม่เหมาะสมกับประเทศที่ไม่มีความแน่นอนในการคำนวณหารายได้ของจำเลย

นอกจากนี้ การปรับตามวัน อาจมีปัญหาในเรื่องของการคำนวณในทางเศรษฐศาสตร์เช่นกัน เพราะเมื่อมีรายได้ (Income) เป็นหลัก ซึ่งก็ย่อมแตกต่างจากทุนสะสม หรือสินทรัพย์ (Capital) ปัญหาจึงอาจเกิดขึ้น ถ้าหากนำไปใช้ในบางประเทศที่การคำนวณหารายได้ อาจทำได้ยาก เช่น ประชาชนมีรายได้ไม่แน่นอน หรือไม่มีรายได้ เช่น เป็นแม่บ้าน นักศึกษา คนว่างงาน หรือผู้ที่ยังชีพอยู่ได้ด้วยเบี้ยบำนาญ ซึ่งก็มีผู้เคยเสนอให้นำทุนสะสมมาเป็นเกณฑ์ในการคิดคำนวณเหมือนกัน เพราะถึงอย่างไรก็เป็นการลงโทษในทางเศรษฐกิจของผู้นั้น ในประเทศสวีเดน ยอมให้นำทุนสะสมมาเป็นเกณฑ์ในการคิด แต่มีหลักว่าทุนที่มีสะสมน้อยกว่า 100,000 คราวน์ ไม่ต้องนำมาพิจารณาในประเทศออสเตรเลีย ไม่ให้นำเอาทรัพย์สิน หรือทุนสะสมที่เป็นปัจจัยในการดำรงชีพ เช่น บ้าน มาพิจารณา ส่วนกรณีที่เป็นบุคคลที่ไม่มีรายได้ในประเทศเดนมาร์ก ศาล เคยปรับโดยคำนึงถึงรายได้ของสามี และตัดสินว่า ร้อยละ 50 ของรายได้สามี คือรายได้ ต่อวันของภริยา เป็นต้น

โทษปรับที่ใช้กันอยู่ในประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไปนั้น มักจะคำนึงแต่เพียงภยันตราย หรือความผิดพลาดที่บุคคลนั้นได้กระทำแล้วก็กำหนดว่าให้ปรับจากจำนวนเท่านั้นถึงเท่านี้ หรือไม่เกินจำนวนเท่านั้นหรืออยู่ระหว่างโทษปรับอย่างนั้น ซึ่งความจริงแล้วอาจจะไม่กระทบถึงสถานะทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้น หรือกระทบมากกว่าความเป็นจริงหรือความจำเป็น อันจะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้ ในบางประเทศก็สร้างคามยุติธรรมด้วยการไม่มีเพดานชั้นสูง เช่น ผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ให้ปรับตั้งแต่หมื่นบาทขึ้นไป อันนี้ จะเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลได้ลงโทษปรับถึงล้านบาทก็ได้ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นเศรษฐี แต่ก็อาจทำให้เกิดความลักลั่นกันได้ ครั้นกำหนดเพดานชั้นสูงไว้ก็อาจจะต่ำเกินไปและไม่สอดคล้องกับภาวะเงินเฟ้อได้ ด้วยเหตุนี้ในหลายประเทศจึงหันมาใช้ระบบ วัน-ปรับ หรือ Day-Fine โดยกำหนดไว้ในกฎหมายเลยว่า ผู้กระทำความผิดฐานนี้ ให้ลงโทษปรับตั้งแต่วันที่ถึงวัน เช่น กำหนดโทษปรับในความผิดฐานลักทรัพย์ไว้ว่า ในความผิดฐานนี้ ให้ปรับตั้งแต่ 1 วัน ถึง 50 วัน

ในการกำหนดโทษปรับนั้น ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษปรับแบบตายตัว หรือการกำหนดโทษปรับระบบ วัน-ปรับ หรือระบบปรับตามวัน ทั้งสองระบบต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่จะให้โทษปรับมีประสิทธิภาพและตรงต่อปรัชญาในการลงโทษมากที่สุด โดยแสดงให้เห็นถึงอัตราส่วนของค่าปรับ และสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหา ซึ่งพอที่จะเปรียบเทียบได้ทั้งสองระบบได้ ดังนี้

1. ในระบบการปรับแบบตายตัวให้หลักประกันว่าผู้ต้องหาที่มีความสามารถที่จะจ่ายค่าปรับได้ แต่การกำหนดค่าปรับเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษา เพราะฉะนั้นตัวบทกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าปรับจึงต้องชัดเจนและแน่นอนเพื่อจะให้ผู้พิพากษานำไปปรับใช้

อย่างไรก็ตาม การนำระบบการปรับแบบตายตัวมาใช้โดยเคร่งครัดย่อมไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะในอีกด้านหนึ่ง ผู้ต้องหาที่ถูกลงโทษ อาจรับภาระหนักเกินไป หรือผู้ต้องหาที่สถานภาพทางเศรษฐกิจดี อาจจะไม่กระทบกระเทือนต่อโทษปรับนั้นเลย

2. ในกรณีที่นำระบบโทษปรับตามวันมาบังคับใช้ ศาลต้องตรวจสอบอย่างละเอียดถึงสถานภาพที่แท้จริงของผู้ต้องหา ครอบครัวของผู้ต้องหา และองค์ประกอบอื่น ๆ จะมีอิทธิพลต่อสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหา ซึ่งการตรวจสอบดังกล่าวเท่ากับเป็นการเพิ่มงานให้กับพนักงานอัยการผู้ทำสำนวน และศาลต้องทำการตรวจสอบสำนวนนั้นอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงจะมาพิจารณาว่าโทษของผู้ต้องหาหนักเบาเพียงใด จะสมควรถูกลงโทษปรับกี่วัน หรือผู้ต้องหาต้องเสียค่าปรับวันละเท่าไร ซึ่งการตรวจสอบเหล่านี้จะเสียเวลามาก ซึ่งเป็นการแน่นอนว่า ทั้งพนักงานอัยการ และศาลไม่มีเวลาเพียงพอที่จะตรวจสอบสภาพที่แท้จริง และความสามารถในการจ่ายค่าปรับของผู้ต้องหาได้ โดยทั่วไปแล้ว ศาลจะฟังข้อมูลจากผู้ต้องหาให้การกับพนักงานสอบสวนในชั้นสอบสวน วิธีการนี้ทำให้การลงโทษปรับของผู้ต้องหาแต่ละรายผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้

สำหรับระบบปรับตายตัว เปิดโอกาสให้ผู้พิพากษารับทราบข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาในด้านต่าง ๆ ดีอยู่แล้ว และเพียงพอที่จะพิพากษาลงโทษได้ เพราะกฎหมายไม่บังคับว่าจะต้องลงโทษอย่างเคร่งครัดนัก วัตถุประสงค์ของกฎหมายต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษอย่างสมเหตุสมผลเท่านั้น

ในส่วนของประเทศไทยนั้น ตามประมวลกฎหมายอาญา ฉบับปัจจุบันกำหนดให้มีการรอกการลงโทษได้เฉพาะ กรณีที่เป็นความผิดที่ศาลจะลงโทษจำคุกเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ในกรณีที่ศาลจะลงโทษปรับศาลก็ต้องบังคับโทษปรับทันที ศาลไม่สามารถใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษปรับได้ เพราะกฎหมายไม่ได้อนุญาตให้ศาลกระทำการเช่นนั้นได้ แม้ว่าเมื่อครั้งมีการร่างประมวลกฎหมายอาญา มีกรรมการบางท่านเห็นว่าน่าจะมีการรอกการลงโทษอาญาในกรณีที่ศาลลงโทษปรับได้ รวมทั้งกรรมการชาวต่างประเทศบางคน ก็เห็นว่าควรรอกการลงโทษอาญาในกรณีที่ศาลลงโทษปรับได้ โดยอ้างกฎหมายของประเทศอิตาลี แต่กรรมการส่วนใหญ่เห็นว่า ถ้ารอกการลงอาญาโทษปรับก็จะเลยไปถึงโทษริบทรัพย์สินด้วย อีกประการหนึ่งหลักมีอยู่ว่า เมื่อกระทำความผิดก็ต้องถูกลงโทษ แต่เพราะไม่อยากได้ชื่อว่าผู้ต้องโทษเป็นคนชั่ว จึงเห็นควรให้รอกการลงอาญาโทษจำคุกเอาไว้ ส่วนโทษปรับเป็นการบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด จึงไม่ก่อให้เกิดจุดต่างพรัอยในชีวิต โทษปรับจึงควรลงโทษทันที อย่างไรก็ตาม กรรมการ

มิได้พิจารณาในประเด็นที่ว่า ถ้าผู้ต้องโทษไม่มีเงินชำระค่าปรับก็ต้องรับโทษกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งก็คงจะเป็นจุดต่างพริ้วในชีวิตเหมือนกัน เพราะถ้าไม่เปิดโอกาสให้ศาลรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับได้ ในที่สุดผู้ต้องโทษปรับก็อาจจะต้องรับโทษกักขังแทนโทษปรับ และในกรณีความผิดที่มีทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ ถ้าศาลเมตตาจำเลย วิธีปฏิบัติก็จะกลายเป็นว่าศาลจะไม่ลงโทษปรับเพราะต้องปรับทันที แต่เลี้ยงไปลงโทษจำคุกซึ่งหนักกว่าแทนแล้วรอกการลงโทษจำคุกไว้ อันจะมีผลให้จำเลยไม่อาจรับโทษได้เลย วิธีการนี้จึงไม่สู้จะดีนัก เพราะการรับโทษปรับทันที อาจดีกว่าการต้องโทษจำคุกแล้วรอกการลงโทษเอาไว้ อย่างไรก็ตามที่ประชุมร่างประมวลกฎหมายอาญา เห็นควรว่าไม่ให้มีการรอกการลงอาญาโทษปรับ โดยอ้างตัวอย่างกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ที่ให้รอกการลงอาญาได้เฉพาะโทษจำคุกเท่านั้น

ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้สามารถรอกการกำหนดโทษ และรอกการลงโทษปรับได้น่าจะมีผลดี ดังต่อไปนี้

1. ในด้านของศาลจะเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง และเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เช่น เมื่อกฎหมายได้บัญญัติให้ลงโทษจำคุกและปรับ หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง ศาลอาจใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษได้ตามที่เห็นสมควร และยุติธรรมเป็นคดี ๆ ไป
2. ในด้านหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุมความประพฤติ คือ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม ได้ขยายขอบเขตในการปฏิบัติงานได้กว้างขวางยิ่งขึ้น แม้ผู้กระทำความผิดที่มีเงิน และศาลสั่งรอกการลงโทษปรับไว้โดยไม่ปรับทันที และกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤตินั้น ผู้นั้นจะเกิดความรู้สึกกลัว และยับยั้งชั่งใจในการกระทำความผิดครั้งต่อไป
3. ในด้านของผู้กระทำความผิด ผู้กระทำความผิดที่เริ่มกระทำความผิดครั้งแรก และไม่ได้กระทำความผิดโดยเจตนา และมีฐานะยากจน ไม่มีเงินชำระค่าปรับ ก็ไม่ต้องรับโทษกักขังแทนค่าปรับซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลเหล่านี้
4. ในด้านของรัฐเอง ก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังแทนค่าปรับ ซึ่งแต่ละปีมีจำนวนไม่น้อย
5. ในด้านสถานที่กักขัง ซึ่งได้แก่สถานitäรรวจเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก็มักจะคับแคบและไม่ถูกสุขลักษณะ และใช้เป็นที่พักขังผู้ต้องหาอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น หากมีการรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับ ก็จะแบ่งเบาปัญหานี้ลงได้มาก
6. ในด้านครอบครัวของผู้กระทำความผิด การรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดกลับไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวได้ตามปกติ ไม่ทำให้ครอบครัวเดือดร้อนอันจะมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมได้

ในทางกลับกัน ผลกระทบของการรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับก็มีได้เช่นกัน คือ

1. ในด้านของผู้กระทำความผิด หากศาลใช้วิธีการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษปรับบ่อย ๆ ก็อาจทำให้ผู้กระทำความผิดกฎหมายเล็ก ๆ น้อย ๆ มากยิ่งขึ้นโดยไม่ยำเกรงต่อกฎหมาย เพราะไม่ต้องรับโทษปรับในทันที

2. ในด้านของศาลการที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจ ในการรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับ ได้นั้น อาจทำให้คดีไปสู่ศาลมากยิ่งขึ้น เพราะผู้กระทำความผิดยอมทราบดีว่า การปฏิเสธในชั้นสอบสวน และไปรับสารภาพในชั้นศาล จะมีโอกาสรอกการลงโทษได้มากกว่า การเปรียบเทียบปรับของพนักงานสอบสวนจะลดลง การที่จะนำเงินค่าปรับอย่างสูงไปชำระก็จะลดน้อยลง ในที่สุดก็อาจจะมีคดีรอกโรงรอกศาลมาก อันจะทำให้เกิดปัญหาในกระบวนการยุติธรรมได้

3. ในด้านของรัฐ รัฐอาจจะขาดรายได้ เพื่อนำเงินค่าปรับไปใช้เป็นงบประมาณแผ่นดินส่วนหนึ่ง แต่รายได้จากค่าปรับก็มีใช้จุดหมายของการลงโทษปรับ เพราะการที่แก้ไขให้มีการรอกการลงโทษปรับ หรือการรอกการกำหนดโทษปรับได้ ก็ไม่ได้ให้อำนาจศาลรอกการลงโทษปรับในทุกกรณี กล่าวคือ ถ้าศาลลงโทษปรับเกิน 40,000 บาท ก็ยังเปิดช่องให้รัฐมีรายได้ในเรื่องนี้อยู่

4. ในด้านสังคม ประชาชนหรือสังคมอาจจะมีความรู้สึกที่ว่าผู้กระทำความผิดยังไม่ได้ได้รับการชดใช้ความผิด เพราะผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับการลงโทษ (สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง, 2539, น. 43-53)

ผลดีและผลเสียของโทษปรับ

1. ข้อดี โทษปรับมีข้อดีที่สำคัญ คือ

1.1 ใช้แทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น โทษปรับ ถือว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุดทางหนึ่งในการหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกระยะสั้น ซึ่งไม่มีประโยชน์ต่อผู้กระทำผิดเองไม่ว่าในทางใดทางหนึ่ง นักอาชญาวิทยามีความเห็นพ้องต้องกันว่าโทษจำคุกระยะสั้นเป็นโทษที่ไม่ได้ผลในทางปราบปรามผู้กระทำความผิด เพราะผู้ถูกลงโทษไม่เข็ดหลาบ ไม่ได้ผลในทางแก้ไขปรับปรุงตัวผู้กระทำความผิด เพราะระยะเวลาสั้นเกินไป โทษจำคุกทำให้ผู้ต้องโทษมีจิตใจแข็งกระด้าง และทำให้ผู้ต้องโทษเข้าไปปะปนอยู่ในสมาคมของอาชญากร ทำให้ผู้นั้นกลายเป็นอาชญากรหนักขึ้นไปอีก โทษจำคุกมักทำให้ผู้ถูกลงโทษเสียคน เมื่อพ้นโทษแล้วก็มักกลับเข้าสู่สังคมไม่ค่อยได้ แต่

โทษปรับไม่เป็นเช่นนั้น ผู้ที่ถูกลงโทษปรับไม่ถือว่าเสียหายมากนัก ผู้พ้นโทษยังสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้

ดังนั้น โทษปรับจึงนอกจากจะมีผลดีในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำแล้ว ยังสามารถบรรเทาความเสียหายทางสังคมแก่ผู้กระทำความผิดได้โดยตรง เฮร์แมนน์ แมนน์ไฮม์ (Herman Mannheim) นักอาชญาวิทยา ผู้วางรากฐานการศึกษา วิชาอาชญาวิทยาในประเทศอังกฤษ ได้ให้ความเห็นสรุปว่า “การลงโทษปรับมีลักษณะละม้ายคล้ายคลึงกับการรอลงอาญา ด้วยการคุมประพฤติ (Probation) ในทัศนะที่ว่าต่างก็เป็นวิธีการลงโทษที่ส่งผลกระทบ หรือสร้างรอยมลทินทางสังคม (Social Stigma) แก่ผู้กระทำความผิดที่น้อยที่สุด

1.2 โทษปรับสามารถกำหนดให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป กล่าวคือ ในการลงโทษปรับนั้นสามารถกำหนดจำนวนเงินให้เหมาะสมกับฐานะของผู้กระทำความผิด ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีก็จะลงโทษปรับน้อยลง ส่วนผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็อาจลงโทษปรับให้รุนแรงขึ้น และสำหรับความผิดที่กระทำไปด้วยความโลภแล้ว โทษปรับนั้นเหมาะสมที่สุด กรณีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น การกระทำความผิดฐานลักทรัพย์คนอื่นมาเพราะความโลภอยากได้ทรัพย์สินของเขา หากถูกลงโทษปรับกลับต้องเอาทรัพย์สินของตนไปจ่ายแทนที่จะได้ทรัพย์มากกลับต้องเสียทรัพย์ของตนไป โทษปรับ จึงเน้นที่การแก้นิสัยโลกได้ตรงจุดที่สุด

1.3 โทษปรับเป็นโทษที่สามารถแก้ไขได้ ในภายหลังในกรณีที่การพิพากษาตัดสินผิดพลาด กล่าวคือหากปรากฏพยานหลักฐานว่าผู้ที่ถูกลงโทษปรับนั้น มิได้กระทำความผิดก็ยังมีทางแก้ไขได้ โดยการคืนค่าปรับให้ได้

1.4 โทษปรับมีผลดีในทางเศรษฐกิจต่อรัฐ ไม่ต้องขาดรายได้และเสียกำลังงานของชาติไปต่อการเอาคนไปขังไว้และยังไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสร้างที่คุมขัง ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้คุมขัง ค่าเลี้ยงดูผู้ต้องขังตรงข้ามรัฐกลับได้ค่าปรับมาเข้างบประมาณแผ่นดิน ซึ่งในแต่ละปีมีจำนวนไม่น้อย

1.5 รายได้จากค่าปรับรัฐสามารถนำไปใช้ในกิจการอื่นได้ เช่น นำค่าปรับมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยเฉพาะ เช่น การนำค่าปรับมาเป็นกองทุน เพื่อการปราบปรามอาชญากรรมโดยเฉพาะ

1.6 โทษปรับสามารถปรับให้ยืดหยุ่นได้ เช่น การยินยอมให้มีการผ่อนชำระค่าปรับ หรือการจัดเป็นระบบวันปรับซึ่งก็สุดแท้แต่กฎหมาย และความเหมาะสมของแต่ละประเทศที่จะกำหนดความยืดหยุ่นดังกล่าว โดยไม่ก่อให้เกิดผลร้ายแก่ผู้ถูกลงโทษ และไม่ส่งผลเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม

2. ข้อเสีย โทษปรับมีข้อเสียที่สำคัญ คือ

2.1 โทษปรับมักถูกตำหนิว่า เป็นโทษที่ไม่เสมอภาคเพราะว่าค่าปรับจำนวนเท่ากัน อาจมีค่าต่างกัน ถ้าหากว่าฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดแตกต่างกัน จอร์จ รุสช์ (Gorge Rusch) และ ออตโต เคิร์ชไฮเมอร์ (Otto Kirchheimer) นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกันได้ให้ความเห็นว่า “การลงโทษปรับเป็นวิธีการปฏิบัติที่มีประโยชน์ สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจสังคมแบบอุตสาหกรรมและผู้มีรายได้เพียงพอที่จะเสียค่าปรับได้ จะมีผลเสียแต่เฉพาะกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นคนร่ำรวย และชนชั้นสูงเท่านั้น”

2.2 ในทางปฏิบัติ การบังคับโทษปรับ อาจจะล้มเหลวในหลายประเทศเพราะเมื่อลงโทษปรับไปแล้ว ก็มักจะเรียกเก็บค่าปรับไม่ค่อยได้ จึงมักเปลี่ยนโทษปรับเป็นโทษจำคุกหรือกักขังแทนโทษปรับ อันทำให้ไม่เป็นไปตามความประสงค์ของคำพิพากษา และในที่สุดผู้ต้องโทษปรับก็จะกลับมารับโทษจำคุกกระชั้น ซึ่งจะขัดแย้งกับความมุ่งหมายของการมีโทษปรับที่ต้องการหลีกเลี่ยงอยู่นั่นเอง

2.3 โทษปรับอาจจะแข็งเกินไป ไม่เป็นไปตามระบบเศรษฐกิจและค่าของเงิน ทำให้มีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ ซึ่งในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายนั้นอาจทำได้ไม่ถนัดนัก

2.4 การที่พยายามให้มีการชำระค่าปรับแทนกันโดยบุคคลภายนอกอาจทำให้ลดความศักดิ์สิทธิ์ของโทษปรับลงได้ เพราะโทษปรับเป็นโทษในทางอาญา การลงโทษทางอาญาก็ต้องเป็นการเฉพาะตัวของผู้กระทำความผิดเท่านั้น ไม่อาจจะรับโทษแทนกันได้

2.5 หากรัฐมุ่งแสวงหาประโยชน์ หรือรายได้จากค่าปรับเข้ารัฐโดยรัฐ มีมาตรการที่เข้มงวดกวดขัน ที่จะบังคับเอาค่าปรับเป็นเหตุให้บ่อยครั้งที่ผู้ต้องโทษปรับ ไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระค่าปรับให้แก่ผู้เสียหายได้

2.6 โทษปรับมีผลทำให้เศรษฐกิจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดถูกกระทบไปด้วย เช่น กระทบต่อเงินรายได้ที่จะนำมาจุนเจือครอบครัวแต่นำมาชำระค่าปรับแทน

เมื่อพิจารณาจากข้อบกพร่อง หรือข้อเสียของโทษปรับแล้ว จะเห็นได้ว่าหากเทียบเคียงกับโทษอื่น ๆ โทษปรับมีผลดีอยู่มาก ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่กฎหมายหรือหลักมนุษยธรรม ในส่วนข้อเสีย แม้จะมีอยู่บ้าง แต่ก็อาจทำการแก้ไขได้ในกาลต่อไป ดังที่ปรากฏมาแล้วในหลายประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน และประเทศทางฝ่ายสแกนดิเนเวีย เป็นต้น ซึ่งสามารถแก้ไขข้อบกพร่องจนมีความเป็นธรรม และเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันได้ดี ซึ่งหลักเกณฑ์บางอย่างสมควรพิจารณานำมาใช้ ในระบบการลงโทษปรับตามกฎหมายไทยได้

6. แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการฝึกวิชาชีพ

ความหมายของการฝึกอบรม

จากการศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายของการฝึกอบรม ดังต่อไปนี้

Beach (1970, p. 193) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และมีความชำนาญ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมุ่งให้บุคคลรู้เรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะ เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในทางที่ต้องการ

ภิญโญ สาร (2517, น. 442) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่มีระเบียบแบบแผน ซึ่งมุ่งเน้นที่จะพัฒนาบุคคลกรให้มีความรู้ ความชำนาญ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะองค์การหรือหน่วยงานต่าง ๆ

ไมตรี ทองประวดี (2529, น. 5) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสัมฤทธิ์ผล โดยอาศัยการพัฒนานิสัยในการใช้ความคิด และการกระทำ ทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่เหมาะสม หรือกระบวนการในอันที่จะเพิ่มพูนความรู้ พัฒนาฝีมือในการทำงาน สมรรถนะของบุคคลทั้งมวลในสังคมใดสังคมหนึ่ง ตลอดจนเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในทางที่ดี

จากความหมายของการฝึกอบรม ข้างต้นนั้น อาจกล่าวได้ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเพื่อพัฒนาบุคลากร โดยเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ โดยเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ เพื่อพัฒนานิสัยและประสิทธิภาพในการทำงานให้เพิ่มมากขึ้น

ความหมายของวิชาชีพ

จากการศึกษา ได้มีผู้ให้ความหมายของการฝึกอบรม ดังต่อไปนี้

กรมสามัญศึกษา (2520, น. 45) กล่าวว่า การฝึกวิชาชีพ หมายถึง กระบวนการในการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียน หรือผู้เข้ารับการฝึกมีประสบการณ์ ความชำนาญ และความรู้ในวิชาชีพ และสามารถนำเอาประสบการณ์ ความชำนาญ และความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพได้

สุวิทย์ หิรัณการ (2538, น. 510) กล่าวว่า วิชาชีพ หมายถึง อาชีพที่ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ

อาจกล่าวได้ว่า การฝึกวิชาชีพ เป็นกระบวนการสอนเพื่อมุ่งให้ผู้เข้ารับการฝึกได้มีประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญและความชำนาญ ตลอดจนได้ความรู้ในวิชาชีพนั้น โดยสามารถนำเอาความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพและทำงานหาเงินได้จากการประกอบอาชีพที่ฝึกมา

แนวทางการจัดการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง

กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดแนวทางในการจัดการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยจัดหลักสูตรและเป้าหมายของการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง (ประเสริฐ เมฆมณี, 2522, น. 166-167) มีดังนี้

1. เรือนจำและทัณฑสถานต้องทำการประชุมอบรม หรือชี้แนะให้เจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งฝ่ายควบคุมและฝ่ายการศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญและทัศนคติที่ดีในอันที่จะร่วมกันจัดบริการการจัดการศึกษาวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน
2. เรือนจำและทัณฑสถานต้องชี้แจง แนะนำแนวทางการจัดบริการการจัดการศึกษาวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง นับตั้งแต่วันที่ถูกนำเข้ามาขังไว้ในเรือนจำและทัณฑสถาน
3. การจัดบริการการจัดการศึกษาวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง การทดสอบถึงความถนัดและความสามารถเฉพาะตัวของผู้ต้องขังเพื่อเป็นแนวทางในการจัดชั้นเรียน หรือหลักสูตรวิชาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำหรือทัณฑสถาน
4. เป้าหมายของการจัดการศึกษาวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขัง มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังมีทักษะความรู้ ความสามารถอันจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน และหน้าที่พลเมืองดีตลอดจนการปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม
5. แผนการจัดการศึกษาวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ต้องมีความสอดคล้องและรวมเข้าไว้ในส่วนหนึ่งแห่งแผนการศึกษาของชาติ โดยการจัดหลักสูตรและการรับรองคุณภาพของการศึกษา ต้องอยู่ในการควบคุมและส่งเสริมจากสถาบันการศึกษาแห่งท้องถิ่นที่เรือนจำและทัณฑสถานตั้งอยู่ หรือสถาบันการศึกษาของชาติอันเป็นส่วนรวม
6. การจัดการศึกษาวิชาชีพในเรือนจำและทัณฑสถานแก่ผู้ต้องขัง ต้องมีความสอดคล้องกับกิจกรรมปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม รักษาความปลอดภัย การฝึกวิชาชีพ การสันติภาพ และการปลดปล่อยผู้ต้องขัง เพราะกิจกรรมทุกอย่างต่างก็เป็นอุปการะแก่กันทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า การฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังนั้น ก็เนื่องมาจากผู้กระทำผิดส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำไม่รู้หนังสือ ประกอบกับผู้ต้องขังบางส่วนไม่มีความรู้ในด้านการประกอบอาชีพ ไม่มี

อาชีพเป็นหลักแหล่ง จึงมักกระทำคามผิดได้ง่าย เพราะขาดการยั้งคิด ดังนั้นในการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง ก็มีเป้าหมายเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังมีทักษะ ความรู้ในวิชาชีพนั้น โดยสามารถนำเอาความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพและมีเงินจากการประกอบอาชีพ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตประจำวัน ตลอดจนการปฏิบัติตนในสังคมและหน้าที่พลเมืองดีได้อย่างเหมาะสม

ประเภทการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง

ประเภทการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน อาจแบ่งได้ ดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี, 2525, น. 485-487)

1. การฝึกวิชาชีพทางการเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์นับเป็นการฝึกวิชาชีพที่สำคัญ การเพาะปลูกเป็นการปลูกทั้งพืชล้มลุก และไม้ยืนต้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงสุกร โค กระบือ เป็ด ไก่ และสัตว์น้ำ
2. การฝึกวิชาชีพประเภทช่างไม้และเครื่องเรือน ประกอบไปด้วย การทำตู้ โต๊ะ เก้าอี้ และเครื่องตกแต่งบ้านเรือน งานฝึกวิชาชีพประเภทนี้ เป็นงานที่ต้องใช้สติปัญญา ความชำนาญ และความละเอียดอ่อนในงานมาก่อนเป็นสำคัญ
3. งานฝึกวิชาชีพเครื่องจักสาน เป็นการฝึกวิชาชีพประเภทละเอียด ประณีตและใช้เวลามาก ได้แก่ การจักสานเกี่ยวกับไม้ไผ่ หวาย และย่านลิเภา โดยนิยมการผลิตในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ เช่น ตะกร้า ฝาชี กระเป๋ เครื่องใช้ประจำบ้านต่าง ๆ เป็นต้น
4. การฝึกวิชาชีพทางการทอและถัก ได้แก่ การทอผ้า การทอพรมเช็ดเท้าด้วยใยจากมะพร้าว ปอแก้ว หรือวัสดุอื่น ๆ ส่วนการถักเป็นงานที่ต้องใช้ความประณีต เช่น การถักเสื้อผ้า ถักไหม เป็นต้น
5. การฝึกวิชาชีพช่างศิลปะ เช่น ช่างสิบหมู่ ช่างปั้น ช่างเขียน ช่างแกะสลัก และช่างมุก
6. การฝึกวิชาชีพช่างยนต์ เป็นการฝึกวิชาชีพให้ความรู้เกี่ยวกับการซ่อมเครื่องยนต์ การเคาะพ่นสีรถยนต์ การปะผุ เป็นต้น
7. การฝึกวิชาชีพประเภทอุตสาหกรรม ได้แก่ การทอผ้า การกรอด้วยเครื่องจักร การพิมพ์ การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องหนัง อุตสาหกรรมเบาอื่น ๆ
8. การฝึกวิชาชีพทางการก่อสร้างและโยธา ได้แก่ ช่างปูน ช่างก่อสร้าง ซึ่งกรมราชทัณฑ์ ได้มีการใช้แรงงานผู้ต้องขังในการก่อสร้าง และซ่อมแซมอาคารต่าง ๆ ในเรือนจำ และทัณฑสถาน ดังนั้น จึงเป็นการฝึกวิชาชีพทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติให้แก่ผู้กระทำผิด

9. การฝึกวิชาชีพเบ็ดเตล็ด ตามความสนใจของผู้ต้องขัง เช่น การฝึกวิชาชีพช่างตัดผม ช่างเสริมสวย รวมทั้งการจัดให้ผู้ต้องขังทำงานในหน่วยสุทกรรม การรักษาความสะอาด ตกแต่งสถานที่

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องโทษนั้น มีจุดมุ่งหมายให้ผู้ต้องโทษมีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว เมื่อพ้นโทษไปแล้ว จะได้ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

โดยให้เลือกประเภทการฝึกวิชาชีพให้เหมาะสม ซึ่งพิจารณาจาก อายุ ภูมิฐานะ สุขภาพร่างกาย การศึกษา ความสนใจและความสมัครใจของผู้ต้องโทษในการเข้ารับการฝึกอบรม วิชาชีพระยะสั้นสาขาต่าง ๆ ตามที่เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งกำหนดขึ้น ดังนั้น การฝึกวิชาชีพถือเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะพัฒนาให้ผู้ต้องโทษมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะอาชีพ และมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบสัมมาอาชีพ ตลอดจนมีการพัฒนาจิตใจไปในวิถีทางที่สังคมยอมรับ และสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข เมื่อบุคคลเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ก็จะไม่หวนกลับไปกระทำผิดหรือต้องโทษซ้ำอีก

7. ความรู้เกี่ยวกับสถานกักขัง

การจัดตั้งสถานกักขัง

เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2500 ประมวลกฎหมายอาญา ได้ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยวิธีการของโทษกักขัง แต่ในเวลานั้นไม่มีสถานที่ในการควบคุมผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษกักขัง ทางการจึงได้ประกาศให้สถานีตำรวจภูธรจังหวัดนั้นเป็นสถานกักขัง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ควบคุมดูแลสถานกักขัง ศาลที่ตั้งอยู่ตามอำเภอใด ให้ใช้สถานีตำรวจภูธรอำเภอเป็นสถานกักขัง โดยให้นายอำเภอเป็นผู้ควบคุมสถานกักขัง สำหรับศาลในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ใช้สถานที่ควบคุมตำรวจกระทำผิดวินัยของกรมตำรวจเป็นสถานที่กักขังโดยให้ผู้บัญชาการตำรวจนครบาลเป็นผู้ควบคุมดูแลสถานกักขัง และขึ้นตรงกับกระทรวงมหาดไทย โดยมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2504 กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งสถานกักขังกลางขึ้นเป็นแห่งแรก ที่ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีเนื้อที่ 8 ไร่ เดิมเป็นสถานที่ควบคุมขอทาน ของกรมประชาสงเคราะห์ เพื่อบรรเทาจากศาลพระนคร และธนบุรี ซึ่งประกาศใช้เป็นทางการเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2504 โดย พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หลังจากดำเนินงานมาระยะหนึ่งปรากฏว่า สถานกักขังที่เนื้อที่น้อยเกินไป ไม่เพียงพอต่อการควบคุมจึงประกาศ

ขยายเพิ่มเติมอีก 15 ไร่ รวมทั้งหมด มีเนื้อที่ 23 ไร่ ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2505 โดยกระทรวงมหาดไทย และได้ประกาศให้สถานกักขังกลางจังหวัดปทุมธานี มีหน้าที่รับผู้ต้องโทษกักขังจากจังหวัดใกล้เคียง 13 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดปทุมธานี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี และนครนายก

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2545 ได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 15) 2545 มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในวรรคแรกของมาตรา 24 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน มาตรา 24 ผู้ใดต้องโทษกักขังให้กักตัวไว้ในสถานที่กักขัง ซึ่งกำหนดไว้ อันมิใช่สถานี่ตำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน และผลบังคับใช้ภายหลังพ้นโทษกำหนดสามปี นับแต่วันถัดจากวันที่พระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาวันที่ 8 มกราคม 2546 และพระราชบัญญัติดังกล่าวจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ 9 มกราคม 2549

ภารกิจในการกักขังจึงโอนมาเป็นภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ที่จะต้องดำเนินการจัดสร้างสถานกักขังเพิ่มเติมเพื่อให้รองรับผู้ต้องโทษกักขังทั่วประเทศ ได้อย่างเพียงพอ โดยการจัดสร้างสถานกักขังประจำภาค ขึ้น 3 แห่ง ได้แก่ สถานกักขังกลางลำปาง สถานกักขังกลางนครศรีธรรมราช และสถานกักขังกลางร้อยเอ็ด รวมเป็น 5 สถานกักขัง ซึ่งเดิมมีอยู่แล้ว คือสถานกักขังกลางจังหวัดปทุมธานี และสถานกักขังกลางจังหวัดตราด

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดการจัดตั้งสถานกักขังไว้ 3 ประเภท ประกอบด้วย สถานกักขังประจำภาค สถานกักขังศูนย์ย่อยประจำภาค สถานกักขังประจำจังหวัด รวมสถานกักขังทั่วประเทศ จำนวน 101 แห่ง

สถานกักขังประจำภาค 5 แห่ง ได้แก่	อัตราความจุมาตรฐาน
1. สถานกักขังกลางจังหวัดตราด	ชาย 200 คน หญิง 100 คน
2. สถานกักขังกลางจังหวัดปทุมธานี	ชาย 300 คน หญิง 300 คน
3. สถานกักขังกลางจังหวัดร้อยเอ็ด	ชาย 50 คน หญิง 20 คน
4. สถานกักขังกลางจังหวัดนครศรีธรรมราช	ชาย 50 คน หญิง 20 คน
5. สถานกักขังกลางจังหวัดลำปาง	ชาย 50 คน หญิง 20 คน

สถานกักขังกลางศูนย์ย่อยประจำภาค 8 แห่ง (ความจุมาตรฐาน ชาย 25 คน หญิง 25 คน)

1. สถานกักขังอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
2. สถานกักขังจังหวัดกาญจนบุรี
3. สถานกักขังจังหวัดสงขลา
4. สถานกักขังจังหวัดแม่ฮ่องสอน
5. สถานกักขังจังหวัดศรีสะเกษ
6. สถานกักขังจังหวัดชุมพร
7. สถานกักขังจังหวัดราชบุรี
8. สถานกักขังจังหวัดนครพนม

(ที่มา: สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์)

สถานกักขังประจำจังหวัด 88 แห่ง

เขต เรือนจำ/ ทัณฑสถาน	เรือนจำที่ได้ประกาศเป็นสถานกักขัง
เขตอิสระ	เรือนจำกลางนครสวรรค์ เรือนจำกลางระยอง
เขต 1	เรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรือนจำกลางสมุทรปราการ เรือนจำจังหวัดสระบุรี เรือนจำจังหวัดอ่างทอง เรือนจำกลางลพบุรี เรือนจำจังหวัดสิงห์บุรี เรือนจำจังหวัดชัยนาท
เขต 2	เรือนจำกลางฉะเชิงเทรา เรือนจำพิเศษพัทยา เรือนจำจังหวัดนครนายก เรือนจำจังหวัดสระแก้ว เรือนจำอำเภอกบินทร์บุรี เรือนจำจังหวัดจันทบุรี เรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี เรือนจำกลางชลบุรี ทัณฑสถานหญิงชลบุรี
เขต 3	เรือนจำจังหวัดชัยภูมิ เรือนจำอำเภอกุฉิเยว เรือนจำอำเภอสีคิ้ว เรือนจำจังหวัดบุรีรัมย์ เรือนจำอำเภอนางรอง เรือนจำจังหวัดยโสธร เรือนจำกลางสุรินทร์ เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ เรือนจำอำเภอรัตนบุรี เรือนจำอำเภอกันทรลักษ์ เรือนจำกลางอุบลราชธานี
เขต 4	เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ เรือนจำกลางขอนแก่น เรือนจำอำเภอพล เรือนจำจังหวัดมหาสารคาม เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร เรือนจำจังหวัดเลย เรือนจำจังหวัดสกลนคร เรือนจำอำเภอสว่างแดนดิน เรือนจำจังหวัดหนองคาย เรือนจำอำเภอบึงกาฬ เรือนจำกลางอุดรธานี เรือนจำจังหวัดหนองบัวลำพู

เขต เรือนจำ/ ทัณฑสถาน	เรือนจำที่ได้ประกาศเป็นสถานกักขัง
เขต 5	เรือนจำกลางเชียงใหม่ เรือนจำกลางเชียงใหม่ ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ เรือนจำอำเภอฝาง เรือนจำจังหวัดน่าน เรือนจำจังหวัดพะเยา เรือนจำจังหวัดแพร่ เรือนจำจังหวัดลำพูน เรือนจำอำเภอเทิง เรือนจำอำเภอแม่สะเรียง
เขต 6	เรือนจำกลางกำแพงเพชร เรือนจำกลางตาก เรือนจำอำเภอแม่สอด เรือนจำจังหวัดพิจิตร เรือนจำจังหวัดพิษณุโลก เรือนจำจังหวัดเพชรบูรณ์ เรือนจำอำเภอหล่มสัก เรือนจำจังหวัดสุโขทัย เรือนจำอำเภอสวรรคโลก เรือนจำจังหวัดอุทัยธานี ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก เรือนจำจังหวัดอุดรดิตถ์
เขต 7	เรือนจำอำเภอทองผาภูมิ เรือนจำกลางนครปฐม เรือนจำจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ เรือนจำกลางเพชรบุรี เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร เรือนจำจังหวัดสมุทรสงคราม เรือนจำจังหวัดสุพรรณบุรี
เขต 8	เรือนจำจังหวัดกระบี่ เรือนจำจังหวัดพังงา เรือนจำจังหวัดภูเก็ต เรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี เรือนจำอำเภอเกาะสมุย เรือนจำอำเภอไชยา เรือนจำอำเภอหลังสวน เรือนจำอำเภอทุ่งสง เรือนจำอำเภอปากพนัง เรือนจำอำเภอตะกั่วป่า
เขต 9	เรือนจำจังหวัดตรัง เรือนจำจังหวัดนราธิวาส เรือนจำกลางปัตตานี เรือนจำ กลางยะลา ทัณฑสถานหญิงสงขลา เรือนจำจังหวัดสตูล เรือนจำจังหวัดพัทลุง เรือนจำอำเภอเบตง

การกำหนดอำนาจการควบคุมของสถานกักขังแต่ละประเภท

1. สถานกักขังกลางประจำภาค มีอำนาจควบคุมผู้ต้องกักขัง ตั้งแต่ 8 เดือน ถึง 2 ปี
2. สถานกักขังกลางศูนย์ย่อยประจำภาค มีอำนาจควบคุมผู้ต้องกักขัง ตั้งแต่ 3 เดือน ถึงไม่เกินกว่า 8 เดือน
3. เรือนจำ/ทัณฑสถาน ที่ได้รับการประกาศให้เป็นสถานกักขัง มีอำนาจควบคุมผู้ต้องกักขัง ไม่เกิน 3 เดือน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชัยวัฒน์ เตชะภาสন্নันท์ (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ทัศนะของผู้พิพากษาศาลอาญาธนบุรีต่อการนำมาตราการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้ในกรณีความผิดเล็กน้อย” มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาถึงรูปแบบและมาตรการเลี้ยงโทษจำคุก ทัศนะของผู้พิพากษาที่มีต่อความเป็นไปได้ของการเลี้ยงโทษจำคุก ฐานความผิดที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงโทษจำคุก ปัญหาและอุปสรรคของการใช้การเลี้ยงโทษจำคุก และแนวทางการพัฒนาการเลี้ยงโทษจำคุกที่มีประสิทธิภาพ จากการศึกษาพบว่า การกระทำผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และการกระทำผิดนั้นไม่ก่อให้เกิดอันตรายอันเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม ตลอดจนความผิดที่กระทำโดยประมาทและความผิดลหุโทษ ซึ่งถือเป็นความผิดเล็กน้อย ผู้กระทำผิดมิได้มีจิตใจเป็นผู้ร้าย มีโอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้ ในส่วนของการลงโทษควรเลือกใช้รูปแบบและมาตรการลงโทษที่ไม่เป็นผลเสียหรือกระทบกระเทือนต่อสภาพจิตใจและร่างกายมากนัก อาทิเช่น การกักขัง การปรับ การยกโทษจำคุก การรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การชะลอการฟ้อง การพักการลงโทษจำคุก และการลดวันต้องโทษจำคุก ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่ขาดแคลนบุคลากร การประสานงานในลักษณะต่างทำหน้าที่ การละเลยมองข้ามภูมิหลังของผู้กระทำผิด ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลเสียต่อการเลี้ยงโทษจำคุก ผู้พิพากษาที่ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะว่า ศาลควรจะต้องได้รับข้อเท็จจริงที่ถูกต้องปราศจากการบิดเบือน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากคู่ความทุกฝ่ายและบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความพร้อมของทรัพยากรอันเป็นพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ ตลอดจนทั้งควรนำการเจรจาต่อรองหลังบัลลังก์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยวิธีบังคับรักษา การชะลอการฟ้องมาใช้บังคับต่อการเลี้ยงโทษจำคุกในกรณีความผิดเล็กน้อย

เบญจพร สันตะเวส (2550, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “มาตรการบังคับโทษกักขังในสถานที่อื่นซึ่งมิใช่สถานที่กักขัง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์ และวิธีการกักขังตามกฎหมายไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโทษกักขังกับโทษจำคุกและกักขังแทนค่าปรับรวมถึงวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำของต่างประเทศ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับโทษกักขังในประเทศไทย ได้ศึกษาเกี่ยวกับโทษกักขังในประเทศไทย โดยเน้นศึกษามาตราการบังคับโทษกักขังในสถานที่อื่นซึ่งมิใช่สถานที่กักขัง อันมีปัญหามาเนื่องจากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 24 วรรคสอง ได้บัญญัติให้ศาลมีดุลพินิจที่จะกักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อาศัยของผู้นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับหลักมาตรฐานสากลถือว่ารูปแบบ

การลงโทษของไทยทันสมัยไม่แพ้ต่างประเทศ แต่ในทางปฏิบัติกลับมิได้มีการนำวิธีการกักขังมาใช้ให้เป็นประโยชน์เลย จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับรูปแบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ และกฎหมายฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว) โดยเฉพาะรูปแบบการลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมีรูปแบบการลงโทษโดยวิธีการกักขังในบ้าน การใช้ค่ายทหาร หรือศูนย์แก้ไขในชุมชน ซึ่งเป็นการควบคุมในชุมชนที่มีระดับความเข้มงวดมากกว่าการรอลงอาญาแต่เบากว่าโทษจำคุก โดยผู้กระทำความผิดจะถูกควบคุมในสถานที่กักขังดังกล่าวตามกำหนดระยะเวลา และสามารถออกไปทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว เรียนหนังสือ และใช้ชีวิตประจำวันในสังคมได้ตามปกติไม่ทำให้เป็นที่แปลกแยกจากสังคม และมีมาตรการบังคับโทษตามความเหมาะสมต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล สามารถนำมาปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดทุกประเภท นอกจากนี้ยังเป็นการให้ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิด และป้องกันสังคมให้ปลอดภัยได้ อันเป็นผลดีต่อตัวผู้กระทำความผิดและต่อสังคม ดังนั้น การจะบังคับใช้มาตรการลงโทษกักขังในสถานที่อื่นในประเทศไทยให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จึงได้ศึกษารูปแบบการลงโทษตามกฎหมายของต่างประเทศเพื่อนำมาพัฒนาใช้กับโทษกักขังในสถานที่อื่น ๆ โดยประยุกต์ให้เหมาะสมกับประเภท สภาพของผู้กระทำความผิดและใช้สถานที่ตามความเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น บ้านค่ายทหาร วัด โรงเรียน สถานที่ทำงาน เป็นต้น ซึ่งมาตรการนี้สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดที่ไม่มีสันดานชั่วร้าย ได้สำนึกผิดแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมกลับตนเป็นพลเมืองดี ไม่กระทำความผิดซ้ำ และดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ชุมชนก็จะได้ ปลอดภัยจากอาชญากรรม อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยดูแลแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด

นอกจากนี้ ผู้เขียนได้เสนอแนะให้มีการเปิดโอกาสแก่พนักงานอัยการหรือทนายความได้เสนอขอต่อศาลให้ใช้มาตรการบังคับโทษกักขังในสถานที่อื่น ๆ ตามความเหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิดแต่ละรายเช่นเดียวกับกฎหมายต่างประเทศ และควรมีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบควบคุมดูแลในระหว่างบังคับโทษกักขังในสถานที่อื่น ๆ นี้ด้วย รวมทั้งได้เสนอแนะให้นำมาตรการนี้มาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดที่เคยได้รับโทษกักขังมาแล้วครั้งหนึ่ง หรือผู้กระทำความผิด ที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี สำหรับความผิดที่กระทำโดยเจตนา และมีได้กระทำความผิดขึ้นใหม่อีกภายในระยะเวลาดังกล่าว เพื่อเป็นการขยายขอบเขตการใช้บังคับโทษกักขังในสถานที่อื่นได้มากขึ้น

เชษฐภัทร พรหมชนะ (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับค่าปรับนอกเหนือจากการกักขังแทนค่าปรับ” พบว่า ปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม

ประมวลกฎหมายอาญา โดยกำหนดให้มีการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ แทนค่าปรับด้วยแล้ว และมาตรการเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดีเพื่อช่วยเหลือสังคมดีกว่าการกักขังแทนค่าปรับ แต่ทว่าลักษณะของการใช้บังคับจำคุกจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายตามลำดับ กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดไม่มีเงินชำระค่าปรับก็จะกระทำการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ เมื่อไม่สามารถทำการยึดทรัพย์สินหรือยึดได้ไม่เพียงพอต่อค่าปรับก็จะนำมาตรการกักขังแทนค่าปรับมาใช้ โดยในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาท ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่นิติบุคคลและไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ อย่างไรก็ตามวิธีวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับนั้นในบางกรณีมุ่งที่จะลงโทษในทางทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเพื่อนำมาชำระค่าปรับเป็นสำคัญ ดังนั้น การนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับแทนค่าปรับก็จะเป็นเพียงมาตรการเสริมเท่านั้น จึงสมควรใช้มาตรการลงโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิด รวมถึงการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมต่อไป เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

ธีรรัตน์ สัมมา (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ: ศึกษากรณีการลดวันต้องโทษจำคุก” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการลดวันต้องโทษจำคุก ตลอดจนแนวทางการพัฒนาระบบการลดวันต้องโทษจำคุกของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงมาตรการลดวันต้องโทษจำคุกในประเทศไทยซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งในการบังคับโทษทางอาญา ที่กรมราชทัณฑ์นำมาใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการศึกษาศาสนาการลดวันต้องโทษในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศสว่ามีหลักเกณฑ์และวิธีการเหมือนหรือต่างกันอย่างไร โดยเฉพาะการดำเนินการลดวันต้องโทษจำคุกของประเทศไทยสามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้หรือไม่ และศึกษาแนวทางปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ เพื่อเสนอแนะปรับปรุงระบบการลดวันต้องโทษจำคุกให้มีความเหมาะสม จากการศึกษาพบว่า การลดวันต้องโทษเป็นวิธีการหนึ่งของกรมราชทัณฑ์ที่จะบรรเทาระยะเวลาจำคุกตาม คำพิพากษาของศาลให้ลดน้อยลง เพราะ เห็นว่าการจำคุกในระยะเวลานานจะไม่ก่อให้เกิดผลดีแก่ตัวนักโทษ ทั้งจะยังเป็นการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคมภายหลังพ้นโทษ ตามหลักของทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Theory) ที่นิยมใช้ในการราชทัณฑ์ ปัจจุบันการลดวันต้องโทษเป็นมาตรการให้รางวัลแก่นักโทษที่มีความประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัย รวมถึงการเข้าอบรมตามโครงการต่าง ๆ เช่น การศึกษา การฝึกอาชีพ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ตัวนักโทษเองที่จะได้รับการฟื้นฟูทางด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อเรือนจำและประเทศชาติ

รวีวัฒน์ ขวมนินท์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “มาตรการหลักเลียงการควบคุมผู้กระทำผิดตามข้อกำหนดโตเกียว: การนำมาใช้ในประเทศไทย” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา มาตรการหลักเลียงการควบคุมผู้กระทำผิดโดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาสองประการ คือ ประการแรกเพื่อศึกษามาตรการหลักเลียงการควบคุมผู้กระทำผิดทางอาญา ตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติและประการที่สองเพื่อศึกษาวิธีการที่เหมาะสมที่อาจนำมาตรการหลักเลียงการควบคุมผู้กระทำผิดมาใช้ในประเทศไทย โดยรวบรวมข้อมูลทฤษฎีจากแหล่งต่าง ๆ ผลการศึกษา พบว่า แนวคิดและที่มาตามเจตนารมณ์ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและสิทธิของพลเมือง ด้วยความเชื่อมั่นว่าการไม่ใช้โทษจำคุกจะเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน และเป็นประโยชน์สูงสุดทั้งต่อผู้กระทำผิดและสังคม จึงได้มีมติรับรองในการประชุมองค์การสหประชาชาติ ด้านการป้องกันอาชญากรรม และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยให้เรียกมาตรฐานขั้นต่ำนี้ว่า “ข้อกำหนดโตเกียว”

อารีษา มณีสว่าง (2550, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การคุมความประพฤติ: ศึกษาการเลียงการลงโทษจำคุกโดยการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลา” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความหมายความเป็นมาและโครงสร้างทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุมขัง และการนำมาบังคับใช้ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยและนำเอารูปแบบการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลามาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย พบว่า การลงโทษจำคุกนั้นสมควรนำมาใช้กับบุคคลที่เป็นอันตรายต่อสังคมเท่านั้น เพื่อให้ผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึกผิดเกรงกลัว และเป็นการตัดโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำอีก จึงจำเป็นต้องแยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นเวลานาน หรือตลอดชีวิตโดยการจำคุก แต่ผู้กระทำผิดบางประเภทที่ยังสมควรได้รับโอกาสในการกลับตนเป็นพลเมืองดี หรือผู้กระทำผิดที่ต้องโทษจำคุกระยะสั้น ก็ยังไม่สมควรจะถูกตัดออกจากสังคมอย่างสิ้นเชิง หรือเป็นเวลานานโดยการลงโทษจำคุกในเรือนจำ อันจะทำให้ศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของผู้กระทำผิดลดลง อีกทั้งผู้กระทำผิดยังต้องลาออกจากงานที่เคยทำ และความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง อันจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ดังนั้น มาตรการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลา จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ศาลอาจนำมาใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดดังกล่าวได้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดยังคงสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป อีกทั้งไม่ทำให้การลงโทษจำคุกเป็นอุปสรรคในการกลับเข้าสู่สังคมแต่ ในขณะเดียวกันผู้กระทำผิดก็ยังคงต้องชดเชยความผิดของตนให้กับสังคมอยู่ อันจะทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับผลร้ายจากการลงโทษจำคุกมากเกินไป ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงควรส่งเสริมให้มีการนำมาตรการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลามาใช้กับผู้กระทำผิดเล็กน้อยที่ไม่มีลักษณะเป็นอาชญากรอาชีพ หรือผู้กระทำ

ความผิดซึ่งต้องโทษจำคุกกระยะสั้นที่ยังสมควรได้รับโอกาสในการกลับตนแก้ไขเป็นพลเมืองดี โดยผู้เขียนได้เสนอให้ศาลสามารถนำมาตรการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลามาใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดดังกล่าวได้ในฐานเป็นเงื่อนไขคุมประพฤติอย่างหนึ่ง ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกแต่ใช้มาตรการรอกการลงโทษเพื่อเลี่ยงการจำคุกในเรือนจำ โดยมีเงื่อนไขคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 วรรคสอง (5) และเสนอให้ศาลสามารถนำมาตรการดังกล่าวมาใช้เป็นทางเลือกหนึ่งในการลงโทษจำคุกกระยะสั้นแก่ผู้กระทำความผิดนอกเหนือจากการเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขัง และการยกโทษจำคุก อีกทั้งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการลงโทษกักขังแทนค่าปรับด้วย อันจะส่งผลให้ประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้รับการพัฒนา และสามารถนำโทษจำคุกมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละประเภทมากยิ่งขึ้น

สมยศ วัฒนภิรมย์ (2536, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษปรับ (Fines Suspension)” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี หลักการของโทษปรับ ข้อดีและข้อเสียของโทษปรับ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของการลงโทษปรับ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ตลอดจนหาแนวทางการนำการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษปรับมาใช้ในประเทศไทย โทษปรับเป็นโทษอาญามาตั้งแต่สมัยโบราณ และได้มีการพัฒนามาถึงปัจจุบันนี้ กฎหมายอาญาของทุกประเทศมีโทษปรับเพื่อเป็นโทษสถานเบาในความผิดเล็กน้อย ซึ่งผู้กระทำความผิดไม่สมควรรับโทษหรือมิฉะนั้นก็ใช้ควบคู่กับโทษจำคุกในกรณีที่ต้องการให้โทษจำคุกหนักขึ้น แม้โทษปรับจะเป็นโทษสถานเบาแต่ก็อาจส่งผลกระทบต่อหลายประการ โดยเฉพาะการกำหนดจำนวนค่าปรับสูงและใช้พรวดเพื่อจนผู้ต้องโทษอาจชำระค่าปรับไม่ได้ จนในที่สุดต้องเปลี่ยนไปปรับโทษจำคุกหรือกักขังแทนอันเป็นการผิดวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับ หลายประเทศจึงได้พัฒนาระบบโทษปรับให้ดูเป็นธรรมและให้ใช้ได้ผลจริงจังขึ้น เช่น การใช้ระบบปรับตามวัน ระบบโทษปรับเป็นหน่วย รวมตลอดถึงการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษปรับและผู้ต้องโทษปรับอาจขอผ่อนชำระได้ การศึกษาพบว่าโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยยังไม่เหมาะสมและก่อให้เกิดความเป็นธรรมโดยเสมอภาคกันเพราะใช้ระบบกำหนดโทษปรับตายตัวมาตั้งแต่ ร.ศ. 127 ผู้ศึกษาจึงเสนอแนะให้แก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ให้ศาลมีอำนาจสั่งรอกการลงโทษหรือการกำหนดโทษปรับได้ในกรณีที่ศาลจะลงโทษปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท โดยให้ศาลใช้วิธีการคุมประพฤติและการให้ผู้กระทำความผิดไปทำงานบริการสังคมหรือบริการสาธารณประโยชน์ โดยคิดคำนวณจำนวนชั่วโมงการทำงานจากอัตราค่าปรับที่ศาลได้รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับไว้ นอกจากนี้ควรแก้ไขกฎหมายให้มีการทุเลากักขังแทนค่าปรับได้ ฝ่ายผู้ต้องโทษควรมีสติหรือขอผ่อนชำระค่าปรับและเห็นว่าการจะมีการศึกษาวิจัยในเรื่องการนำระบบการปรับตามวันมาใช้ในประเทศไทยต่อไป

จากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้น จะพบว่า โทษปรับ เป็นโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำผิดโดยตรง แต่ในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับไม่สามารถชำระค่าปรับได้ ตามกฎหมายไทย ได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการในการบังคับโทษปรับไว้แล้ว กล่าวคือ เมื่อผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้น จะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นว่ามิเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วมาตรการที่ศาลนำมาใช้ คือ การกักขังแทนค่าปรับ โดยการกักขังนั้นถือเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำผิด ซึ่งต่างกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับที่มุ่งเน้นบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำผิดเท่านั้น และจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ามีมาตรการอื่น ๆ ในต่างประเทศที่ใช้เพื่อเบี่ยงเบนการควบคุมตัวผู้กระทำผิดด้วยการจำคุก โดยการใช้ทางเลือกอื่นแทนการจำคุก ซึ่งในหลายประเทศได้นำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด และค่อนข้างประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ในขณะเดียวกันย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อสังคม ดังนั้น เพื่อเป็นการศึกษามาตรการลงโทษกักขังแทนค่าปรับที่ใช้อยู่ในประเทศไทย รวมถึงสภาพปัญหาของแนวทางในการนำมามาตรการอื่นมาใช้แทนการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ และศึกษาทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำมามาตรการอื่น ๆ มาใช้แทนการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษา พบว่า มีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม คือ ภูมิหลังของกลุ่มประชากรเป้าหมาย อันได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน รวมถึงรายได้ เนื่องจากทัศนคติเป็นเรื่องของจิตใจ ความเชื่อ เป็นท่าทีความรู้สึกและความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น ต่อสิ่งต่าง ๆ ทัศนคติจะมีส่วนอย่างมาก ที่จะส่งผลให้คนเราแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดออกมา ดังนั้น ทัศนคติของบุคคลย่อมจะมีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยพื้นฐานของแต่ละคน ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคของการใช้โทษกักขังแทนค่าปรับในปัจจุบัน ผู้ศึกษาพบว่า จะเกิดมาจากบทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ สถานที่กักขัง เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม และผู้ต้องกักขัง และแนวทางในการนำมามาตรการอื่นมาใช้บังคับโทษแทนการกักขังแทนค่าปรับ มีมาตรการอื่น ๆ ที่มีความเป็นไปได้ในการที่จะนำมาใช้บังคับโทษแทนการกักขังแทนค่าปรับ ได้แก่ การผ่อนชำระค่าปรับ การยึดทรัพย์สิน การทำงานบริการสังคม การคุมประพฤติ การฝึกวิชาชีพระยะสั้น และการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อหามาตรการที่เหมาะสมกับความมุ่งหมายของการลงโทษปรับมาใช้แทนการกักขังแทนค่าปรับ

กรอบแนวคิดในการศึกษา

